

Konstruksjon av fortrinn i Valdres

Et eksempel fra norsk periferi

Ida Marie Gildestad

Masteroppgave i samfunnsgeografi ved
Institutt for Sosiologi og Samfunnsgeografi

UNIVERSITETET I OSLO

25. mai 2016

Konstruksjon av fortrinn i Valdres

Et eksempel fra norsk periferi

Copyright Ida Marie Gildestad

2016

Konstruksjon av fortrinn i Valdres. Et eksempel fra norsk periferi.

Ida Marie Gildestad

<http://www.duo.uio.no>

Trykk: CopyCat, avdeling sentrum, Oslo.

Sammendrag

I likhet med mange andre perifere regioner i Norge står Valdres overfor utfordringer knyttet til befolkningsutvikling og tilbakegang i viktige næringer. Spørsmål om hvordan en kan ta ansvar for egen utvikling resulterte i opprettelsen av det interkommunale utviklingsorganet Valdres Natur- og Kulturpark i 2007. Ni år senere slås de to største privateide organisasjonene i regionen sammen for å få forsterket slagkraft i utviklingsarbeidet.

Denne oppgaven fokuserer på hvordan Valdres Natur- og Kulturpark og den privateide medlemsorganisasjonen Visit Valdres brukes for å konstruere regionale fortrinn. Ved bruk av kvalitative forskningsintervju og dokumentanalyse undersøkes tre forskningsspørsmål: 1) Hvorfor og hvordan brukes Valdres Natur- og Kulturpark og Visit Valdres som tiltak for å konstruere fortrinn?, 2) Hvordan utnyttes det stedsspesifikke institusjonelle miljøet i forsøket på å konstruere regionale fortrinn i Valdres? og 3) Hvordan svarer tiltakene til de mål som er formulert for regionen?

Funnene i studien tyder på at merkevaren Valdres styrkes av at Valdres Natur- og Kulturpark og Visit Valdres utnytter kunnskap om potensielle samarbeidspartnere som er med på å bygge merkevaren. Samtidig utgjør manglende samhandling mellom aktører i ulike næringer en barriere for effektiv utvikling. Samhandling mellom næringsaktører vanskeliggjøres av at det ikke eksisterer møteplasser for utveksling av ideer og erfaringer, og av at entreprenørene i regionen har lite tid og ressurser til utviklingsarbeid.

Forord

Jeg vil gjerne takke alle som på ulike måter har bidratt til denne oppgaven. Først en stor takk til veileder Bjørnar Sæther for gode tilbakemeldinger og viktige innspill gjennom hele prosessen.

Jeg vil også takke alle som har blitt intervjuet til denne studien. Jeg setter stor pris på at dere tok dere tid til meg, og viste interesse for mitt arbeid.

En stor takk rettes til alle medstudenter på samfunnsgeografi. Takk for mange gode faglige samtaler og enda flere ikke-faglige samtaler. Jeg er så innmari glad for at jeg har blitt kjent med dere og gleder meg til fortsettelsen. En ekstra takk til Torstein for kart til oppgaven.

Takk til pappa for korrekturlesing og hyggelige lunsjer gjennom hele masteren. Takk til mamma for all støtte underveis. Til slutt en stor takk til Daniel, for gode matpakker og for at du er så tålmodig. Jeg gleder meg til å tilbringe mer tid med deg framover.

Innholdsfortegnelse

1	Innledning	1
1.1	Oppgavens tema	1
1.2	Oppgavens problemstillinger	4
1.3	Oppgavens oppbygning	5
2	Kontekst	7
2.1	Valdres	7
2.2	Valdres Natur- og Kulturpark	17
2.3	Visit Valdres	19
2.4	Oppsummering: utviklingsarbeid i Valdres	22
3	Fra komparative til konstruerte fortrinn	23
3.1	Norsk distriktpolitikk etter andre verdenskrig	23
3.2	Nyere perspektiver på innovasjon, kunnskap og læring	30
3.3	Strategier for regional utvikling: konstruerte regionale fortrinn	32
3.4	Institusjoners rolle i arbeidet med regional utvikling	40
3.5	Oppsummering	46
4	Forskningsstrategi	48
4.1	Kritisk realisme	48
4.2	Forholdet mellom teori og data i samfunnsforskning	51
4.3	Casestudien	53
5	Metoderefleksjoner	58
5.1	Forskningsintervju	58
5.2	Tekstanalyse	64
5.3	Valdreskonferansen 2015: Lykkes sammen	67
5.4	Koding av data	67
5.5	Etiske betraktninger	69
6	Konstruksjon av fortrinn i Valdres	73
6.1	Kunnskapsbase	73
6.2	Innovasjonsfremmende samarbeidskonstruksjoner i Valdres	78
6.3	Plattformtilnærming for utvikling av regionale fortrinn	90
6.4	Det institusjonelle miljø og institusjonelle ordninger	96
6.5	Lokal kapasitetsbygging og ansvarliggjøring av aktører	100
7	Konklusjon	102
7.1	Svar på oppgavens problemstillinger	102
7.2	Valdres som eksempel på et bredere fenomen	106
7.3	VNK og Visit Valdres i et kritisk realistisk rammeverk	107
7.4	Teoretisk lærdom	110
	Litteraturliste	112
	Vedlegg	119

Tabeller

Tabell 1. Folkemengde i Valdres 1960, 1990 og 2015.....	9
Tabell 2. Idealtypisk modell for endringer i det regionalpolitiske regimet i Norge.	28
Tabell 3. Ovenfra-og-ned strategier og lokale og regionale utviklingstilnæringer.	29

Figurer

Kart 1. Valdres-kommunene med regionsenteret Fagernes.	7
Figur 1 og 2. Befolkningsutvikling i Oppland og Opplands andel av Norges befolkning. ..	10
Figur 3. Befolkningsutvikling i regionene i Oppland.	11
Figur 4. Utvikling i arbeidsplasser i regionene i Oppland 2000-2010.....	14
Figur 5. De fire største utviklingsaktørene som jobber under merkevaren Valdres.....	20
Figur 6. Den kritiske realismens syn på kausalitet.....	50
Figur 7. Tolkningsmodellen.....	53
Figur 8. Regionene i Oppland rangert etter ti indikatorer for innovasjon.	81
Figur 9. Næringsovergripende merkevarebygging i VNK.....	91
Figur 10. Plattformtilnærming og sektortilnærming.....	93
Figur 11. Visit Valdres og VNK i et kritisk realistisk rammeverk.	108

1 Innledning

1.1 Oppgavens tema

Denne studien handler om arbeidet med regional utvikling som er blitt gjort i opprettelsen av det kommunale utviklingsorganet Valdres Natur- og Kulturpark (VNK) og den private medlemsorganisasjonen for næringslivet, Visit Valdres. Selve opprettelsen av de to organisasjonene behandles som tiltak for regional utvikling i studien. Det samme gjør tiltak som er blitt, og fremdeles blir, igangsatt og gjennomført av de to organisasjonene. Valdres Natur- og Kulturpark og Visit Valdres kan ikke fjernes fra sin naturlige kontekst og må følgelig studeres i relasjon til strukturer og prosesser som fungerer utenfor organisasjonenes daglige virke. Andre relevante aktører og beslutningstakere vil derfor være sentrale i studien.

Regional utvikling og omstilling har siden slutten av andre verdenskrig vært et viktig politisk område både for nasjonale og lokale myndigheter verden over (Pike m.fl. 2006). I akademia lå interessen på 1970- og 80-tallet i analyser av endringer i næringsutviklingen i regionene, knyttet til modellen for regional arbeidsdeling (Isaksen & Spilling 1996). Doreen Masseys (1979) modell for regional arbeidsdeling svarte for et behov for nye perspektiver og teorier om regionale økonomier. Behovet meldte seg da det i ensidige britiske industristeder ble helt nødvendig med restrukturering mot slutten av 1970-tallet (Jakobsen 2004). Massey argumenterte for at regionale problemer i kapitalistiske økonomier må forstås med hensyn til produksjon og arbeidsdeling. Massey viser at det til enhver tid har eksistert romlig ulikhet i verden, og at dette gjør noen regioner mer attraktive for økonomisk aktivitet enn andre. Videre viser hun til et større skifte i arbeidsdelingen, der produksjonen separeres til ulike funksjoner som lokaliseres på ulike steder. Geografisk ulikhet kunne altså ikke bare forklares ut ifra hvilken *sektor* som dominerer i regionen, men hvilken *del av produksjonen* som er lokalisert der. Regional ulikhet forsterkes av den nye romlige arbeidsdelingen som skaper et lokaliseringshierarki med tydelig separering av produksjonen (Massey 1979). I teoriene om romlig arbeidsdeling understrekes det at lokale geografiske effekter må forstås ut ifra de strukturer og prosesser som finner sted på høyere geografiske nivå. Enklere forklart søker teoriene å forstå regionale og lokale økonomier basert på deres plassering i den internasjonale økonomien (Jakobsen 2004).

Mye har skjedd siden Massey introduserte modellen for regional arbeidsdeling. Store strukturelle endringer i organiseringen av den globale økonomi har ført til økt geografisk spredning og økt funksjonell integrasjon mellom ulike økonomier (Dicken 2015). Det økonomiske systemet er blitt mer internasjonalsert, kunnskapsintensivt og konkurransepreget (Pike m.fl. 2006). Disse globale endringene har fostret brede, konseptuelle debatter om sammenhengen og betydningen av lokale og regionale økonomier, og om fordeler og ulemper ved å tenke på avgrensede geografiske skala (Wood & Roberts 2011).

Mye av retorikken knyttet til globalisering indikerer at vilkårene og utsiktene til regionale økonomier i stor grad bestemmes av eksterne faktorer, altså krefter som opererer utenfor den lokale økonomi (Wood & Roberts 2011). Denne diskursen gjør det globale nivået bestemmende for økonomiske forhold i verden, og gjør følgelig at andre romlige skalaer, som det lokale og det regionale nivået, er av mindre betydning enn før. På den annen side har de endrede spillereglene for økonomisk praksis ført til at selv de mest avsidesliggende områdene i verden må ta del i en internasjonal konkurranse (Pike m.fl. 2006). Fremveksten av en mer integrert global økonomi fører derfor til at 'alle' steder og regioner må tilpasses nye økonomiske forhold. Nyere teoretiske perspektiver gir det regionale og det lokale nivået økt betydning i en globalisert verden, her uttrykt ved Porter (1998, upaginert):

«In a global economy - which boasts rapid transportation, high-speed communication, and accessible markets - one would expect location to diminish in importance. But the opposite is true. The enduring competitive advantages in a global economy are often heavily localized, arising from concentrations of highly specialized skills, knowledge, institutions, rivalry, related businesses, and sophisticated customers».

De globale endringene tydeliggjør at ulike regioner har ulik kapasitet til å tilpasse seg det nye økonomiske systemet, som fører til større konsentrasjon av økonomisk aktivitet og velstand i enkelte regioner (Pike m.fl. 2006). Ved at bedrifter og næringer inngår i et mer integrert økonomisk system, påvirkes *stedene* bedriftene er lokalisert, og med det lokalsamfunnene bedriftene er integrert i. Samtidig påvirker stedets egenskaper bedriftene (Sæther m.fl. 2008) og deres muligheter for utvikling. Dette vil si at den historiske utviklingen av lokalsamfunn, herunder materielle og immaterielle investeringer, er av betydning for regionens utviklingsmuligheter i en global økonomi (Lindkvist & Vatne 2004).

I norsk kontekst er det kjent at stadig flere distriktsregioner preges av nedgang i arbeidsplasser og antall innbyggere. Noen steder skjer det brått, ved nedleggelse av hjørnesteinsbedrifter, mens det andre steder skjer en mer gradvis nedgang over tid (Jakobsen 2004). En slik situasjon genererer et behov for *omstilling*. Ifølge Mariussen (1996) forutsetter en vellykket regional omstilling at de lokale aktørene lærer seg de nye internasjonale spillereglene for økonomisk praksis. Dette innebærer at en finner ut hvordan en må handle for å lykkes på internasjonale markeder, samtidig som lokale praksiser og regler må tilpasses de nye kravene. Omstilling dreier seg altså om at endringer i eksterne betingelser forutsetter nye investeringer og nye regionale strategier (Jakobsen 2004).

Regionale strategier for utvikling står sentralt for studien av tiltakene VNK og Visit Valdres. Valdres har de siste årene opplevd nedleggelser av offentlige og private arbeidsplasser, samt noe nedgang i befolkningen. Samtidig satser regionen tungt på reiseliv, som er den raskest voksende næringen globalt (Innlandsutvalget 2015). VNK ble opprettet i 2007 for å styrke arbeidsplasser og bosetting gjennom langsiktig merkevarebygging knyttet til natur- og kulturverdier. Avtalen om parken beskriver mål og strategier for innovasjon og nyskaping i næringslivet, med definerte fokusområder i landbruk, reiseliv, foredling, helse og kultur. Den private medlemsorganisasjonen Visit Valdres er en felles medlemsorganisasjon for reiseliv og næringsliv i regionen, og er resultat av en sammenslåing av de to største private organisasjonene i Valdres.

Regionale utviklingsprosesser kan studeres på forskjellige måter og ved bruk av ulike rammeverk. I 2006 publiserte Europakommisjonen rapporten *Constructing Regional Advantage* skrevet av en ekspertgruppe med professor Cooke fra Cardiff University i spissen. Rapporten fungerer som en oppfølging av Lisboa-strategien fra 2000, en tiårs konkurranseevnestrategi med mål om å gjøre EU til den mest konkurransedyktige og dynamiske kunnskapsbaserte økonomien i verden (Regjeringen 2004). Ekspertgruppa viser at teorier om komparative fortrinn og konkurransefortrinn blant annet er blitt kritisert for å ignorere teknologisk endring og innovasjon, og anser derfor disse for å være for snevert fokusert til å brukes i enhver kontekst, og særlig i en globalisert økonomi. På bakgrunn av dette foreslås det i rapporten at regional utvikling krever at en *konstruerer* konkurransefortrinn, som bygger på ideer om å utvikle regionens endogene kapasiteter for å innovere og kapitalisere på regionens styrker. I studien av Valdres vil tiltakene VNK og Visit

Valdres studeres i lys av konseptene som inngår i teorien om konstruerte fortrinn, herunder kunnskapsbase, relatert variasjon og plattformtilnærming (Asheim m.fl. 2011). Ekspertgruppa ønsker å tilby nye tilnærminger til beslutningstakere i regioner som står overfor utfordringer i en kunnskapsbasert økonomi. Litteraturen er i så måte en kritikk av, og et alternativ til, beste-praksis-løsninger. Studien av Valdres er derfor et innspill til hvordan en kan studere strategier for regional utvikling i perifere regioner i Norge. Ved å se på hvordan fortrinn konstrueres i samspillet mellom aktør og sted, tillates en mer fleksibel tilnærming til regionen, da en tar hensyn til stedsspesifikke kapasiteter som både kan fungere mulighetsskapende og begrensende.

En målsetting ved studien er å få innblikk i hvordan VNK og Visit Valdres brukes til å konstruere regionale fortrinn. Tiltakene behandles derfor som midler for å nå formulerte mål for regionen.

1.2 Oppgavens problemstillinger

I denne oppgaven undersøkes ulike tiltak for lokalsamfunnsutvikling i Valdres. Tiltakene vil ses i lys av de utfordringer, muligheter og mål som er formulert fra ulike hold i regionen. Samtidig knyttes tiltakene til sentrale konsept som inngår i teorien om konstruerte regionale fortrinn. Den overordnede problemstillingen for studien er derfor som følger:

- Hvorfor og hvordan brukes Valdres Natur- og Kulturpark og Visit Valdres som tiltak for å konstruere regionale fortrinn?

Den overordnede problemstillingen undersøkes og besvares ved hjelp av to konkretiserende underproblemstillinger. Det institusjonelle miljøet forstås som prosesser som former den unike karakteren til stedet. Ettersom teorien om konstruerte fortrinn søker å ta hensyn til det stedsspesifikke, brukes følgende problemstilling til å belyse den overordnede problemstillingen:

- Hvordan utnyttes det stedsspesifikke institusjonelle miljøet i forsøket på å konstruere regionale fortrinn i Valdres?

Siden det fra ulike hold er formulert mål for regionen, er det hensiktsmessig å se hvordan tiltakene VNK og Visit Valdres, samt tiltak som igangsettes av VNK og Visit Valdres, svarer til disse målene. En tredje problemstilling er derfor formulert som følger:

- Hvordan svarer tiltakene til de mål som er formulert for regionen?

Sistnevnte problemstilling undersøkes ved å se på hvordan tiltak begrunnes i formulerte utfordringer og mål. I det teoretiske rammeverket vektlegges lokal kapasitetsbygging og lokal forankring nettopp for å sørge for at utviklingsprosessen svarer til faktiske behov i regionen. Problemstillingen er derfor et hjelpemiddel til å besvare den overordnede problemstillingen.

1.3 Oppgavens oppbygning

Valdres Natur- og Kulturpark og Visit Valdres kan ikke fjernes fra sin naturlige kontekst. Relevante trekk ved regionen Valdres blir derfor gjennomgått i kapittel 2. Det vil bli gjort rede for opprettelsen av VNK og Visit Valdres i samme kapittel.

I kapittel 3 presenteres elementene som inngår i teorien om konstruerte regionale fortrinn, som danner et analytisk rammeverk for den empiriske undersøkelsen av VNK og Visit Valdres. Det gis først en gjennomgang av utviklingen i teoretiseringen og politikkkutformingene rettet mot distriktsregionene i Norge, som danner kontekst for analysen av Valdres. Det vil også bli gjort rede for nyere perspektiver på innovasjon, kunnskap og læring, for økt forståelse av sentrale prosesser i en kunnskapsbasert økonomi. Siste del av kapitlet tar for seg institusjoners betydning for regional utvikling, og hvordan institusjoner kan utnyttes i arbeidet med lokalsamfunnsutvikling.

Videre begrunnes og forklares valg av forskningsstrategi og metode for datainnsamling i kapittel 4 og 5. I dette kapitlet gjøres det rede for hvordan problemstillingen og forskningsdesignet har lagt føringer for valg av metode, og hvordan dialogen mellom teori og data har artet seg i dette prosjektet. Vitenskapsteoretiske spørsmål blir besvart med referanse til kritisk realisme.

I kapittel 6 presenteres funn fra datainnsamlingen, sett i lys av det analytiske rammeverket.

Det analytiske rammeverket operasjonaliseres og tilpasses den lokale kontekst, som muliggjør analysen av VNK og Visit Valdres som tiltak for å konstruere fortrinn. Relatert variasjon i næringsstrukturen, kunnskapsbase og plattformpolitikk blir diskutert. Det gis også en diskusjon om hvordan det institusjonelle miljøet utnyttes i arbeidet med lokalsamfunnsutvikling, og hvilke institusjonelle ordninger som utgjør barrierer for effektivitet.

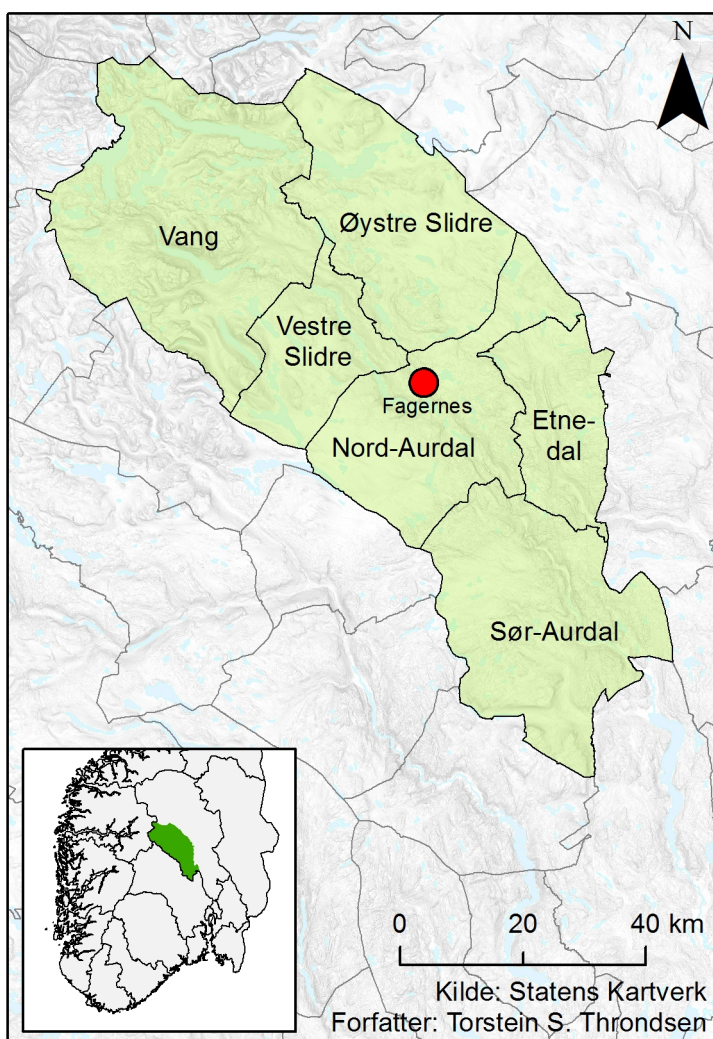
Avslutningsvis oppsummeres funnene i studien, og VNK og Visit Valdres settes i et kritisk realistisk rammeverk. Det gis også en diskusjon om teoretisk lærdom fra bruken av teorien om konstruerte fortrinn.

2 Kontekst

2.1 Valdres

Dalføret Valdres ligger i Oppland fylke og består av de seks kommunene Sør-Aurdal, Nord-Aurdal, Etnedal, Øystre Slidre, Vestre Slidre og Vang. Geografisk ligger Valdres midt i Sør-Norge med grense til Buskerud i sør og vest og Sogn og Fjordane i nordvest. Regionen byr på variert natur, og strekker seg fra skogrike Begnadalen i Sør-Aurdal til inngangen til Jotunheimen i nord.

Kart 1. Valdres-kommunene med regionsenteret Fagernes.

Befolkning

Det bor i overkant av 17 800 mennesker totalt i de seks kommunene, nærmere 6500 av dem bor i Nord-Aurdal hvor regionsenteret og eneste by Fagernes ligger. Minst befolket av kommunene er Etnedal med 1321 innbyggere. Regionen opplever, i likhet med mange andre fjellregioner i Norge, endringer i befolkningsstrukturen. Ifølge SSBs befolkningsframskriving vil Norges befolkning stige til omlag 6,3 millioner i 2040, og hver femte person i Norge vil være 70 år eller eldre i 2060 (Foss, 2012). Det er grunn til å tro at vi vil se store regionale forskjeller for befolkningsveksten. SSBs mellomalternativ for befolkningsvekst i Etnedal synes å være noe optimistisk ifølge deres kommuneplan, da «det er de eldste aldersgruppene som er minst mobile og med en svakere befolkningsutvikling enn framskrivingen viser, er det nærliggende å anta at veksten i de eldste aldersgruppene, spesielt 67-79 år, vil utgjøre en forholdsmessig større andel av befolkningsutviklingen» (Etnedal Kommune, s. 7). Også de andre Valdres-kommunene opplever samme utvikling. I Sør-Aurdal har man «en aldersfordeling som er ugunstig sammenlignet med landsgjennomsnittet med prosentvis langt flere eldre i befolkningen» (Sør Aurdal Kommune, s. 2). I Nord-Aurdal ser man utfordringer ved stadig færre i yrkesaktiv alder, mens man i Vang har som mål om å styrke arbeidet med å snu en negativ utvikling i folketallet.¹ Vestre Slidre opererer med prognoser om 27% økning i personer over 67 år fram mot 2025.²

Tabell 1 viser folkemengden i de seks kommunene i 1960, 1990 og 2015, og prosentvis endring fra 1960 til 1990 og 1990 til 2015. Nord-Aurdal har størst innflytting fra de andre Valdres-kommunene (Alnes m.fl. 2015), som er med på å forklare den jevne veksten i denne kommunen.

---

¹ Samfunnsdelen til kommuneplanen Nord-Aurdal kommune 2011-2023. Vedtatt av kommunestyret 16.12.2010 og Samfunnsdelen til kommuneplanen Vang Kommune 2015-2027. Vedtatt av kommunestyret 18.12.2014.

² Vestre Slidre planprogram, samfunnsdelen 2012-2025.

Tabell 1. Folkemengde i Valdres 1960, 1990 og 2015.
Kilde: Statistisk Sentralbyrå 2015.

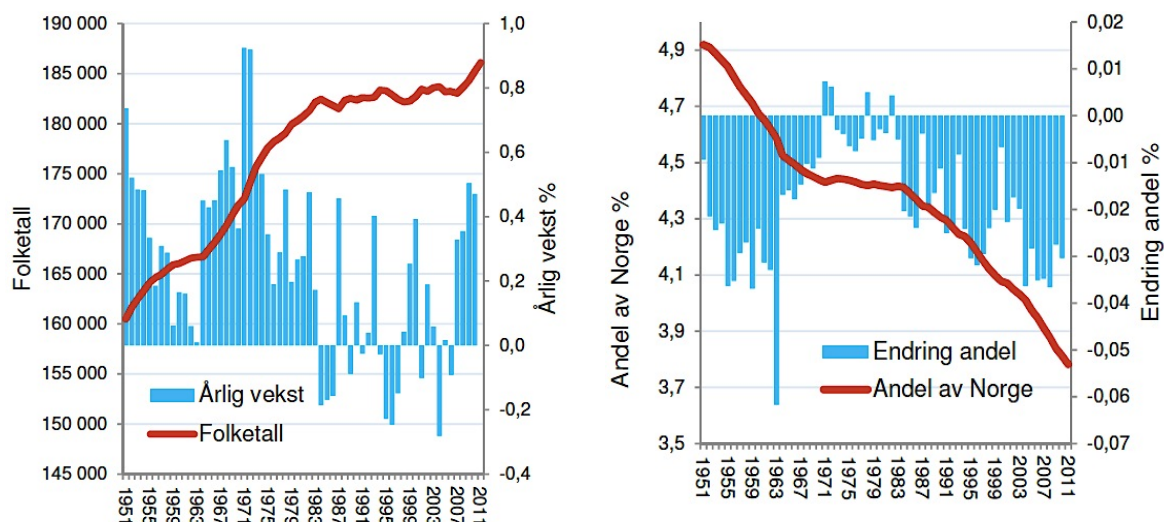
	1960	1990	Prosentvis endring 1960 - 1990	2015	Prosentvis endring 1990 - 2015
Nord-Aurdal	5649	6487	+ 14,8	6458	+ 0,4
Sør-Aurdal	4063	3556	- 12,4	3058	- 14
Etnedal	1933	1558	- 19,3	1321	- 15,2
Øystre Slidre	2789	3110	+ 11,5	3220	+ 3,5
Vestre Slidre	2464	2514	+ 2	2168	- 13,7
Vang	1962	1790	- 8,7	1590	- 11,1
Total	16 396	19 015	+ 15,9	17 815	- 6,3

Det er bred enighet blant informantene som er blitt intervjuet til studien om at befolkningsutviklingen er blant de største utfordringene regionen står overfor i dag. Utfordringer knyttet til befolkningsutviklingen kommer likevel til uttrykk på ulike måter, både med tanke på *hva* som er problematisk med utviklingen, og *hvor* en bør satse for å påvirke trenden. Fraflytting og manglende evne til å trekke tilbake ungdom med høy kompetanse trekkes fram i intervju med en informant fra VNK. En annen påpeker skeivfordelingen som kommer med en stadig eldre befolkning: «For i løpet av få år så blir det jo betydelig flere innbyggere som er over 60 og 70 år gamle, og enda eldre. Altså det blir skeivfordeling. Det er kanskje den største utfordringen, for hvem skal skape verdiene, hvem skal utføre oppgavene?» (Informant fra Valdres2020 11.08.15).

Utfordringer knyttet til befolkningsutvikling belyses også i det skriftlige datamaterialet som er blitt brukt i studien. Rådgivningstjenesten Mimir står bak rapporten *Innovasjon og Tradisjon – Mulighetsstudie for næringsutvikling i Valdres*, som ble utgitt i februar 2016. I rapporten blir befolkningsutvikling knyttet til bolyst ved å vise til Telemarkforsknings analyse av Oppland fra 2012 (Vareide & Storm 2012). Telemarkforsknings attraktivitetspyramide viser hoveddrivkreftene for befolkningsutvikling gjennom deres attraktivitet langs tre dimensjoner; attraktivitet for bedrifter i basisnæringer, attraktivitet som bosted og attraktivitet for besøkende. Analysen viser at de ulike regionene i Oppland har ulike profiler, der Lillehammer-regionen, Midt- og Nord-Gudbrandsdalen og Valdres er

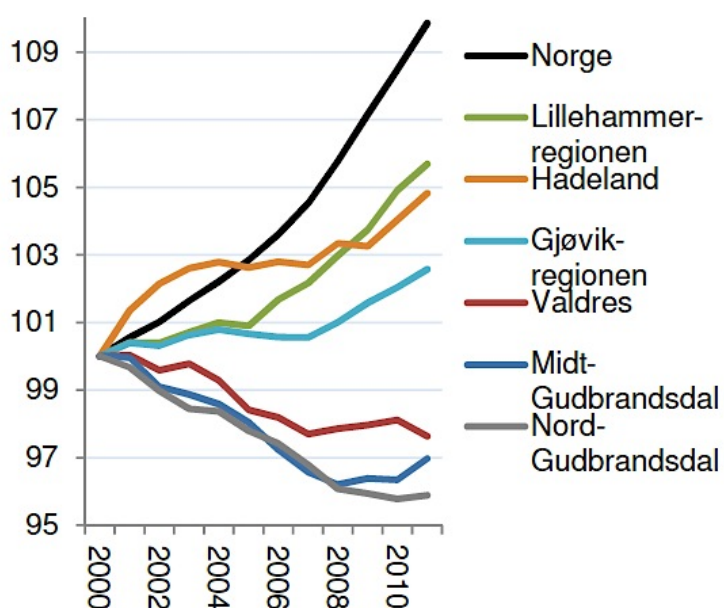
utpregede besøksregioner. Selv om Oppland har mye besøksnæring i disse regionene, har fylket hatt lavest vekst i antall arbeidsplasser i disse næringene av alle fylker i landet fra 2000 til 2010 (Vareide & Storm 2012).

Ifølge Vareide og Storm (2012) har befolkningsveksten i Oppland i årene 2008 til 2012 vært på mellom 0,3 og 0,5 prosent årlig. Historisk sett er dette en god utvikling for fylket, i absolutte tall. Den relative utviklingen viser et annet bilde. Oppland sett i forhold til befolkningsutviklingen i Norge, viser at fylkets andel av landets befolkning har gått jevnt ned siden 1970- og 1980-tallet. Befolkningsveksten i Oppland er derfor relativt sett svakere enn i resten av landet, en tendens som har vart i nærmere 30 år.

Figur 1 og 2. Befolkningsutvikling i Oppland og Opplands andel av Norges befolkning. Årlige endringer siden 1951. Kilde: Vareide og Storm, 2012.

Innad i Oppland finner vi at den sterkeste befolkningsutviklingen har vært i Lillehammer-regionen, Hadeland og Gjøvik-regionen. I besøksregionene er det absolutt nedgang i folketallet, Valdres og de to Gudbrandsdal-regionene har mistet mellom to og fire prosent av befolkningen fra 2000 til 2012. Av de 17 kommunene i Oppland som har opplevd faktisk nedgang siden 2000, er Sør-Aurdal og Vang blant de tre med størst nedgang. Rapporten påpeker imidlertid at Vang og Vestre Slidre har en noe spesiell profil med både høy netto innvandring og utflytting. Dette kommer av asylsøkere som flytter videre ved utdeling av permanent bostedskommune.

Figur 3. Befolkningsutvikling i regionene i Oppland. Indeksert slik at nivået i 2000 er 100. Kilde: Vareide & Storm, 2012.

Vareide og Storm (2012) gjør noen interessante refleksjoner knyttet til trender som påvirker befolkningsutviklingen i landet. Tidligere har fødselsoverskudd og innvandring fungert *dempende* på sentralisering i Norge, men i 2012 hadde Oslo høyest fødselsoverskudd i landet. Dette alene ga Oslo en befolkningsvekst på over én prosent årlig i perioden 2009 til 2012. Oslo har også klart høyest innvandring i 2012. Dette er forholdsvis nye trender, da andre fylker har hatt høyere fødselsoverskudd og innvandring enn Oslo tidligere år. Tidlig på 2000-tallet hadde Finnmark, Akershus, Hordaland og Rogaland høyere fødselsoverskudd enn Oslo, mens Finnmark, Nord-Trøndelag, Telemark og Hedmark hadde forholdsvis høy innvandring. I 2012 hadde disse fylkene lavest innvandring i landet. Vareide og Storm skriver at de regionale konsekvensene av disse trendene er at fødselsbalanse og innvandring nå fungerer som de viktigste drivkreftene bak sentraliseringen, motsatt av tidligere trender. Flytting mellom fylker derimot, som tidligere har vært årsak til sentralisering, synes å være mindre viktig i dag. Dette vitner om at årsaker til sentraliseringen i landet er mer sammensatt enn tidligere, og kan ikke lenger forklares utelukkende med utflytting fra distriktene.

Det er fra ulike hold i regionen definert mer eller mindre konkrete mål for befolkningsøkning. I avtalen om VNK fra 2007 heter det at «Valdres går sammen om Norges første regionale Natur- og Kulturpark for å styrke arbeidsplasser og bosetting» (s. 3). Utover dette opererer

ikke VNK med noe konkret tall for en ønsket økning. Natur- og Kulturparken har iverksatt tiltak som er direkte rettet mot befolkningsutvikling og bolyst, både alene og med samarbeidspartnere i og utenfor regionen. I perioden september 2006 til august 2009 hadde VNK en samarbeidsavtale med Placement Utvikling AS, som driver med tilflyttingsprosjekter i hele Norge. Placement Utvikling jobber med tilflytning til norske distriktskommuner fra Nederland, Belgia og Tyskland, og garanterte for 70 nye innbyggere i Valdres i treårsperioden. Per april 2009 var 50 voksne og 31 barn flyttet til Valdres gjennom prosjektet. Ifølge et møtereferat fra VNK i april 2009, var det da riktig å vurdere om regionen bør tenke nytt og se på andre modeller for tilflytning.³ Samarbeidet ble derfor ikke videreført.

Andre tiltak rettet mot befolkningsutvikling og bolyst i regionen er blitt gjort gjennom bolystprogrammet til Kommunal- og moderniseringsdepartementet. Programmets hovedmål var at norske distriktskommuner skal bli mer attraktive bostedskommuner (Regjeringen 2014b). I Valdres er tre prosjekt blitt startet opp gjennom bolystprogrammet, hvorav to av dem fremdeles er pågående. I prosjektet *Integrerende arbeidsliv* i Vang jobbes det med integrering av bosatte flyktninger, mens det i Etnedal har vært et lignende prosjekt med mål om rekruttering av innvandrere og flyktninger som kan gå inn i yrker hvor det er stor etterspørsel lokalt. Sistnevnte prosjekt er avsluttet nå. Prosjektet *Den røde tråd - et pedagogisk opplæringsopplegg fra barn til yrkesaktiv* er et pågående prosjekt eid av VNK og Valdres Næringshage som har som målsetting å skape en felles Valdresidentitet og utvikle gründeregenskaper hos barn i Valdres. Med det ønsker de å styrke den lokale tilhørigheten hos barn og unge i regionen, og legge til rette for ungdom som ønsker å flytte tilbake til Valdres etter endt utdanning (Distriktssenteret 2016).

Næringsliv

Landbruk har tradisjonelt vært den viktigste næringen i Valdres. Landbruket er fremdeles viktig for de seks kommunene, med økende fokus på potensialet i multifunksjonalitet og turisme. Vestre Slidre har et høyt antall støler i drift, og ser ringvirkninger i turistnæringen⁴, mens den gjensidige avhengigheten mellom landbruk og turisme vektlegges i Nord-Aurdals kommuneplan. Her fremmes forslag om økt samarbeid mellom produsenter av lokalmat og dagligvarekjeder i kommunen, samt fokus på videreutvikling av landbruksnæringa i hele sin

---

³ Møtebok sak nummer: U-17/09. Tilflyttingsprosjekt – fremtid. Utviklingsstyret. 22.04.2009.

⁴ Planprogram 2012 – 2025. Vestre Slidre Kommune. 18.05.2012.

bredde.

Et annet viktig område i Valdres er fritidsboligene. Ved utgangen av 2015 hadde regionen 17 580 fritidsboliger.⁵ Dette har bidratt til at Valdres har et større antall sysselsatte i bygg- og anleggsbransjen enn hva folketallet skulle tilsi. Hyttebefolkningen forklarer også Nord-Aurdals status på topp i detaljvareomsetningen per innbygger på landsbasis. Ellers er kommunen en stor arbeidsgiver i alle de seks kommunene. I 2013 jobbet litt over 7200 av de 9500 sysselsatte i regionen i tertiærnæringer, 1945 var sysselsatt i sekundærnæringer og 799 i primærnæringer.

Den høye andelen sysselsatt i tjenesteytende sektorer er ikke unikt for Valdres. Omlag 85 prosent av arbeidsplassene i Hedmark og Oppland er innenfor tjenestesektoren, 40 prosent av disse i offentlig sektor. Hoveddelen av sektoren er personrettet og lokalmarkedsbasert og derfor tett knyttet til befolkningsutvikling (Innlandsutvalget 2015). I Valdres må sektoren også ses i sammenheng med hyttebefolkningen og reiselivet. De mer næringsrettede sektorene som forretningsmessig og teknisk tjenesteyting er, med unntak av byene rundt Mjøsa, klart svakere i Hedmark og Oppland enn nasjonalt (Innlandsutvalget 2015). Potensialet for vekst i befolkningen og i næringslivet for de to fylkene må ses i sammenheng med en sterk urbanisering, både i byene i Hedmark og Oppland og særlig i Oslo.

De diskuterte utfordringene vedrørende befolkningsutvikling ble i intervju knyttet til en annen utfordring det synes å være bred enighet om, nemlig mangel på kompetansearbeidsplasser. Informanten fra VNK sier at bedriftene i Valdres er små, typisk enkeltmannsforetak, og viser til at regionen ikke har kultur eller tradisjon for industri, og heller ingen forskningsmiljøer: «Men som sagt har vi ingen stor industri her oppe, vi har ingen store, svære forskningsmiljøer og store kompetansearbeidsplasser som kan dra ungdom tilbake igjen. Det er på en måte litt sånn akilleshælen til Valdres» (03.11.15). En informant ser mangelen på kompetansearbeidsplasser som en særlig utfordring når det gjelder å trekke til seg folk som ikke kommer fra regionen: «Tanken om et liv på landet står sterkt hos mange, men når det kommer til realiteten og de har en lang utdanning som de vil bruke, så stopper det ofte da. (...) Så det å ha skikkelig bredde i arbeidsmarkedet er en nøkkel framover.» (10.08.15). En tredje informant illustrerer hvordan utfordringer knyttet til arbeidsplasser i

---

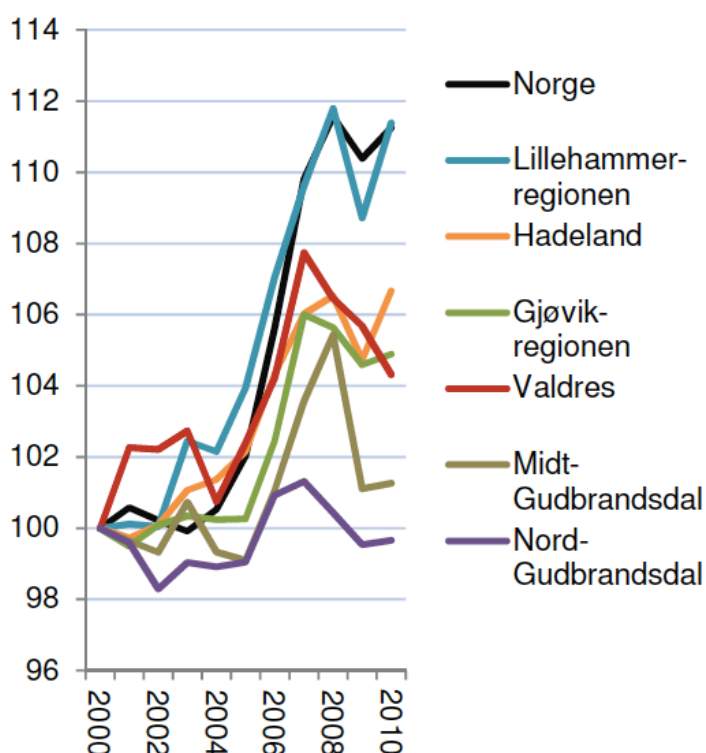
⁵ Tall hentet fra Valdres Næringshage.

regionen har utspilt seg i praksis:

«Hvis du skal flytte hit så kanskje du har en mann eller samboer eller hva det er, som også trenger jobb. Som også har høy utdanning. Og det har vi vært borti i kommunen her for eksempel, at du har klart å rekruttere noen, men så klarer ikke ektefellen eller samboeren å få seg jobb, og så faller det i fisk av den grunn.»
(Informant fra Valdres2020 11.08.15)

På fylkesnivå finner vi at Oppland har hatt en svakere utvikling i antall arbeidsplasser enn på landsbasis fra 2000 til 2010. Det er store regionale forskjeller i Oppland, med høyest vekst i Lillehammer-regionen for tiårsperioden. Valdres hadde forholdsvis sterk vekst frem til 2007, men opplevde nedgang de tre påfølgende årene (Vareide & Storm 2012).

Figur 4. Utvikling i arbeidsplasser i regionene i Oppland 2000-2010. Indeksert slik at nivået i 2000 er 100. Kilde: Vareide og Storm 2012.

Utfordringer med befolkningsutviklingen og mangel på kompetansearbeidsplasser må ses i sammenheng med større samfunnsendringer nasjonalt og globalt. Samfunns- og næringslivet blir i stadig større grad preget av en global konkurransesituasjon. Norsk økonomi har i mange

år vært sterkt preget av oljevirkosomheten, som har bidratt til at landet har en velutviklet økonomi og et høyt kostnadsnivå i internasjonal sammenheng. Den sterke vektleggingen av oljevirkosomheten har ført til ulik regional utvikling i landet (Innlandsutvalget 2015). I 2013 publiserte forskningssenteret IRIS en rapport om petroleumsindustriens ringvirkninger for landet. Av rapporten fremgår det at store deler av landet har betydelig virksomhet knyttet til oljeindustrien, men at to fylker skiller seg ut. I Hedmark og Oppland var henholdsvis 0,4 og 0,8 prosent av fylkets totale sysselsetting relatert til petroleumsindustrien. Dette er betydelig mindre enn de andre fylkene og forklarer Innlandets posisjon i *oljeskyggen*.

Innlandsutvalget (2015) mener det er behov for nye bærebjelker i norsk økonomi, grunnet markedsmessige forhold knyttet til oljenæringen og globale klimaendringer. De mener Innlandet har gode naturgitte og kompetansemessige forutsetninger for å være en aktiv aktør i et grønt skifte i norsk økonomi. I deres rapport trekkes reiselivsnæringene frem som relevant da næringen tar utgangspunkt i landsdelens naturressurser med fjell, kulturlandskap og utmark. Også blant informantene mine gis det uttrykk for at nedgangen i oljesektoren er et mulighetsvindu for Valdres. En informant forteller at «nå er det ikke vanskelig å få ingeniører til å ta areal og næring, byggesak og oppmåling og sånne ting» (Ordfører 18.02.16.), mens det tidligere ikke var uvanlig at slike stillinger var utlyst i flere år. Eksempelet viser hvordan strukturelle rammevilkår også kan skape muligheter for regioner som Valdres.

En etablert regiontilhørighet

Samarbeidet mellom kommunene i Valdres har lange tradisjoner. Det formaliserte samarbeidet begynte allerede i 1967 med opprettelsen av et Regionalplanråd for Valdres. Samarbeidet var da knyttet til nasjonal politikk innen planlegging. På 1970-tallet endret arbeidet til Regionalplanrådet seg, da utviklingsoppgaver ble satt på kartet. Senere opphørte Regionalplanrådet, og ble erstattet av Regionrådet, som bygger på frivillig samarbeid om strategiske planer for regionen. Fra 2002 har også Oppland Fylkeskommune tatt del i arbeidet, og på den måten ble partnerskapsmidler fra fylkeskommunen en av finansieringskildene til regionrådets arbeid.⁶ VNK er en videreføring av det frivillige samarbeidet mellom Valdreskommunene, og fungerer som et paragraf 27-samarbeid etter

---

⁶ Høringsutspill. Sak nummer: S-12:16. Høyring, vidareføring regionalt samarbeid. Jørand Ødegård Lunde. 03.03.2016.

kommuneloven.⁷ Parken er eid av alle de seks Valdreskommunene, som alle har to representanter i Valdresrådet, det høyeste organet i VNK.

Målt i interkommunalt samarbeid ser Valdres ut til å være en funksjonell region (Alnes m.fl. 2015). Kommunene samarbeider om en rekke oppgaver og deler flere offentlige tjenester. Blant dem er Valdres skatteoppkreverkontor, legevakt, geografiske informasjonssystem/kartsystem, pedagogisk-psykologisk tjeneste og NAV. I tillegg eier de seks kommunene i Valdres og kommunene i Hallingdal revisjonsselskapet Kommunerevisjon IKS. Kommunene har også lange tradisjoner for samarbeid om helsetjenester, blant annet gjennom prosjektet *Helse i Valdres* som i perioden 2010-2013 hadde status som Arena-prosjekt.⁸ Samarbeidet la grunnlag for felles eie og drift av et lokalmedisinsk senter på Fagernes som åpnet i januar 2015.

Det interkommunale samarbeidet nevnes i kommuneplanene til flere av kommunene. Her vektlegges økonomiske stordriftsfordeler, redusert sårbarhet, faglige og kvalitative gevinster og muligheten til å markere felles interesser til omverdenen, blant annet gjennom arbeidet i VNK. Det gis også uttrykk for at interkommunalt samarbeid potensielt kan gjøre det mulig å ta over oppgaver fra staten og fylkeskommunen såfremt nødvendige ressurser følger med. Det argumenteres videre for bedre ressursutnyttelse, bedre tjenestekvalitet og at enkelte oppgaver krever at en tenker regionalt framfor kommunalt.

Regiontilhørigheten synliggjøres gjennom referanse til *Valdresidentiteten*, et uttrykk som blant annet brukes av VNK, Valdresmuseene og mine informanter. Sosiokulturelle, naturgeografiske og historiske forhold har produsert identiteten til Valdres, som reproduseres gjennom nåværende sosiokulturelle forhold og merkevarebyggingen til VNK. Valdres sin historie er av betydning for studien, og har muliggjort tiltakene Valdres Natur- og Kulturpark og Visit Valdres.

---

⁷ § 27 Interkommunalt og interfylkeskommunalt samarbeid. To eller flere kommuner, to eller flere fylkeskommuner, eller en eller flere kommuner og en eller flere fylkeskommuner, kan opprette et eget styre til løsning av felles oppgaver.

⁸ Arenaprojektene eies av Innovasjon Norge, SIVA og Forskningsrådet, og tilbyr finansiell og faglig støtte til utvikling av regionale næringsmiljøer.

2.2 Valdres Natur- og Kulturpark

I 2005 ble det vedtatt at Regionrådet for Valdres skulle igangsette arbeidet med et merkevareprogram for regionen, blant annet med bakgrunn i en studiereise til Frankrike gjennomført i 2001. Behovet for et merkevareprogram ble begrunnet i utfordringer med befolkningsutviklingen, tilbakegang i landbruket og endringer i det tradisjonelle reiselivet. Gjennom det allerede eksisterende prosjektet *Valdres - Stølsriket* ble Planteforsk Løken (del av tidligere Bioforsk, nå NIBIO) involvert for å kartlegge kulturlandskapssatsingen i Valdres. Det var i dette arbeidet en så likheter mellom ideene bak *Valdres - Stølsriket* og de regionale parkene i Europa (Skarstad 2005). Det var også i 2004 blitt avholdt et seminar i Landbruks- og matdepartementet på initiativ fra fylkeskonservatoren i Oppland og Region Valdres, med foredrag av sjefrn for de regionale natur- og kulturparkene i regionen Rhône-Alpes i Frankrike. I 2007 sto avtalen om Norges første regionale Natur- og Kulturpark ferdig, med mål om å bli landets sterkeste regionale merkevare innen 2017 (VNK 2007).

En styringsgruppe med aktører fra offentlig og privat sektor var ansvarlig for utviklingen av VNK og en tiårig avtale mellom de seks kommunene. Andre offentlige og private aktører var involvert i prosessen for å sikre lokal deltakelse (VNK 2007). Blant annet har Oppland Fylkeskommune bidratt økonomisk og faglig, og har ifølge avtalen fungert som døråpner i prosjektet. Også representanter fra nasjonalt nivå har vært involvert, da fire statsråd ga tilslutning til utprøving av natur- og kulturpark-konseptet for utvikling av lokalsamfunn. Dette var Landbruks- og matdepartementet, Nærings- og handelsdepartementet, Kommunal- og regionaldepartementet og Miljøverndepartementet. Opprettelsen av VNK ble sett på som ledd i utformingen av en ny fjellpolitikk på nasjonalt nivå (VNK 2007).

Ettersom Valdres Natur- og Kulturpark er den eneste av sitt slag i Norge, er det nødvendig med begrepsavklaring. En natur- og kulturpark er, ifølge avtalen om parken, ikke etablert eller driftet av staten, men er opprettet lokalt etter ønske om å selv ta vare på kulturlandskapet ved bærekraftig lokal forankring. Parkene fungerer som bygdeutviklingsregioner med lokal styring, som ved å ta i bruk natur, miljø og kultur skaper næringsutvikling i landbruk, reiseliv og næringer knyttet til dette (Skarstad 2004). I dette ligger det at en regional natur- og kulturpark skal legge til rette for bygdeutvikling, ikke vern. I avtalen fra 2007 finner vi definisjonen av Valdres Natur- og Kulturpark:

«Valdres Natur- og Kulturpark er en utviklingsregion som gjennom langsiktig merkevarebygging knyttet til natur- og kulturverdier og lokal styring - skal gi økt verdiskaping og livskraft i lokalsamfunnene. Samtidig tar Valdres vare på og utvikler viktige verdier av lokal, nasjonal og internasjonal betydning for fremtidige generasjoner.» (s. 6).

Foruten en visjon om å være landets sterkeste regionale merkevare i 2017, ønsker man at Valdres i 2017 har et lønnsomt, variert og fremtidsrettet næringsliv basert på høy kompetanse (VNK 2007). Ønske om befolkningsvekst i regionen er også formulert i flere av de årlige handlingsplanene til VNK⁹. Strategier for å nå målene innebærer videreutvikling av en sterk felles identitet, lokal forvaltning i forpliktende samarbeid med ulike aktører, samt utvikle et sterkt og variert næringsliv og legge til rette for innovasjon og nyskaping (VNK 2007). Dette skal sikres ved god samhandling mellom det private næringslivet og den offentlige forvaltningen i regionen. I forbindelse med opprettelsen ble det også utarbeidet et slagord for regionen, *Valdres skjerper sansane*, og en Valdres-logo.

Fra avtalen finner vi at merkevarebyggingen skal sentreres om fem fokusområder: landbruk, reiseliv, foredling, helse og kultur. Valg av områder begrunnes i eksisterende fortrinn og kompetanse, og henger sammen med en forståelse av at Valdres «må være villig til å bli bedre enn konkurrentene på *utvalgte* områder» (VNK 2007, s. 5, min kursivering). Variert og særegen natur- og kulturarv, fritidsboliger, Valdresidentiteten og god samhandling mellom privat og offentlig sektor er blant konkurransefortrinnene som nevnes, og som skal bidra til økt verdiskaping i regionen.

VNK har per 2016 fem organ i tillegg til administrasjonen. Det øverste organet, Valdresrådet, består av 24 representanter. 12 av disse er ordførere og varaordførere fra kommunene, og er følgelig *valgt* inn i rådet. Styret i Visit Valdres utgjør ti representanter fra næringslivet, mens de to siste er fra Oppland Fylkeskommune. Styret i VNK har sju medlemmer, tre fra Visit Valdres, tre ordførere og én representant fra Oppland Fylkeskommune. Videre er Regionstyret satt sammen av de seks ordførerne i Valdres og to representanter fra Oppland Fylkeskommune. I tillegg til disse organene, er Merkevarestyret og Flytrafikkutvalget underorgan i VNK.

---

⁹ Blant annet VNK Handlingsprogram 2012 og 2016.

2.3 Visit Valdres

I 2014 ønsket reiselivsorganisasjonen Valdres Destinasjon AS og næringsorganisasjonen Valdres Næringsforum å undersøke hvordan de private aktørene i regionen kan stå sterkere og ha mer effektiv innsats, enten gjennom sammenslåing eller tettere samarbeid. Rådgivningstjenesten Mimir ble involvert, og ga i april 2014 ut rapporten *Felles medlemsorganisasjon for reiseliv og næringsliv i Valdres*. Ifølge rapporten var status at det finnes en rekke private organisasjoner som jobber for næringsutvikling i regionen, men som typisk er små med begrensede ressurser. Situasjonen bar også preg av uklarhet med tanke på ansvarsområder som fører til overlapping i aktiviteter.

Valdres Næringsforum og Valdres Destinasjon var på dette tidspunktet de to største privateide organisasjonene i regionen, med henholdsvis 95 og 200 medlemmer. Seks lokale reiselivslag, én fra hver kommune, eide Valdres Destinasjon. Medlemsmassen var direkte knyttet til Valdres Destinasjon, men sognet til en av de seks reiselivslagene i kommunene. Visjonen til destinasjonsselskapet var at «Valdres Destinasjon skal være et verktøy for at Valdres skal bli den ledende helårsdestinasjonen i Norge» (Mimir 2014, s. 7), mens det konkrete arbeidet innebar markedsføring, medlemsoppfølging, salg og booking, konseptutvikling, prosjektarbeid og informasjonsformidling.

Valdres Næringsforum organiserer næringslivet i regionen og har medlemmer fra en rekke bransjer, og fra alle de seks kommunene. Blant medlemmene finner vi ulike næringsorganisasjoner, som for eksempel Bondelaga i Valdres, Skogeierlagene i Valdres og Valdres Destinasjon. Ifølge formålsparagrafen til Valdres Næringsforum skal forumet være «et strategisk overordnet, koordinerende organ for næringslivet i Valdres» (Mimir 2014, s. 8) og «premissleverandør og aktiv pådriver for utvikling av hele Valdresregionen» (Valdres Næringsforum 2014). Næringsforumets visjon er i tråd med VNKs visjon; å gjøre næringslivet rikt og Valdres til Norges sterkeste regionale merkevare (Vnk 2010).

Vnk, Valdres Næringshage, Valdres Destinasjon og Valdres Næringsforum blir i Mimirs rapport pekt ut som de fire store utviklingsaktørene i regionen, som alle jobber under merkevaren Valdres på ulike måter. Tilsammen dekker de fire utviklingsaktørene både offentlige utviklingsoppgaver, utvikling av næringslivet generelt, reiselivet spesielt og arbeid

med nyetableringer i regionen (Mimir 2014).

Merkevaren Valdres			
VNK 100% offentlig. Regionråd, utfører ikke-lovpålagte utviklingsoppgaver	Valdres Næringshage 100% offentlig. Bedriftsetablering	Valdres Destinasjon 100% Privat eid. Markedsføring og utvikling av regionen som reisemål.	Valdres Næringsforum 100% privat eid. Næringspolitisk arbeid.
Offentlige tiltak	Nyetableringer	Vekst og utvikling i private virksomheter	

Figur 5. De fire største utviklingsaktørene som jobber under merkevaren Valdres.

Kilde: Mimir, 2014

Rapporten vektlegger klarere rollefordeling og tillit mellom aktørene i sin utgreiing om premisser for fremtidig utvikling av næringslivet i Valdres. Mimir foreslår at endringer i reiselivet best håndteres av en sammenslått organisasjon for Valdres, hvor den åpenbare muligheten ligger i en sammenslåing av private Valdres Destinasjon og Valdres Næringsforum. Begge aktørene dekker hele Valdres som region og private næringsdrivende i alle bransjer (Mimir 2014).

Hovedmålet ved sammenslåingen er å «etablere en felles sterk medlemsorganisasjon som har tillit og respekt både internt og eksternt» (Mimir 2014, s. 2). En informant med erfaring fra Valdres Destinasjon og Valdres Næringsforum utbroderer med at «målet er å få en sterkere privat organisasjon som kan kjøre større prosjekt og som kan appellere slik at flere bedrifter skal bli medlemmer» (12.08.15). I tillegg er det utarbeidet delmål som først og fremst dreier seg om omsetningsvekst gjennom tiltak rettet mot besøkende gjester, skape gode rammebetingelser for bedrifter og at den nye organisasjonen skal fungere som representant for bedriftene i møte med lokale og nasjonale myndigheter.

Også Mimir tar for seg status og utfordringer i regionen. Det vises til at Valdres står overfor mange av de samme utfordringene man finner i andre deler av Innlandet, blant dem nevnte reduserte fødselsrater og fraflytting, samt nedgang i sysselsettingen i tradisjonelt viktige sektorer. Tross den voldsomme økningen i antall hytter og fritidsboliger og økt fokus på

turisme og overnattinger, beskriver Mimir det de kaller en *ny type turisme* som skiller seg fra den tidligere hotellbaserte turismen. Dette illustreres ved å vise til hvordan hytteeiere stiller samme krav til for eksempel skiløyper som en hotellgjest ville gjort. Forskjellen ligger i at færre aktører får ta del i utviklingen og tjene på de besøkende i regionen. Mimir viser til at over halvparten av nordmenns ferieovernattinger foretas i utlandet, samtidig som man ikke har sett en økning i hotellgjestedøgn i Norge siden 1995. Den lave etterspørselen i hotellbransjen rammer distriktshotellene hardest. Innlandsutvalget (2015, upaginert) beskriver også den nye typen turisme, og hvordan sysselsettingen nå fordeles over flere næringer:

«(reiselivs)næringen er i endring hvor de tradisjonelle fjellhotellene mange steder erstattes av leiligheter og hytter. Den reiselivsbaserte sysselsettingen flyttes over mot næringer som bygg og anlegg, varehandel og servicetjenester rundt hyttene, transport, kultur og underholdning, sports- og fritidsaktiviteter mv.»

Tross utfordringene i reiselivsutviklingen ser Mimir muligheter ved unike opplevelser, relevante tilbud til målgruppen og fremveksten av nisjer.

Den 8.oktober 2015 registrerte Valdres Destinasjon AS navnebytte til Visit Valdres AS, under samme organisasjonsnummer som tidligere. Fra interne notater om sammenslåingen av Valdres Destinasjon og Valdres Næringsforum finner vi at det er et ønske om en mer robust medlemsorganisasjon for næringslivet hvor man samles for å dra i samme retning samtidig som administrasjonskostnadene går ned. Her finner vi også formålet til nye Visit Valdres som «skal styrke regionens verdiskapning i form av å tiltrekke flere besøkende til Valdres», «legge til rette for utvikling av regionale opplevelsesprodukter i samarbeid med medlemsbedriftene» og «være premissleverandør og en aktiv pådriver for utvikling av næringslivet i Valdres».¹⁰

Den eksisterende avtalen mellom daværende Valdres Destinasjon og VNK gjelder videre for nye Visit Valdres. Avtalen viser til arbeidsfordelingen mellom de to partene: «VV skal være et operativt redskap som aktivt skal bidra til å nå de strategier og mål som også gjelder for

---

¹⁰ Presentasjon *Valdres Destinasjon -> Visit Valdres* av Merete Hovi fra Visit Valdres. Holdt 21.10.2015 på styremøte i VNK. Upaginert.

VNK». ¹¹ Verdt å nevne er Valdres Destinasjons historie som landets eldste reiselivsorganisasjon. Ved sammenslåingen i 2015 var det 127 år siden opprettelsen av destinasjonsselskapet. ¹²

2.4 Oppsummering: utviklingsarbeid i Valdres

Redegjørelsen for trekk ved Valdres viser at regionen står overfor utfordringer knyttet til befolkningsutvikling og endringer i viktige næringer. Spørsmål om hvordan regionen kan ta ansvar for egen utvikling resulterte i det interkommunale utviklingsorganet Valdres Natur- og Kulturpark i 2007. Gjennom merkevarebygging av Valdres søker VNK å bygge på eksisterende kvaliteter i regionen, som videre skal skape fortrinn på utvalgte områder. En viktig samarbeidspartner til VNK er den private medlemsorganisasjonen Visit Valdres. De to er regionens største utviklingsaktører som begge jobber under merkevaren Valdres.

---

¹¹ Høringsuttalelse til VNKS handlingsprogram for 2016 fra Visit Valdres. 20.11.2015.

¹² Årsmelding VNK 2013.

3 Fra komparative til konstruerte fortrinn

For økt forståelse av prosesser som påvirker perifere regioner i dag, vil det bli gitt en oversikt over utviklingen innen geografisk teori og i distriktpolitikken i Norge. En slik gjennomgang gir innblikk i hvordan teori har påvirket politikktutforming, og hvordan nyere teorier innen økonomisk geografi og andre relaterte fagfelt kan informere strategier for regional utvikling. Gjennomgangen er ufullstendig, men viser i grove trekk utviklingen i teoretiseringen av regioner, samt utviklingen i den globale, nasjonale og regionale økonomi. Med denne oversikten ønsker jeg å vise at konseptualiseringer av *utvikling* i lokal og regional kontekst endrer seg over tid, og at tidligere dominerende strategier for regional utvikling har lagt føringer for de utfordringer og muligheter regioner utenfor storbyene i Norge står overfor i dag.

3.1 Norsk distriktpolitikk etter andre verdenskrig

I regionaløkonomisk teori skilles det mellom eksogene og endogene perspektiver på regional utvikling (Bukve m.fl. 2004). Foruten å referere til ulike innfallsvinkler ved analyse, kan perspektivene brukes til å forklare den historiske utviklingen i teoretiseringen av regional økonomisk utvikling, som igjen har lagt føringer for politiske strategier rettet mot distriktene.

De endogene perspektivene søker forklaringer i regioninterne forhold. Marshalls teori om spesialiserte produksjonsområder og agglomerasjoner fra 1890 er blant de tidlige teoriene om regional utvikling med et endogent perspektiv. Mange av de klassiske regionalteoriene fra tidlig på 1900-tallet forklarer likevel regional utvikling ved å vise til prosesser som finner sted *utenfor* regionen. Eksempler på dette er teorier om vekst i eksport fra perifere regioner grunnet økt etterspørsel etter produkter der periferien hadde komparative fortrinn. Et annet eksempel er teorier om vekstspredning fra by til perifere områder. Webers teori fra 1929 om industrilokalisering og Christallers teori fra 1933 om lokalisering av servicenæringer bygger på disse prinsippene. Teoriene tar utgangspunkt i at bedriftene er rasjonelle aktører som streber etter maksimal redusering av kostnader og optimal ressursallokering (Bukve m.fl. 2004). Regionene blir da passive mottakere av virksomheter som ser det lønnsomt å etablere sin bedrift der. Kulturelle og sosiale faktorer ble ikke ansett som påvirkende på avgjørelser om lokalisering av virksomheter. Også forestillingen om regioner basert på kulturelle og

politiske faktorer er definert bort i disse teoriene, da regionen ble strikt definert av interaksjon og funksjonalitet (Bukve m.fl. 2004).

Det var de eksogene perspektivene som i størst grad dannet grunnlaget for distriktpolitikken i Norge og store deler av Europa etter andre verdenskrig. Keynesianismen fungerte som fundament for den økonomiske politikken og bidro med store offentlige overføringer og en omfattende utbyggingspolitikk etter andre verdenskrig (Bukve & Amdam 2004). Regioner utenfor de større byene ble ansett som problemområder som trengte hjelp til utvikling fra sentrum. Rådende tankegang var at regionale problemer var statlige problemer, og politikken ble utformet deretter. Ovenfra-og-ned strategier bidro til utbygging av materiell infrastruktur og etablering av vekstsentra og hjørnesteinsbedrifter slik at også disse områdene kunne bidra til nasjonal vekst. Bukve, Onsager og Selstad (2004) viser til en idealtypisk modell for det de omtaler som *fordelingsregimet*, der sentrum fordeler økonomisk vekst til periferien på egne premisser. Dominerende normer innebar modernisering og fordeling, og myndighetsbaserte beslutningsprosedyrer. Regimet hadde en hierarkisk struktur i den offentlige forvaltningen, mens forholdet mellom næringsliv og myndigheter bar preg av at bedriftene opererte som virkemiddelapparatets, altså statens, klienter. Blandingsøkonomien skulle bidra til regulering, stabilisering og beskyttelse av nasjonale markeder. Med dette systemet fulgte politikken en logikk om at utjevning av regionale ulikheter var sosialt rettferdig og økonomisk fornuftig, som i Norge gikk hånd i hånd med oppbyggingen av en sosialdemokratisk velferdsstat (Bukve m.fl. 2004).

Foruten motivasjon om at alle skulle bidra til vekst, har det tidligere vært et grunnleggende mål for distriktpolitikken i Norge å opprettholde *hovedtrekkene* i bosettingsmønsteret i landet (Hansen & Selstad 1999). Middel for å nå målet har vært, og er, å styrke næringsutviklingen. Her er vi inne på skillet mellom *regionalpolitikk* og *distriktpolitikk*. Den samlede regionalpolitikken er nasjonal innsats for å sikre balansert nærings- og befolkningsutvikling i alle deler av landet, mens distriktpolitikken fungerer som ekstrainsats mot de deler av landet som må ha spesiell oppmerksomhet med tanke på vekst- og velstandsutvikling (St.meld. nr. 35 2001).

Internasjonalt ble keynesianismen utfordret mot slutten av 1970-tallet (Pike m.fl. 2006). I tråd med nyliberalistisk tankegang skulle staten trekke seg tilbake og markedet styre fritt. På 1980-tallet ble utvikling og framdrift både i nasjonalstater og bedrifter i stadig økende grad

påvirket av voksende internasjonale markeder. Eksogene regionale strategier ble gradvis byttet ut med endogent inspirert politikk, som fokuserte på vekst 'nedenfra' (Karlsen & Dale 2014). Den markedsledede restruktureringen førte i mange vestlige land til økte forskjeller på lokalt og regionalt nivå, og utviklingsansvaret ble i økende grad regionalisert (Bukve & Amdam 2004).

De nyliberalistiske perspektivene på regional utvikling har hatt store konsekvenser for politikk rettet mot distriktene i Vesten. Regional ulikhet forklares ved markedsfeil i nyliberalistisk teori, hvor det hevdes at ulikheter jevnes ut uten statlig intervensjon, da regionale økonomier beveger seg mot optimal likevekt på sikt. Restruktureringen førte i flere land til kraftig reduksjon av statlige overføringer til distriktene (Pike m.fl. 2006). I Norge ble restruktureringen gjennomført på en alternativ måte, som et korporativt prosjekt der både sentrale og lokale krefter, og offentlige og private aktører, tok del i omstillingsarbeidet (Jakobsen 2004). Hodne (1981 i Jakobsen 2008) argumenterer for institusjonaliserte prinsipper for samarbeid mellom offentlige og private aktører var avgjørende for omstillingsarbeidet. Samtidig har det vært en tradisjon for å iverksette tiltak for å begrense sentraliseringsbølgen i Norge, som bidro til den alternative restruktureringen. Jakobsen (2004) viser til en annen viktig faktor, nemlig topografien i Norge. Den gjør det vanskelig å utvikle større arbeidsmarkedsregioner knyttet til regionene som nå var på vei ned en negativ utviklingsspiral.

Konteksten for regional utviklingspolitikk endret seg drastisk som følge av radikale endringer i den globale økonomien på 1990-tallet. Nye utfordringer skapte behov for omstilling på ulike geografiske nivå, da lokale og regionale økonomier måtte tilpasses og konkurrere i en stadig mer uavhengig, integrert og konkurransepreget verden. Globalisering byr på nye spilleregler for lokale og regionale aktører, mens økt konkurranse bidrar til et stadig større gap mellom tapende og vinnende regioner. Den økende konkurransen bidrar til å tydeliggjøre at noen lokale og regionale økonomier ikke har den kapasiteten som kreves for å konkurrere mot andre regioner (Pike m.fl. 2006). Dette fordi de konkurransefortrinnene mange perifere regioner hadde tidligere, for eksempel gjennom nærhet til råvarekilde, blir mindre verdifulle i en verden der informasjon og teknologi ikke tar hensyn til landegrenser. Dette er av særlig betydning for industri- og jordbrukssektoren, som ifølge Pike, Rodríguez-Pose og Tomaney (2006) blir *delokalisert* gjennom økt spredning av informasjon. Mangelen på konkurransefortrinn rammer mange regioner hardt, da det er vanskelig å treffe nye markeder i

en verden hvor nasjonale økonomier er mer eller mindre åpne. Dette er med på å forklare hvorfor noen regioner har høyere konsentrasjon av økonomisk aktivitet og vekst enn andre.

3.1.1 Egenbasert regional utvikling

På 1990-tallet etableres et nytt teoretisk fundament med fokus på strategier for egenbasert regional utvikling, der endogene perspektiver fikk sin renessanse. Teoretisk bryter disse perspektivene med tidligere teorier ved å gjøre regionen til en aktiv aktør i utviklingsprosessen, der blant annet forholdet mellom sted og bedrift bærer preg av et gjensidig avhengighetsforhold. Regionen blir ikke lenger forstått som et område med ressurser som kan utnyttes, men som et sted som sammen med aktører har potensiale til å skape spesifikke ressurser som kan føre til vekst (Bukve m.fl. 2004). Dette skaper nevnte avhengighetsforhold, da det er i *interaksjonen* mellom sted og aktør man skaper utvikling, ikke aktøren alene. Der de tradisjonelle eksogene teoriene i stor grad var påvirket av økonomisk teori, trekker de nye perspektivene på andre felt, blant dem institusjonell vekstteori (Bukve m.fl. 2004). Positive eksternaliteter, læring og innovasjon blir vektlagt, samtidig som teoriene belyser fallgruver og hindre for innovasjon. Disse perspektivene har også en mer helhetlig tilnærming til regionen enn tidligere, da eksogene og endogene perspektiver gjerne kombineres for å kartlegge utfordringer og muligheter for utvikling. Hidle (2008) argumenterer for at endogene og eksogene drivkrefter ikke kan ses løsrevet fra hverandre, men bør snarere forstås som del av regionale aktørers handlingsrom og handlingsrasjonale.

De nye perspektivene på regional utvikling vektlegger territorielt forankrede kapabiliteter i områdene som er gjenstand for analyse. I dette ligger at de ressurser, både materielle og immaterielle, som finnes i en region, virker inn på de mulighetene regionen har for utvikling (Bukve m.fl. 2004). Parallelt med utviklingen i teoretiske perspektiver ser man også en endring i forståelsen av utviklingsbegrepet. De tidligere teoriene om regional utvikling vektla først og fremst den økonomiske dimensjonen, med målbare faktorer som verdiskaping, vekst i arbeidsplasser og økonomisk vekst (Pike m.fl. 2006). Denne dimensjonen står fortsatt sentralt i litteraturen, men i nyere perspektiver har kvalitative verdier fått økt oppmerksomhet, herunder sosial, økonomisk og økologisk bærekraft (Geddes & Newman 1999). Det kan dreie seg om kvalitet på jobber, vekstpotensialet i bedrifter og grad av lokal

forankring ved nyetableringer og i nye investeringer. Kvalitative og kvantitative mål må ses i sammenheng, men trenger ikke sammenfalle (Pike m.fl. 2006). Regioner kan oppleve utvikling i kvantitative termer, men med en problematisk kvalitativ dimensjon. Eksempelvis sier ikke nødvendigvis vekst i sysselsetting eller nyetableringer noe om kvaliteten på jobbene eller bedriftene. Tilsvarende kan en oppleve at nyetablerte arbeidsplasser er av god kvalitet, men at omfanget ikke er tilstrekkelig til å skape ringvirkninger eller vekst.

De diskuterte prosessene kan betegnes som en regimeendring i Norge, idealtypisk skissert av Bukve, Onsager og Selstad (2004) som et *utviklingsregime*. Dette regimet er basert på en ideologi om å utvikle regionens konkurransekraft basert på den kompetansen og de ressurser som allerede finnes i regionen. Der relasjonen mellom stat og region bar preg av en hierarkisk struktur med myndighetsbaserte beslutningsprosedyrer i fordelingsregimet, innebærer forholdet i dag i større grad konkurranse, dialog og forhandlingsbasert tildeling. Dette ser vi blant annet ved at regional utvikling er trukket frem som en av de viktigste funksjonene til Fylkeskommunen (NOU 2000), som fordeler midler til regionene gjennom ulike program. Konkurranseaspektet fører i følge Pike, Rodríguez-Pose og Tomaney (2006) til at regioner nå er i direkte konkurranse med hverandre om mobil kapital og arbeidskraft. Tödting og Trippl (2005) viser til samme tendenser i innovasjonspolitikken i Vesten, da de mener fordelingen av utviklingsprogrammer er preget av konkurranse mellom regioner.

I utviklingsregimet bærer forholdet mellom næringslivet og myndighetene preg av en partnerskapsstruktur som muliggjøres av en anerkjent gjensidig avhengighet. Hierarkiet i det offentlige fra fordelingsregimet er som nevnt langt på vei erstattet av et system der beslutninger tas i nettverk og baserer seg på dialog. Vi kan snakke om en overgang fra *government* til *governance* der involverte aktører tilpasser seg hverandre og avgjørelser baseres på ulike aktørers interesser. Det nevnte avhengighetsforholdet mellom ulike parter i regimet oppstår fordi aktørene kontrollerer ressurser som anses som betydningsfulle for den regionale utviklingen. Den dialogbaserte beslutningsmodellen framstår som et bedre alternativ enn de tidligere myndighetsbaserte beslutningsprosedyrene som ville hatt stor sjanse som å mislykkes i dag (Bukve m.fl. 2004).

Tabell 2. Idealtypisk modell for endringer i det regionalpolitiske regimet i Norge.
Kilde: Bukve, Onsager og Selstad, 2004.

	Fordelingsregimet	Utviklingsregimet
Dominerende normer	Fordeling Modernisering	Utvikling Konkurranseskraft
Relasjon mellom stat og region	Hierarkisk Regelbasert tildeling	Dialog/konkurranseskraft Forhandlingsbasert tildeling
Relasjon mellom myndigheter og næringsliv	Hierarkisk Klientrelasjon	Partnerskap Gjensidig avhengighet
Organisasjonsformer	Fragmenterte Virkemiddelforvaltende	Integrerte Strategiske
Beslutningsprosedyrer	Myndighetsbaserte Government	Politikknettverk Governance

I en internasjonal kontekst viser Pike, Rodríguez-Pose og Tomaney (2006) hvordan tradisjonelle teorier er blitt erstattet av endogene perspektiver som vektlegger behovet for skreddersydde løsninger:

«The failure of traditional top-down policies, together with the challenges generated by globalisation, has led to a serious rethinking of local and regional development by practitioners and academics. As a result, since 1990 a series of innovative, bottom-up local and regional development policies have emerged. Although the change from top-down and centralised policies to a bottom-up local and regional development approach neither has been established overnight, nor is based on a single or clearly defined theoretical underpinning, this model of tailor-made approaches to the development of territories has progressively been gaining ground as the foundation for new development strategies.» (s. 16).

Endringer i tilnærmingen tydeliggjøres i tabell 3. Tabellen har åpenbare likhetstrekk med Bukve, Onsager og Selstads (2004) idealtyper, men går nærmere inn på nye trekk ved regionale strategier for utvikling.

Tabell 3. Ovenfra-og-ned strategier og lokale og regionale utviklingstilnæringer.
Kilde: Pike, Rodríguez-Pose og Tomaney, 2006.

Traditional development policies	Local and regional development
1) Top-down approach in which decisions about the areas where intervention is needed are taken in the national centre.	1) Promotion of development in all territories with the initiative often coming from below.
2) Managed by the national central administration.	2) Decentralised, vertical cooperation between different tiers of government and horizontal cooperation between public and private bodies.
3) Sectoral approach to development.	3) Territorial approach to development (locality, milieu).
4) Development of large industrial projects that will foster other economic activity.	4) Use of the development potential of each area, in order to stimulate a progressive adjustment of the local economic system to the changing economic environment.
5) Financial support, incentives and subsidies as the main factor of attraction of economic activity.	5) Provision of key conditions for the development of economic activity.

3.1.2 Oppsummering – fra fordelingsregime til utviklingsregime

Oppsummerende ser vi en utvikling i teoretiseringen av regional ulikhet og utvikling. Eksogene perspektiver var med på å danne grunnlaget for regionalpolitiske strategier i Norge etter andre verdenskrig. Fordelingsregimet bidro til oppbygging av velferdsstaten, der regioner som sto for lite verdiskaping var et statlig problem som skulle løses gjennom overføringer og andre virkemidler. Denne politikken var sterkt påvirket av internasjonale trender og økonomiske modeller for utvikling. Da disse perspektivene ble utfordret på 1980-tallet, begynte Norge en alternativ omstillingsprosess der både lokale og sentrale krefter jobbet for å snu den negative trenden. Nyere perspektiver på regional utvikling ser regionen som en aktiv aktør i utviklingsarbeidet og fokuserer på territorielt forankrede kapabiliteter. Stedsspesifikke ressurser skapes i samspillet mellom aktør og sted, og kombinasjonen av endogene og eksogene perspektiver gir en mer holistisk tilnærming til regionen.

3.2 Nyere perspektiver på innovasjon, kunnskap og læring

Prosessene vi er vitne til i verden i dag, omtales gjerne som fremveksten av en mer globalisert kunnskapsøkonomi. Det argumenteres for at kunnskap er den viktigste ressursen i dagens samfunn (Selstad 2004), og at innovasjon og læring er avgjørende prosesser for økonomisk vekst og utvikling (Lundvall & Johanson 1994). De samme elementene anses som sentrale for konkurranseevnen til bedrifter, regioner og nasjonalstater (Tödtling & Trippel 2005).

I over hundre år er det blitt utviklet teorier om innovasjon. Oppfatningen av hvem som er viktigste aktør for innovasjon har endret seg, det samme har perspektiver på hvordan man best skaper miljø for innovasjonsprosesser. Schumpeter var blant de første til å introdusere teorier om innovasjon og entreprenørskap med boken *The Theory of Economic Development* i 1911. Entreprenøren som kreativt individ var ifølge Schumpeter den sentrale fremdriver av økonomisk vekst og innovasjon. Fra mellomkrigstiden endret fokus i teoriene seg noe. Enkeltentreprenøren ble viet mindre oppmerksomhet og man så mot de store bedriftene og deres rolle for økonomisk vekst og nyskaping (Johnstad 2009). Innovasjonsaktiviteten det ble fokusert på var preget av teknisk innovasjon innad i bedrifter, som ble beskyttet og hemmeligholdt for patentering. Perspektivet på innovasjon som en lineær prosess var basert på en antakelse om at forskning direkte ville utvikle ny teknologi, som videre ville bli materialisert og kommersialisert (Lundvall m.fl. 2002).

Det lineære perspektivet på innovasjon er blitt kraftig utfordret av nyere perspektiver som trekker på teori om sosiale relasjoner og nettverk, men som også bygger videre på arbeidet til Schumpeter (Johnstad 2009). Den bedriftsorienterte modellen er i stor grad erstattet av systemiske perspektiver som ser innovasjon som en åpen prosess som skjer i samspillet mellom aktører. Evne til å være innovativ, absorpsjonskapasitet og lokal kunnskap vektlegges, da fortrinn må skapes på andre måter enn tidligere. Schumpeter viste allerede på 1930-tallet at innovasjon dreier seg om mer enn radikale produktendringer. Perspektivene i dag trekker på Schumpeters teori om at innovasjonsaktiviteter forstås i bred forstand og kan dreie seg om produktutvikling, utvikling av tjenester, nye måter å organisere produksjon og å treffe nye markeder. Selv om de nyere perspektivene på innovasjon har en mer systemisk

karakter enn tidligere, er det ifølge Johnstad (2000) viktig å presisere at det fortsatt er *aktører* som innoverer og handler. Johnstad påpeker at det systemiske legger føringer for innovasjon, men er også påvirket og endres av summen av disse handlingene. Aktørene handler altså innenfor rammer og strukturer, men er også med på å forme de samme strukturene gjennom sine handlinger.

Det systemiske perspektivet ser som tidligere nevnt innovasjon som en prosess som skjer mellom ulike aktører og som innebærer gjensidig utveksling og læring. *Læring* blir forstått som en kollektiv, sosial og geografisk prosess som endrer en persons, organisasjons eller en bedrifts kapasitet og forståelse (Pike m.fl. 2006). Læringen skjer i det atferden til personen, organisasjonen eller bedriften endres (Karlsen 2008). Dette skjer ved at en aktørs kognitive prosesser endres gjennom informasjonsoverføring eller informasjonstolkning (Glosvik 2004). I de tradisjonelle teoriene om regional utvikling har det vært lite fokus på læring, dette til tross for at læringsprosesser og kunnskap har vært tilstede under alle de økonomiske paradigmenes og produksjonsformenes vi har vært gjennom. Likevel brukes ofte begrepet *læringsøkonomi* og *kunnskapsøkonomi* om den fasen vi befinner oss i nå (Bukve m.fl. 2004), fordi menneskeskapte resurser, som kunnskap og kompetanse, anses som avgjørende for utvikling (Selstad 2004). For mange former for kunnskapsdeling gjelder at informasjonen som deles ikke er til salgs i markedet. Kunnskapsdeling forutsetter da spesifikke relasjoner til andre parter som sitter på kunnskap du trenger. Stedsspesifikke verdier som er nedfelt i institusjonelle og kulturelle særtrekk påvirker atferdsregler for overføring av denne formen for kunnskapsressurser (Lindkvist & Vatne 2004). Knyttet til politiske- og utviklingsstrategier diskuteres behovet for bredere perspektiver på innovasjonsprosesser og forståelse for det lokale institusjonelle miljøet og at en slik forståelse bør føre til politiske tiltak som kan fostre læringsprosesser (Tödting & Trippel 2005).

Internasjonalt har det vært tendenser til å kopiere ulike beste-praksis-tilfeller og standardiserte strategier for regional utvikling og innovasjon. Strategier som har ført til utvikling i enkelte kontekster har blitt overført og implementert uten tilpasning til nasjonal, regional og lokal kontekst (Pike m.fl. 2006). Disse strategiene tar sjeldent hensyn til det lokale sosio-institusjonelle og økonomiske miljøet (Europakommisjonen 2006). Tödting og Trippel (2005) etterlyser en mer differensiert tilnærming, da beste-praksis-strategier mangler nødvendig lokal forankring. Ett av argumentene for en mer differensiert tilnærming er at å kopiere suksesser fra andre steder vil være tilnærmet umulig da de immaterielle kvalitetene

ved et sted er resultat av den historiske og stedsspesifikke regionale kontekst.

Selv om Pike, Rodríguez-Pose og Tomaney (2006) mener de nye perspektivene på regional utvikling mangler klart definert forankring, finnes det generelle perspektiv som kan tas i betraktning og få beslutningstakere til å formulere og gjennomføre innovasjonsstrategier i ulike regioner. Som forfatterne argumenterer for, dreier det seg om å skreddersy regionspesifikk politikk, og utarbeide retningslinjer som søker å utnytte regionale styrker gjennom å samkjøre *utforskning* og *utnyttning* av kunnskap (Europakommisjonen 2006).

3.3 Strategier for regional utvikling: konstruerte regionale fortrinn

I 2006 publiserte Europakommisjonen rapporten *Constructing regional advantage* skrevet av en uavhengig ekspertgruppe ledet av professor Cooke fra Cardiff University. Rapporten er en oppfølging av Lisboa-strategien fra 2000, en tiårs konkurranseevnestrategi med mål om å gjøre EU til den mest konkurransedyktige og dynamiske kunnskapsbaserte økonomien i verden. Sentrale mål for strategien er bærekraftig økonomisk vekst med flere og bedre jobber og større sosial likhet (Regjeringen 2004). Å utnytte kunnskap for vekst fremheves i rapporten som sannsynligvis den beste, muligens eneste, måten å opprettholde den europeiske samfunnsmodellen. Ekspertgruppa påpeker at teorier om komparative fortrinn og konkurransefortrinn blant annet er blitt kritisert for å ignorere teknologisk endring og innovasjon, og anser derfor disse for å være for snevert fokusert til å brukes i enhver kontekst, særlig i en globalisert økonomi.

På bakgrunn av dette foreslås det å *konstruere* regionale fortrinn, som bygger på ideen om å utvikle regionens endogene kapasiteter for å innovere og kapitalisere på regionens styrker. Dette skal i neste omgang bidra til å skape jobber og økonomisk vekst. Ekspertgruppa ønsker gjennom rapporten å tilby et fleksibelt verktøy til beslutningstakere som står overfor utfordringer i kunnskapsøkonomien. Tilnærmingen skal på den måten fungere som et alternativ til beste-praksis-løsninger:

«The idea that it is possible to design ‘one-size-fits-all’ regional policies is no longer valid or viable. Copying of best practices is almost impossible when it comes to intangible regional assets that are the results of long histories in particular regional contexts. Policy makers are advised to be wary to simply imitate successful models. Therefore, local solutions have to be inspired by endogenous capacity which needs to evolve rather than selecting from a portfolio of specific models or recipes.» (Europakommisjonen, s. 20)

I rapporten anerkjennes institusjonelle egenskaper blant annet ved økt fokus på dominerende kunnskap i regionen og hvilke fortrinn den kan skape. Det argumenteres for at strategier for regional utvikling i en global økonomi fungerer som en mosaikk av deler som ikke er forutbestemt, men som sammen skal skape en sammenhengende strategi for utvikling. Jeg vil argumentere for at litteratur om hvordan å konstruere regionale fortrinn med fokus på *relatert variasjon*, relevant *kunnskapsbase*, *plattformpolitikk* og *institusjonelle kapabiliteter* er relevant for studien av regional utvikling i Valdres. Ved bruk av teorien om konstruerte fortrinn i studien av Valdres tillates en fleksibel tilnærming til regionen, der stedsspesifikke egenskaper undersøkes i lys av relevante konsepter for en region som må tilpasses nye rammevilkår. Samtidig forutsetter bruken av denne litteraturen tilpasning til den lokale kontekst og operasjonalisering av elementene som inngår i teorien. Dette gjøres i kapittel 6.

3.3.1 Kunnskapsbase

Asheim, Boschma og Cooke (2011) belyser problemene med å overføre beste-praksis-modeller ved å vise til hvordan strategier for innovasjon primært fokuserer på forskning og utvikling, og dermed hviler på en antakelse om at denne type strategier er fordelaktig for alle regioner. Forfatterne mener at slike modeller for utvikling er populære blant beslutningstakere, men at dette er lite hensiktsmessig da det skapes en asymmetri mellom den relevante kunnskap og eksisterende kunnskap i regionen. Asymmetrien oppstår når det satses på områder hvor en ikke nødvendigvis har noen fortrinn, og dermed ingen forutsetninger for å skape vekst. I teorien om konstruerte regionale fortrinn understrekes behovet for å undersøke regionens kunnskapsressurser for å unngå nevnte asymmetri.

Begrepet kunnskapsbase refererer til *hovedtypen* kunnskap som er avgjørende for innovasjonsaktivitet og utvikling av ny kunnskap i en region (Asheim m.fl. 2011). Ulike

bedrifter og næringer opererer med flere typer kunnskap i sin aktivitet, men med én som dominerende. Den underliggende ideen bak å skille mellom ulike typer kunnskapsbaser er ikke å undersøke grad av kompetanse, men å trekke på karakteristikk ved kunnskapen som innovasjonsaktiviteten i et område baserer seg på. Denne tilnærmingen gjør det også mindre relevant å klassifisere enkelte typer kunnskap som mer avansert, kompleks og sofistikert enn andre (Asheim m.fl. 2011). Argumentasjonen er i tråd med Tödtling og Trippl (2005) påstand om at det ikke finnes noen idealmodell for innovasjonsstrategier, da innovasjonsaktiviteter varierer sterkt mellom blant annet sentrale og perifere områder. Ulike regioner har ulike forutsetninger og barrierer for innovasjon, som gjør at regionene krever ulike innovasjonsstrategier. Eksempelvis mener Tödtling og Trippl at nyere modeller for innovasjon i stor grad fokuserer på høyteknologiske, kunnskapsbaserte eller kreative industrier, som fører til at byen får overdreven oppmerksomhet og anses som viktigere for innovasjonsprosesser (Asheim m.fl. 2007; Teigen 2009). Fordi ulike regioner domineres av ulike typer kunnskapsbaser, vil påstanden om at innovasjonsaktiviteter først og fremst skjer i byer kunne avvises. En regions *kunnskapsbase* er større enn dens *vitenskapsbase* (Europakommisjonen 2006), altså kunnskapen som er relatert til forskning og utvikling (FoU). Da ulike kunnskapsbaser fungerer som ulike mekanismer for informasjons- og kunnskapsutveksling, mener forfatterne bak Europakommisjonens rapport at denne forståelsen bør ligge til grunn for regionale utviklingsstrategier.

Når det skilles mellom type kunnskapsbase, ønsker forfatterne å gå bort fra dikotomien *taus* og *kodifisert kunnskap*. Dicken (2015) definerer kodifisert kunnskap som den type kunnskap som kan uttrykkes formelt i for eksempel dokumenter, tegninger, software, hardware og lignende. Taus kunnskap defineres som personlig kunnskap hos individer som nærmest umulig kan gjøres eksplisitt og som derfor vanskelig kan kommuniseres gjennom formelle mekanismer. Asheim, Boschma og Cooke (2011) argumenterer for at skillet mellom taus og kodifisert kunnskap blir for snevert i en verden hvor læring, kunnskap og innovasjon inngår i stadig mer komplekse prosesser. Når det skilles mellom type kunnskapsbase søker man å finne den dominerende kunnskapen som inngår i innovasjonsprosesser, men baserer ikke dette utelukkende på hvorvidt kunnskapen er taus eller kodifisert. Fenomenene taus og kodifisert kunnskap vil derfor fremdeles være relevant, men ikke avgjørende for innovasjonsaktiviteten i en region.

Asheim, Boschma og Cooke (2011) viser til en modell for kunnskapsbaser hvor de skiller

mellom en analytisk type, en syntetisk type, og en symbolsk type. De tre typene må forstås som idealtyper som sjelden finnes i rendyrket form i bedrifter eller organisasjoner. Idealtypene er likevel nyttige som analytisk rammeverk (Isaksen & Asheim 2008) i studien av VNK og Visit Valdres, da de brukes til å diskutere hvordan VNK og Visit Valdres bruker sin kunnskap i arbeidet med lokalsamfunnsutvikling.

Den analytiske typen knyttes til vitenskapelig kunnskap, hvor utvikling av ny kunnskap i stor grad skjer deduktivt ved testing av formelle vitenskapelige modeller (Isaksen & Asheim 2008). Dette gjør kodifisering av kunnskap ekstremt viktig (Asheim m.fl. 2011), som også gjør kunnskapen allment tilgjengelig og universell (Isaksen & Asheim 2008). Den dominerende formen for kunnskapsflyt skjer globalt, og typisk i samarbeid innenfor og mellom forskningsenheter. Koblinger mot utdanningsinstitusjoner og forskningsinstitutter er derfor vanligere og viktigere for bedrifter som domineres av en analytisk kunnskapsbase (Asheim m.fl. 2011). Eksempler på områder som domineres av analytisk kunnskap er bioteknologi og nanoteknologi.

Syntetisk kunnskapsbase kalles også ingeniørbasert kunnskapsbase, og dreier seg om erfaringsbasert kunnskap. Denne kunnskapen er i større grad taus og avhengig av den spesifikke kontekst. Dette fordi læringsprosessene ofte tar utgangspunkt i praktiske problemer enten hos bedriften eller hos kunder. Problemene løses ved nye kombinasjoner av allerede kjent kunnskap, og gjennom prøving og feiling (Isaksen & Asheim 2008). Koblinger til forskningsmiljøer er derfor mindre viktig enn for bedrifter med en analytisk kunnskapsbase, og den forskningen som benyttes er primært rettet mot praktiske, konkrete mål. Kunnskapsflyt i bedrifter med syntetisk kunnskapsbase skjer både lokalt og globalt, globalt overføres kunnskap mellom aktører i verdikjeden, mens det lokalt gjerne skjer i spesialiserte arbeidsmarkeder (Isaksen & Asheim 2008). Eksempler på områder hvor syntetisk kunnskap er dominerende, er innen skipsbygging og annen industri (Asheim m.fl. 2011).

Symbolsk kunnskap er relatert til produksjon av mening og estetiske egenskaper ved produktet, samt design, bilder, symboler og den økonomiske bruken av kulturminner. Bedrifter med overvekt av symbolsk kunnskap har ofte en kulturell bevissthet som er sterkt forankret i den lokale kontekst (Martin & Moodysson 2011). Denne kunnskapsbasen er derfor typisk for kulturnæringene. Spesielt for denne type produksjon er at store deler av

arbeidet ligger i produksjonen av nye ideer og bilder, og mindre i den fysiske produksjonsprosessen. Det estetiske er derfor viktigere enn kognitive kvaliteter, da produksjonen krever spesielle ferdigheter innen symboltolkning og kreativitet snarere enn informasjonsprosessering (Asheim m.fl. 2011). De bilder og symboler som dannes i produksjonen er forankret i lokal historie og kultur. Taus kunnskap fremheves som viktig, da kunnskapen som kreves er kontekstavhengig og vil ikke føre til samme produkt andre steder. Videre gjør den unike kunnskapen at formell utdanning hos involverte aktører er mindre viktig. Sosialiseringer vektlegges, da *hvem* man kjenner er viktigere enn å vite *hvordan* eller *hvorfor* man gjør noe. Dette gir kunnskap om potensielle samarbeidspartnere med komplementær spesialisering. Kunnskapsflyten skjer først og fremst lokalt innenfor tidsbestemte prosjekter. Involverte aktører i prosjektene kan likevel komme fra ulike deler av verden (Isaksen & Asheim 2008).

Som resultat av økt kompleksitet og diversitet i innovasjonsprosesser, er bedrifter i økende grad avhengig av å supplere eksisterende kunnskap med kunnskap som finnes utenfor deres kjernekunnskapsbase (Asheim m.fl. 2011). Blant annet hevder Smith (2000, i Asheim m.fl. 2011) at den relevante kunnskapsbasen som kan fostre innovasjonsprosesser i en rekke industrier ikke befinner seg innad i industrien, men er fordelt over en rekke industrier og blant ulike aktører. Tilsvarende viser Bathelt, Malmberg og Maskell (2004) til empirisk forskning som sier at bedrifter må ha koblinger som strekker seg ut av nærmiljøet for å få tilgang til kunnskap som er relevant for dem. Innovasjon og utvikling, både for den enkelte bedrift og regionen, kan derfor sies å avhenge av hvorvidt og hvordan man benytter seg av kunnskap som befinner seg utenfor egen kunnskapsbase. Dette kan gjøres ved å tiltrekke seg human kapital med relevant kompetanse eller gjennom samarbeid med andre firma eller utdannings- og forskningsinstitusjoner. Fordi læringsprosesser ofte skjer i møte med andre aktører, har betydningen av koblinger ut av regionen fått økt oppmerksomhet i den nyere litteraturen om regional utvikling og innovasjon (Se blant annet Isaksen & Asheim 2008, Engen 2012 og Onsager 2009).

3.3.2 Relatert variasjon

I omfattende deler av litteraturen om regionale økonomier diskuteres det om det er regional spesialisering eller regional variasjon som i størst grad fører til utilsiktede kunnskapsoverføringer og økonomisk vekst (Van Oort 2004). Et sentralt spørsmål er altså hvorvidt firma lærer mer fra lokale firma i samme næring, eller fra lokale firma fra andre næringer (Boschma & Iammarino 2009). Førstnevnte hypotese om at kunnskap er sektorspesifikk ble først foreslått av Marshall i 1920, og ble senere sterkt forankret i keynesiansk tenkning på 1970-tallet (Van der Panne 2004). Jane Jacobs (1970) argumenterer for kunnskapsoverføringer mellom relaterte, heller enn like, næringer, da dette vil føre til utveksling av komplementær kunnskap som videre fostrer innovasjonsaktiviteter. Konseptet relatert variasjon bygger på Jacobs, da det argumenteres for at sannsynligheten for regional utvikling øker når det forekommer kunnskapsoverføringer *mellom* lokale sektorer, heller enn *innad* i en sektor, såfremt sektorene er teknologisk relaterte. Videre argumenteres det for at større grad av variasjon blant de teknologisk relaterte sektorene vil virke positivt for læringsmulighetene til bedriftene og vil potensielt styrke kunnskapsoverføringene i regionen (Asheim m.fl. 2011). Kunnskapsoverføringene vil potensielt trigge nye ideer og fungere som ressurs for innovasjonsaktiviteter.

Konseptet relatert variasjon bygger på en forståelse av kunnskapsoverføringer som positivt for fornyelse av den regionale økonomien, da det kan føre til nye *vekstbaner*. Vekstbaner forstås som nye områder med potensiale for vekst, som for eksempel kan komme av nye kombinasjoner av eksisterende kunnskap og kompetanse (Asheim m.fl. 2011). Langsiktig utvikling i regionen vil da avhenge av at økonomien diversifiseres til nye aktiviteter som bygger på eksisterende kunnskap og kompetanse. Det er økende bevis for at nye industrier er dypt forankret i relaterte aktiviteter som allerede er tilstede i en region, og at regioner har større sannsynlighet for å ekspandere i sektorer som er relatert til eksisterende aktivitet (Boschma & Frenken 2011).

Teorien om konstruerte fortrinn tar høyde for lokale og regionale variasjoner ved å understreke de systemiske og immaterielle egenskapene som inngår i en næringsstruktur med relatert variasjon. Disse egenskapene gjør det tilnærmet umulig å overføre helt nye sektorer eller næringer til en region hvor eksisterende aktivitet er forankret i, og avhengig av,

stedsspesifikke ressurser og midler (Europakommisjonen 2006). Dette er særlig relevant for regioner dominert av en symbolsk kunnskapsbase da, som tidligere diskutert, kunnskapen er kontekstavhengig og ikke vil føre til samme produkt på ulike steder. Tilsvarende vil den unike kombinasjonen av teknologisk relaterte bedrifter og den kunnskapsoverføringen som finner sted i én region kunne danne fortrinn da den vanskelig kan overføres til regioner med et annet ressursgrunnlag. En regions posisjon i *produktrommet* er derfor i stor grad bestemmende for fremtidig diversifisering (Asheim m.fl. 2011).

Noe av kritikken som er blitt rettet mot litteraturen om Jacobs eksternaliteter og relatert variasjon dreier seg om sannsynligheten for at aktører i svært forskjellige næringer har noe å lære av hverandre. Blant annet mener Nooteboom (2000) at det bare vil forekomme kunnskapsoverføringer mellom to næringer dersom den kognitive avstanden ikke er for stor. Knyttet til caset Valdres kan en spørre seg hva en rakfiskprodusent kan lære av en som leier ut hytter. I Europakommisjonens rapport 'takles' dette ved å påpeke at næringene må være teknologisk relaterte. I analysen av Valdres blir likevel denne definisjonen for smal, da vi befinner oss i en servicekontekst. I tillegg dreier relatert variasjon i Europakommisjonens rapport seg om agglomerasjonsøkonomier, altså firma som lokaliseres i nærheten av hverandre i byer eller industrielle klynger (Glaeser 2010). Tilpasning av konseptet relatert variasjon til den lokale kontekst vil derfor bli gjort i kapittel 6.

3.3.3 Plattformtilnærming

Asheim, Boschma og Cooke (2011) mener at politiske beslutninger bidrar til at enkelte regioner ikke blir i stand til å konkurrere i en mer integrert verden. Globalt ser man tendenser til at bestemte sektorer og regioner blir prioritert også i nasjonal politikk, typisk basert på at det allerede satses stort på disse områdene i både inn- og utland. I stedet for å satse på regionens unike egenskaper, satses det altså på de samme sektorene på tvers av landegrensener. Når 'alle' regioner satser innen samme sektor, vil nødvendigvis majoriteten av disse ikke være i stand til å utvikle den aktuelle og relevante teknologien, som ikke bare står til hinder for regional utvikling, men som også innebærer at store offentlige ressurser kastes bort i ulønnsomme prosjekter (Asheim m.fl. 2011). Denne type politikk ser heller ikke potensialet alle regioner har til å innovere i dagens kunnskapsbaserte økonomi, slik Tödtlig og Trippel (2005) hevder er tilfellet. På bakgrunn av diskusjonen om de to elementene kunnskapsbase

og relatert variasjon, foreslår forfatterne bak Europakommisjonens rapport å danne et helhetlig rammeverk for strategier for regional utvikling.

En plattformtilnærming til regionenes kunnskapsbase kan bidra til å unngå de nevnte fallgruvene, da fokus ligger i å bringe sammen ulike relaterte aktiviteter, heller enn å satse på én bestemt næring. Der nærmest alle regioner har potensiale for innovasjon, vil selve naturen til dette potensialet variere grunnet forskjeller i kognitive og institusjonelle faktorer som er nedfelt fra tidligere aktivitet i regionen (Asheim m.fl. 2011). Effektive strategier for regional utvikling krever derfor lokal handling som er forankret i, og tilpasset, spesifikke behov og tilgjengelige ressurser i regionen. Den historiske og stedsspesifikke kontekst avgjør i stor grad de tilgjengelige alternativene og de sannsynlige utfallene av de tiltak som gjennomføres. Dette vil i praksis innebære at man bruker regionens institusjonelle base som utgangspunkt i videre satsing og regionens eksisterende næringer til å stimulere nye bruksområder (Europakommisjonen 2006). Med andre ord er de institusjonelle egenskapene og den institusjonelle historien til regionen avgjørende for hvorvidt og hvordan beslutningstakere skal gripe inn.

Plattformtilnærmingen legger opp til skreddersydde strategier for regional utvikling. Med fokus på endogene kapasiteter rettes innsatsen mot spesifikke områder med potensiale, samtidig som man har fokus på flaskehalsen som over tid har stått til hinder for utvikling. At fokus ligger i endogene ressurser betyr likevel ikke at strategiene utelukkende avhenger av aktivitet innad i regionen. Kontakt ut av regionen for kunnskaps- og informasjonsoverføring er allerede blitt diskutert, her er det relevant både med kontakt ut av regionen og landet, og på tvers av næringer og sektorer. Samarbeid og utveksling av kunnskap anses som svært viktig for å stimulere bedrifters innovasjonsevne, og kontakt med ulike utdannings- og forskningsinstitusjoner trekkes derfor fram som særlig viktig (Isaksen & Asheim 2008). Isaksen (2013) mener bedrifter innoverer så langt de klarer ved hjelp av egne ressurser, men de vil ofte møte på utfordringer som må løses ved hjelp av eksterne aktører. Han viser videre til SSBs FoU- og innovasjonsundersøkelse fra 2008, som tar for seg hvorvidt innovative bedrifter i større grad enn ikke-innovative bedrifter tar i bruk eksternt kunnskapsinnhenting. Resultatene fra studien stemmer med antakelsene som ble gjort om at innovative bedrifter er mer eksternt orienterte. Det var her snakk om kjøp av FoU-tjenester, både fra eget konsern, fra andre norske eller utenlandske foretak og fra forskningsinstitutter, universiteter og høyskoler i Norge og i utlandet.

Asheim, Boschma og Cooke (2011) gjør rede for hvordan en plattformtilnærming kan gjennomføres i praksis. Det første poenget er at det er behov for strategier og mekanismer som, så langt som mulig, speiler den relaterte variasjonen i regionen. På den måten vil strategiene i større grad svare til de forventninger entreprenører har, basert på hvilke områder som er formulert som viktige for fremtiden. De foreslår at en slik prosess begynner med samtaler på tvers av næringer og å introdusere ekstern ekspertise for validering av synspunkter og oppdatering på eventuelle megatrender. Megatrender er globale økonomiske krefter som vil påvirke den regionale økonomi.

Videre foreslås grep som sikrer at oppnår mer enn ett utfall per instrument. En tredje måte å implementere strategier for utvikling dreier seg om å stimulere mekanismer for kunnskapsoverføring som kan koble relaterte næringer. Dette kan gjøres på flere måter, for eksempel ved å styrke entreprenørskap i næringer som er relaterte til satsingsområdene, eller ved å oppfordre til arbeidsmobilitet mellom relaterte næringer. På den måten vil kompetanse, erfaring og ferdigheter bevege seg på tvers av næringer. Koblingen av relaterte næringer kan også skje gjennom nettverk. Nettverk som kollektiv handling kan være med på å stimulere innovasjon da man samler kompetanse og andre ressurser og sammen skaper nye produkter og tjenester, treffer nye markeder, videreutvikler produkter eller omorganiserer drift (Bukve m.fl. 2004). Den relaterte variasjonen og mulighetene for kunnskapsoverføringer mellom næringer er svært relevant for implementeringen av en plattformtilnærming.

3.4 Institusjoners rolle i arbeidet med regional utvikling

I redegjørelsen av plattformpolitikk ble det etablert at en regions institusjonelle egenskaper og institusjonelle historie er avgjørende for hvorvidt og hvordan beslutningstakere skal gripe inn i arbeidet med regional utvikling. Vi fant også at en må bruke regionens institusjonelle base som utgangspunkt for videre satsing og regionens eksisterende næringer til å stimulere nye bruksområder. For å kunne studere Valdres og casene VNK og Visit Valdres i lys av disse konseptene, er det nødvendig med en avklaring om institusjoner. Dette fordi institusjoner kan være vanskelig både å forstå og operasjonalisere, da konseptet ifølge Rodríguez-Pose (2013) er notorisk vanskelig å definere. Redegjørelse av konseptet er også relevant da det også i litteraturen om institusjoner etterlyses alternativer til beste-praksis

modeller for utvikling. Rodríguez-Pose (2013) hevder at regional utviklingspolitikk i den Vestlige verden i stor grad har unngått å forholde seg til institusjoner, og på den måten holdt seg innenfor de tradisjonelle nasjonale utviklingsrammene uten sensitivitet for den lokale institusjonelle kontekst. Med en overgang til endogent inspirerte utviklingsstrategier må det institusjonelle miljøet tas i betraktning i studien av Valdres.

Hodgson (2006) definerer institusjoner som systemer av utbredte og etablerte sosiale regler som strukturerer sosial interaksjon. Institusjoner muliggjør organisert tenkning, forventning og handling ved å pålegge struktur og kontinuitet i menneskelige aktiviteter. Dette vil si at institusjoner avhenger av menneskers tanker og handlinger, men kan ikke reduseres til dem. I litteraturen om institusjoner skilles det gjerne mellom formelle og uformelle institusjoner. Førstnevnte innebærer universelle og overførbare regler, inkludert lover, vedtekter, forskrifter og chartere (Rodríguez-Pose 2013). Den regionale økonomien kan likevel ikke reduseres til formelle institusjoner, da de formelle institusjonene sammen med de uformelle utgjør vedvarende kollektive krefter som former økonomien. De uformelle institusjonene innebærer individuelle handlinger, grupperutiner og sosiale normer og verdier. Amin (1999) mener dette gjør økonomien til en prosess som ikke kan reduseres til et mekanisk system eller et sett av individuelle preferanser. De kollektive kreftene skaper stabilitet i en økonomisk kontekst preget av usikkerhet i markeder, blant annet ved å begrense tilgjengelige alternativer (Amin 1999). På denne måten guider institusjoner menneskelig handling, samtidig som de legger begrensninger for framtidig utvikling.

Rodríguez-Pose (2013) mener at tross manglende solide bevis for forholdet mellom formelle institusjoner og regional utvikling, er det blant institusjonalister sterk tro på at uformelle institusjoner, herunder kultur, historie, religion og identitet, spiller en ikke ubetydelig rolle for potensialet til enhver region til å utvikles økonomisk. Argumentasjonen går forbi synet på institusjoner som først og fremst regulerende for økonomisk aktivitet, men fremhever andre roller institusjonene har i regionen. Blant annet trekkes det frem at institusjoner ved å redusere usikkerhet og informasjonskostnader bidrar i prosesser knyttet til kunnskaps- og innovasjonsoverføring både mellom og innad i regioner. Videre argumenteres det for at institusjoner bidrar til å forme de insentiver som bidrar til å etablere en hensiktsmessig balanse mellom koordinering og konkurranse blant lokale aktører. Også dette er med på å tilrettelegge for læringsprosesser, og må ses i tråd med relatert variasjon og mulighetene for kunnskapsoverføringer. Formelle og uformelle institusjoner kan også bidra til å gjøre

regionen bedre rustet til å justere og reagere på endringer. Morgan (1997 i Rodríguez-Pose 2013) hevder at institusjoner i større grad enn noen annen faktor er bestemmende for en regions læringskapasitet gjennom stedsspesifikke vaner og rutiner. Disse bestemmer regionens evne, eventuelt manglende evne, til læring og tilpasning, og til å søke felles løsninger på eventuelle utfordringer og problemer. Storper (1997) gjør et lignende poeng da han mener at regionens viktigste rolle er å være sted for *untraded interdependencies*, altså gjensidige avhengighetsforhold blant økonomiske aktører i regionen. I begrepet ligger de konvensjoner, uformelle regler og vaner som koordinerer økonomiske aktører som opererer under usikre forhold. Den gjensidige avhengigheten er knyttet til usikkerhet, ettersom en ikke kan fastslå nøyaktig hva andre som påvirker våre valg, vil gjøre. Disse konvensjonene, reglene og vanene utgjør regionspesifikke midler i produksjonen, og er ifølge Storper en knapp ressurs i den moderne kapitalismen. De utgjør med det en form for geografisk differensiering med tanke på hva som er blitt gjort, hvordan det blir gjort, og utfallet i form av økonomisk vekst. Enklere sagt understreker Storper at økonomisk utvikling og vekst i stor grad avhenger av lokalt forankrede felles konvensjoner som er generert av lokale institusjoner.

En anerkjennelse av formelle og uformelle institusjoners rolle i regional utvikling bør i følge Rodríguez-Pose (2013) legge føringer for utviklingsstrategier som er mer lydhøre for behovene til det lokale institusjonelle miljøet. Forfatteren hevder at dersom en ikke tar disse behovene i betraktning ved utvikling og implementering av nye strategier, vil man risikere å feile. Samtidig påpekes det at tross den sterke troen på uformelle institusjoners rolle for økonomisk utvikling, er det knyttet stor usikkerhet til mekanismene som virker i dette forholdet og hvilke institusjonelle ordninger som er av størst betydning for økonomisk utvikling. En av utfordringene her er å omforme abstrakt teori om institusjoner til verktøy som kan brukes til empirisk forskning og til å utarbeide strategier for regional utvikling. Rodríguez-Pose mener det ikke er konsensus på feltet, blant annet knyttet til hvordan man forbedrer institusjonell kapasitet eller hvorvidt institusjoner er en forutsetning for, eller et utfall av, utvikling. Sistnevnte problemstilling kompliseres ytterligere av at institusjonelle ordninger påvirker økonomisk utvikling, samtidig som ordningene også delvis er utfall av økonomisk utvikling. Det institusjonelle miljøet kan derfor sies å både være årsak til, og konsekvens av, utvikling. De to er derfor gjensidig forsterkende, men retningen på årsakssammenhengen kan være vanskelig å forutsi på det gitte sted til enhver tid (Rodríguez-Pose & Storper 2006). Videre er det knyttet stor usikkerhet til forholdet mellom institusjoner

og andre grunnleggende bestanddeler av økonomisk utvikling. Relevant her er elementer fra tidligere nevnte mosaikk av deler som sammen skaper strategier for regional utvikling. Dette innebærer blant annet investeringer i infrastruktur, human kapital og innovasjon. I dette ligger også at man ikke kjenner hvordan forholdet mellom de ulike elementene påvirker økonomisk vekst, som kan være ikke-lineært og påvirket av terskler. Det uklare forholdet mellom disse elementene og lokale institusjoner vanskeliggjør prosessen med å utarbeide strategier for regional utvikling, og å vite hvordan man eventuelt griper inn i institusjoner ved behov.

Rodríguez-Pose (2013) diskuterer andre faktorer som påvirker potensialet en har for å gripe inn i institusjoner. Institusjoner, og da særlig uformelle institusjoner, består av en rekke komplekse og bilaterale relasjoner som gjør det nærmest umulig å *måle* dem. Forsøket på å operasjonalisere institusjonell kapasitetsbygging ved å måle institusjoner er tilnærmet umulig nettopp på grunn av de kontekstspesifikke egenskapene som gjør disse konstruksjonene u håndgripelige. Dette er særlig vanskelig når målingen skjer på tvers av geografisk lokalisering eller på tvers av institusjonelle konstruksjoner. Dette kommer av at også geografi har en signifikant effekt på kvaliteten til institusjonene (Easterly & Levine 2003). I tråd med argumenter mot beste-praksis-strategier kan en institusjonell ordning kan fungere effektivt i én region, men fungere dårlig i en annen. Både formelle og uformelle institusjonelle ordninger som på overflaten synes å være like kan gi svært forskjellige økonomiske utfall etter sted. Dette underbygger argumentene som at lokale immaterielle faktorer er bestemmende for den økonomiske avkastningen til institusjoner.

Tilpasningsevne ble tidligere diskutert som viktig i møte med globale endringer. Det ble blant annet trukket frem at institusjoner i stor grad er bestemmende for regionens læringskapasitet og at institusjonene er bestemmende for regionens evne til tilpasning. *Tid* virker inn for institusjoners påvirkningsevne for økonomisk vekst og bidrar til å problematisere en eventuell statisk definisjon av effektive institusjoner (Rodríguez-Pose 2013). Det som virker som en god institusjonell ordning på ett tidspunkt, kan være lite hensiktsmessig eller utilstrekkelig senere (Storper 2005). Evnen til å tilpasse ulike institusjonelle ordninger er derfor kritisk for effektiviteten til institusjonene. Noen institusjonelle ordninger synes å være svært tilpasningsdyktige i møte med endrede rammevilkår, mens andre har vist seg å være ekstremt motstandsdyktige til endring. Sistnevnte kan bidra til sterk stivhengighet og potensielt lock-in, der mulighetene for utvikling av ny kunnskap og ideer uttømmes (Isaksen

& Asheim 2008). Ved slike tilfeller er det ifølge Rodríguez-Pose (2013) nødvendig med realistiske forventninger da ikke alle institusjoner kan formes eller omformes gjennom kortsiktige strategier for regional utvikling.

I tråd med problemene ved å måle institusjoner, er identifisering av den 'rette' blandingen, eller tettheten, av institusjoner. Rodríguez-Pose (2013) hevder at det er kvaliteten på institusjonene snarere enn tettheten som er av betydning. Dette blir eksemplifisert ved å vise til hvordan uformelle institusjoner på den ene siden kan tilrettelegge for økonomisk aktivitet, mens de på den andre siden kan skape onde sirkler av mindre optimale utviklingsbaner. Institusjonell tetthet er derfor ingen garanti for utvikling dersom de institusjonelle ordningene er rigide og lite tilpasningsdyktige. Hva gjelder rette blanding av institusjoner, kan det ved overskudd av enten formelle eller uformelle institusjoner oppstå et miljø preget av lite kontakt på tvers av grupper, som videre svekker muligheten for kollektive beslutningsprosesser.

Argumentasjonen til Rodríguez-Pose (2013) gjør det åpenbart at en eventuell inngripen i institusjoner med mål om regional utvikling fort svekkes av utfordringer knyttet til forståelsen av *hva* en effektiv institusjon er og *hvordan* dette måles. Det som derimot synes klart fra diskusjonen, er at institusjoner er relevant i arbeidet med økonomisk og regional utvikling og bør derfor inngå i utviklingsstrategier, og at inngripen i institusjoner må basere seg på andre strategier enn beste-praksis-modeller.

Med mål om økonomisk utvikling foreslås en tilnærming der strategier for regional utvikling skreddersys for å matche de institusjonelle ordningene i regionen. Det påpekes at dette sjelden er tilfellet, da det enten forekommer en mismatch mellom strategier og institusjoner eller at de to undergraver hverandre. Et ikke uvanlig tilfelle er eksogent inspirerte ovenfra-og-ned-strategier som har som mål å kompensere for svakt utviklede lokale institusjoner, men som på grunn av manglende balanse mellom strategi og institusjoner fører til en avsporing av utviklingsprosessen (Rodríguez-Pose 2013). Dette er i tråd med den tidligere diskuterte asymmetrien som skjer når en satser på områder hvor en ikke har kompetanse eller fortrinn. Andre tilfeller bærer preg av strategier som i liten grad er tilpasset den lokale kontekst, som i kombinasjon med svake institusjoner gjør at det kreves enorm innsats for liten økonomisk vekst.

Strategiene for regional utvikling må være skreddersydd for det institusjonelle miljøet nettopp for å forstå potensialet til institusjonene. Rodríguez-Pose (2013) gjør et poeng av at det ikke er det generelle institusjonelle miljøet som bør ligge til grunn for strategiene, men snarere de institusjonelle *ordningene* i regionen. Forskjellen ligger i at det generelle institusjonelle miljøet befinner seg på det forfatteren kaller et høyere nivå av institusjoner, og innebærer blant annet kultur og identitet. De institusjonelle ordningene derimot, refererer til stedsspesifikke skikker og prosedyrer som former interaksjon generelt, og økonomiske utvekslinger spesielt (Martin 2000). Det vil ikke være hensiktsmessig å forsøke å endre det institusjonelle miljøet som former den unike karakteren til stedet. Det er derimot mulig og ønskelig å gripe inn i de institusjonelle ordningene som utgjør barrierer for effektivitet. Ved inngripen i regionale institusjoner bør en derfor ta i bruk retningslinjer som kan formes til et mangfold av stedsspesifikke utviklingsstrategier. Disse bør være rettet mot å forstyrre eksisterende lock-in mekanismer som står til hinder for utvikling. Dette betyr samtidig at man unngår normative overgripende strategier, som potensielt kan være kontraproduktive for økonomisk vekst (Rodríguez-Pose 2013).

Den foregående diskusjonen legger opp til at utviklingsstrategiene må være spesielt tilpasset de institusjonelle forholdene som fostrer innovasjonsprosesser. I tråd med tidligere argument om tidsaspekt og stedsspesifikke kapabiliteter, er det kritisk å ha en grundig forståelse av lokale forhold og hvilke muligheter en har for å gripe inn under gjeldende omstendigheter. Dette innebærer økt fokus på lokal kapasitetsbygging. Rodríguez-Pose (2013) argumenterer for at det særlig i de tidlige fasene av arbeidet er behov for fokus på selve prosessen snarere enn utfallet, da det i forbindelse med kapasitetsbygging er umulig å løsrive de ulike utfallene fra hverandre. Det argumenteres videre for at hovedmålet med lokal kapasitetsbygging er å promotere lokal forankring og å gjøre planleggings- og utviklingsprosessen mer inkluderende. Dette innebærer å gjøre lokale aktører i bedre stand til, og mer ansvarlige for, planleggings- og utviklingsprosessen, samt sørge for at prosessen svarer til faktiske behov i regionen.

3.5 Oppsummering

I dette kapitlet er det blitt gjort rede for hovedkomponentene som inngår i Europakommisjonens rapport om *konstruerte regionale fortrinn*. Konstruerte fortrinn fungerer som et alternativ til teorier om komparative- og konkurransefortrinn, og tilbyr en fleksibel tilnærming til regionens utviklingsmuligheter. Kunnskapsbase ble definert som hovedtypen kunnskap som er avgjørende for innovasjonsaktiviteter i en region. Det ble skilt mellom analytisk, syntetisk og symbolsk kunnskapsbase og gjort rede for sentrale forskjeller mellom dem. Konseptet relatert variasjon bygger på en forståelse av kunnskapsoverføringer som positivt for fornyelse av den regionale økonomi, og argumenter om at sannsynligheten for regional utvikling øker når det forekommer kunnskapsoverføringer mellom lokale næringer. Videre ble det gjort rede for plattformtilnærming, som bygger på konseptene relatert variasjon og kunnskapsbase. Plattformtilnærmingen skal bidra til å utforme skreddersydde strategier som speiler den relaterte variasjonen i regionen. Europakommisjonens rapport gir ingen metode for hvordan en kan studere regionene med utgangspunkt i de tre konseptene kunnskapsbase, relatert variasjon og plattformtilnærming. Tilsvarende er Asheim, Boschma og Cookes (2011) artikkel en redegjørelse for de tre konseptene med argumentasjon for hvorfor disse er mer hensiktsmessige enn beste-praksis-strategier. Dette gir behov for operasjonalisering av teorien slik at VNK og Visit Valdres kan studeres i lys av den.

I dette kapitlet er det også blitt gjort rede for betydningen av institusjoner i arbeidet med regional utvikling. Diskusjonen viser at en eventuell inngripen i lokale institusjoner vanskeliggjøres av utfordringer knyttet til forståelsen av hva en effektiv institusjon er, og hvordan dette kan måles. Også bruk av denne litteraturen forutsetter operasjonalisering av konseptet. Dette blir gjort i kapittel 6.

I tillegg til operasjonalisering av de teoretiske konseptene som er gjort rede for i dette kapitlet, er det behov for å tilpasse elementene til den lokale kontekst. Forfatterne bak Europakommisjonens rapport forklarer at rapporten tilbyr en strategisk guide med referanse til de problemer ulike typer regioner står overfor, deriblant perifere regioner med lav forskningsintensitet og svakt utviklet kunnskapsinfrastruktur. Videre heter det at andre relevante regioner innebærer gamle industristeder, fragmenterte storbyregioner og regioner

som tidligere har hatt store teknologiske fortrinn, men som stadig taper terreng grunnet økt konkurranse fra framvoksende økonomier (Europakommisjonen 2006). Ettersom rapporten er myntet på regioner av svært ulik karakter, forutsetter en vel gjennomført analyse at elementene tilpasses den lokale kontekst.

Begrepene og konseptene som tas med videre for å belyse det empiriske materialet fra Valdres er:

Konstruerte fortrinn, herunder

- Kunnskapsbase
- Relatert variasjon
- Plattformpolitikk

og

- det stedsspesifikke institusjonelle miljø og institusjonelle ordninger.

4 Forskningsstrategi

Som samfunnsforsker konstruerer man representasjoner fra sosiale system som man selv tar del i. Dette er av stor betydning for forskningen, og legger føringer for den praktiske gjennomføringen av prosjektet (Ragin & Amoroso 2011). Det manglende skillet mellom forskeren og det som studeres er særlig tydelig ved innhenting og tolkning av kvalitativ informasjon basert på dialog mellom forskeren og informanten. Forskerens personlige karakteristikk og sosiale posisjon, elementer som inngår i forskerens subjektivitet, kan ikke fullstendig kontrolleres eller endres. Dette fordi dialogen ikke finner sted i et sosialt vakuum, men er påvirket av sosiale normer (Dowling 2010). Tolkingsprosessen avhenger av forskerens personlige historier og perspektiver som vedkommende tar med seg inn i forskningsprosessen. Fordi fortolkning er av stor betydning i kvalitativ forskning, følger metodiske og metodologiske utfordringer knyttet til flere deler av studien. Ved å tydeliggjøre og presisere de prosesser som leder fram til resultater i et kvalitativt prosjekt, vil resultatenes troverdighet og overførbarhet kunne bedømmes på bakgrunn av grunnlaget kunnskapen hviler på (Thagaard 2013).

I det følgende vil jeg gjøre rede for forskningsstrategi og metodiske valg for studien av regional utvikling i Valdres. Først vil jeg vise til vitenskapsteoretiske valg og hvordan disse valgene er av betydning for muligheten til å undersøke og besvare problemstillingen. Videre vil det bli gitt en gjennomgang av forholdet mellom teori og data i samfunnsforskning, og hvordan dette forholdet, sammen med problemstillingen, har lagt føringer for valg av metode.

4.1 Kritisk realisme

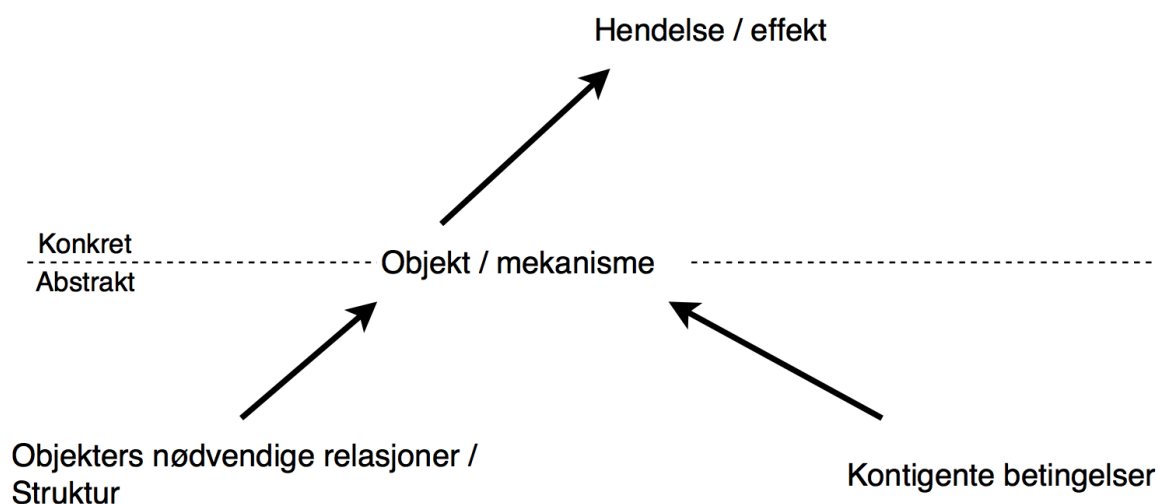
Objektene samfunnsforskere studerer er konkrete i at de er produkter av en rekke komponenter og krefter. Samtidig er sosiale system alltid åpne og vanligvis komplekse og uoversiktlige (Sayer 2000; Danermark m.fl. 2002). Den kritiske realismen kan bidra til å håndtere kompleksiteten til åpne system, ved at en gjennom strukturell analyse finner *naturen* til objektet som studeres. Det er naturen til objektet som avgjør våre muligheter til å få kunnskap om det.

Kritisk realisme (heretter realisme) skiller mellom verden og vår opplevelse av den ved en

objektivt eksisterende og stratifisert ontologi. Det skilles mellom tre domener: det virkelige, det faktiske og det empiriske. *Det virkelige* forstås som det som eksisterer, uavhengig av om det er et empirisk tilgjengelig objekt for oss, og vår kunnskap om det. Dette gjelder både for naturlige og sosiale fenomen. Samtidig handler det virkelige om objekters strukturer og kapasiteter (Sayer 2000), nødvendige egenskaper som muliggjør objektets eksistens (Danermark m.fl. 2002). Objektens interne struktur gir dem kapasitet til å oppføre seg på bestemte måter, og gir dem mulighet til å produsere hendelser gjennom mekanismer. Med en realismeinspirert tilnærming søker jeg å identifisere både nødvendige egenskaper og potensialet til objekter for å kunne si noe om hva som kan skje i verden, gitt objektets natur (Sayer 2000).

Der det virkelige dreier seg om objektenes strukturer og kapasiteter, refererer *det faktiske* til hva som skjer hvis og når objektenes krefter blir aktivert, hva disse kreftene gjør og hva som blir resultatet når dette skjer. Aktivering av objektenes krefter og resultatet kan skje både med og uten vår viten om det (Danermark m.fl. 2002).

Det empiriske defineres som området for erfaringer og det opplevde, enten vi opplever det direkte eller indirekte (Danermark m.fl. 2002). Siden ikke alle strukturer er direkte observerbare, vil dette domenet kunne være knyttet til det virkelige og/eller det faktiske uten vår kunnskap om det. Det at noe kan observeres kan gjøre oss sikrere i vår oppfatning om hva som eksisterer, men ifølge realismen eksisterer det også ikke-observerbare strukturer. Det vil derfor være mulig å argumentere for at det eksisterer uobserverbare strukturer ved å vise til det observerbare, da disse vil være produkt av strukturene (Sayer 2000). Enklere forklart kan en si at en av egenskapene til virkeligheten er at den ikke er gjennomiktig. Vi kan altså ikke se alt som eksisterer, men vi kan oppleve disse strukturene indirekte gjennom deres kausale evner til å forårsake observerbare hendelser i verden (Danermark m.fl. 2002).

Figur 6. Den kritiske realismens syn på kausalitet.
Basert på Sayer, 2000.

Realismen forsøker å se sammenhenger mellom struktur/mekanisme og fenomen/hendelse, og forutsetningen er en dobbelbevegelse mellom det konkrete og det abstrakte. Ved konkret forskning undersøker en hva som skjer når egenskaper aktiveres gjennom mekanismer, mens en ved abstrakt forskning undersøker strukturelle egenskaper ved objektet.

Den realismeinspirerte tilnærmingen operasjonaliseres i fremgangsmåter for å trekke slutning. Abduksjon er en slik framgangsmåte, hvor et fenomen eller en hendelse tolkes ut i fra relevante teorier og konsepter (Danermark m.fl. 2002). Fordi samfunnsforskere ikke opererer med absolutte lover, vil det teoretiske rammeverket fungere som utgangspunkt for studiet av det gitte case. Caset vil være en ny tolkning av et konkret fenomen, som vil være plausibel gitt at det teoretiske rammeverket er det (Danermark m.fl. 2002). På denne måten er abduksjon en måte å tilegne seg kunnskap om hvordan ulike fenomen delvis kan forklares i tilknytning til strukturer, interne relasjoner og kontekster som ikke er direkte observerbare (Sayer 2000). Analysen åpner for å bruke et teoretisk rammeverk til å oppnå dypere kunnskap av sosiale strukturer og mekanismer, kunnskap som ikke kan reduseres til empiriske fakta, og følgelig ikke kan testes etter samme logikk som empirisk tilgjengelige objekter.

4.2 Forholdet mellom teori og data i samfunnsforskning

Når fenomenet som er gjenstand for analyse tolkes ut i fra relevante teorier og konsepter, foregår det en *dialog* mellom teori og data. Teorier er med på å gi innsamlede data mening, samtidig som data brukes til å utvikle, revidere og teste teorier. Ved analyse søker man å bryte ned fenomenet til bestanddeler og forklare dem i forhold til den helheten de danner (Ragin & Amoroso 2011). Motstykket til analysen er syntesen, hvor bestanddelene fra analysen settes sammen på nye måter der en blir i stand til å se sammenhenger mellom elementer som i utgangspunktet ikke syntes å være relatert til hverandre.

Ragin og Amoroso (2011) har skissert en modell for den samfunnsvitenskapelige forskningsprosessen, basert på fire byggesteiner: teorier/ideer, analytiske rammer, data og bilder. Den diskuterte dialogen mellom teori og data kan ta form på ulike måter basert på hvordan forskningen praktiseres. Å være bevisst og å gjøre rede for forholdet mellom ideer og data vil i så måte være del av redegjørelsen av prosessene som leder frem til resultatene i studien.

Teorier/ideer om samfunnet kan en få fra en rekke steder og må ikke forstås utelukkende som vitenskapelige teorier. Mennesker har oppfatninger og ideer om samfunnet uten nødvendigvis å ha studert samfunnsvitenskap. Den akkumulerte kunnskapen om samfunnet og det sosiale liv fungerer som en ressurs i samfunnsforskningen, som søker å forbedre denne kunnskapsbanken ved å teste ideer eller ved å utforske mønstre som forklarer ideer.

I forskningsprosessen danner vi *analytiske rammer* som fungerer som en skisse av fenomenet vi ønsker å studere, en måte å *se* ting på. De analytiske rammene gjør det mulig for samfunnsforskere å se sosiale fenomen på måter som øker fenomenets relevans til teorien (Ragin & Amoroso 2011). Dette gjøres ved at forskeren konstruerer et spesielt tilpasset analytisk rammeverk som belyser caset på en hensiktsmessig måte. I studien av Valdres har jeg utarbeidet problemstillinger som snevrer inn hvilke teorier og ideer som er relevante for prosjektet. Samtidig var det behov for å tilpasse det analytiske rammeverket underveis.

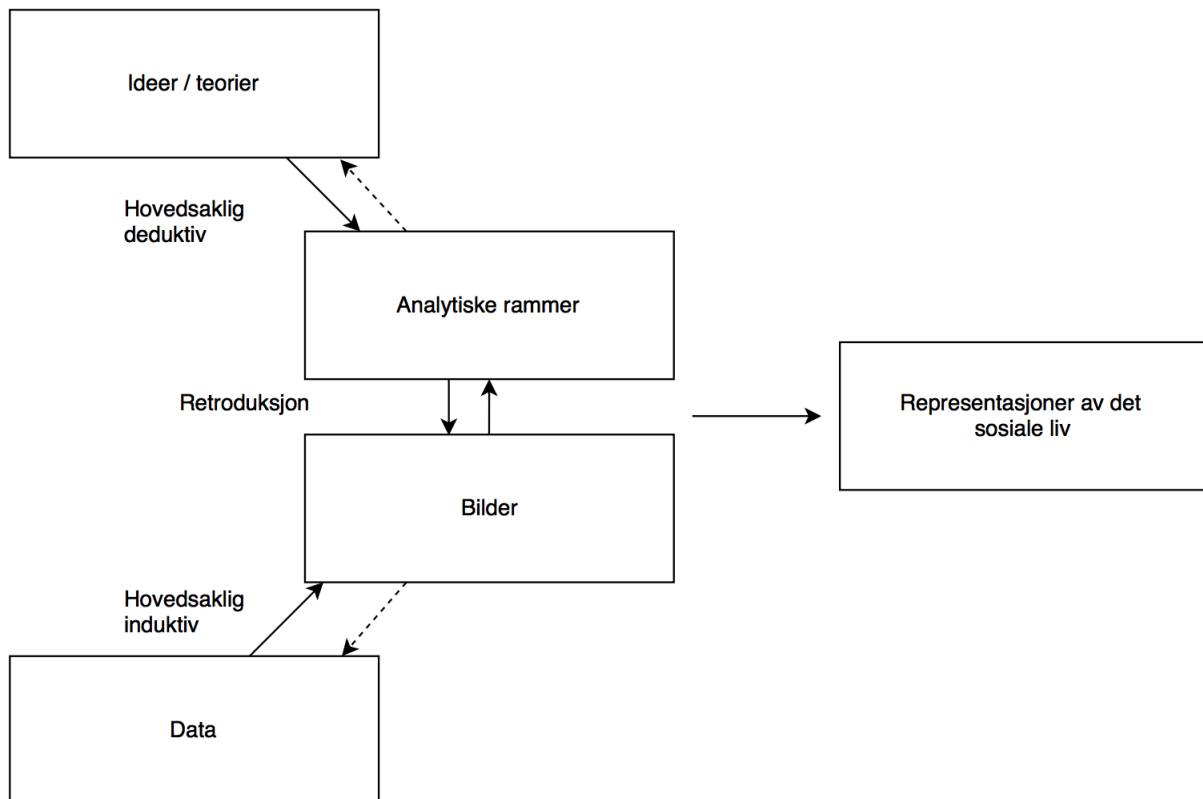
Ved innsamling av data i prosjektet skapes *bilder*. For å skape bilder, syntetiserer forskeren data, altså knytter sammen ulike elementer for å konstruere en mer fullstendig forståelse av

hvordan de ulike elementene er relatert til hverandre. Under datainnsamling og koding av data velger forskeren ut de data som synes relevant for studien basert på problemstillingen og det analytiske rammeverket. Neste steg er ifølge Ragin og Amoroso (2011) å gi dataene mening samtidig som det relateres tilbake til de ideer og analytiske rammer som i utgangspunktet har motivert datainnsamlingen. Dette gjøres ved at en gjennom syntetisering skaper bilder av caset gjennom de innsamlede dataene. Slik knyttes ulike aspekt ved caset sammen på nye måter. Bildene interagerer med det analytiske rammeverket ved at bildene skapes ut i fra data som er blitt vurdert som relevante i lys av det analytiske rammeverket (Ragin & Amoroso 2011).

Dialogen mellom teori og data kulminerer i representasjoner av det sosiale liv, og fungerer som forskerens foreslåtte forklaring på fenomenet. Som nevnt vil selve karakteren til representasjonene en til slutt formidler resultere fra ulike måter å praktisere samfunnsforskning, altså *hvordan* denne dialogen har tatt form (Ragin & Amoroso 2011). I kritisk realisme ble abduksjon forklart som en operasjonalisering for å trekke slutning, der fenomenet tolkes ut i fra relevante teorier og konsepter (Danermark m.fl. 2002). Ragin og Amoroso (2011) beskriver retroduksjon som prosessen med å konstruere representasjoner av det sosiale liv fra samspillet mellom analytiske rammer og bilder. Retroduksjon forstås i denne studien som en videre operasjonalisering av abduksjon.¹³ I studien av tiltakene VNK og Visit Valdres har analytiske rammer blitt utviklet med utgangspunkt i spesifikke problemstillinger, som igjen har basis i teori. Den induktive delen av forskningen ligger i innsamlingen av teoriladete data, som er blitt relatert til teorier og de analytiske rammene (Sæther 1999). På den måten kan fenomenet *lokalsamfunnsutvikling* ses i lys av et tilpasset analytisk rammeverk, samtidig som en kan undersøke hva funnene i studien kan si om teorien.

---

¹³ Retroduksjon brukes av Ragin og Amoroso (2011) om samspillet mellom analytiske rammer og bilder som skapes i forskningsprosessen, og fremstilles som et alternativ til induksjon og deduksjon. Danermark m.fl. (2002) bruker begrepet abduksjon om metoder for å trekke slutning som ikke er rent deduktive eller induktive. Begrepene fremstår derfor som tilnærmet identiske.

Figur 7. Tolkningsmodellen.
Kilde: Ragin og Amoroso, 2011.

I samfunnsgeografisk forskningspraksis legger realismen opp til konkret intensiv analyse, som besvarer spørsmål om hvordan prosesser virker i det bestemte case, og hva som produserer en bestemt endring (Sayer 2000). Samvariasjon i den empiriske verden kan ikke forklare samspillet mellom de krefter som ligger bak et observerbart mønster, og må derfor analyseres gjennom intensive studier av strukturer og mekanismer i den gitte kontekst. Den konkrete intensive analysen gjøres derfor best gjennom et teoriinformert casestudie.

4.3 Casestudien

Casestudien innebærer studiet av én eller få tilfeller av et fenomen, der man søker dybdekunnskap ved å se på de kontekstuelle påvirkninger og forklaringer som ligger til grunn for fenomenet (Baxter 2010). Yin (2014) argumenterer for at valg av forskningsstrategi bør avhenge av problemstillingene. Jeg spør i denne studien *hvordan* Valdres Natur- og kulturpark og Visit Valdres brukes som tiltak for å konstruere regionale fortrinn, og *hvordan*

det stedsspesifikke institusjonelle miljøet utnyttes i forsøket på å skape regionale fortrinn. Videre spør jeg hvordan tiltakene svarer på de mål som er satt for regionen. Ved hvordan spørsmål som søker forklaringer på sosiale fenomen er casestudien ifølge Yin (2014) en foretrukken metode. Dette fordi denne type spørsmål forholder seg til operasjonelle koblinger, eller mekanismer, som må å spores over tid snarere enn å se på frekvenser eller forekomster av fenomenet (Yin 2014). Metoden blir også stadig mer relevant jo større behov en har for dybdekunnskap om fenomenet som studeres. Dybdekunnskapen og sensitiviteten for kontekstuelle forhold er en av casestudiens styrker, samt metodens evne til å håndtere en rekke ulike datainnsamlingsmetoder (Yin 2014). Dette er av særlig relevans for dette prosjektet, da jeg har benyttet meg av flere typer kilder til data.

Jeg spør også *hvorfor* Valdres Natur- og Kulturpark og Visit Valdres brukes som tiltak for å konstruere fortrinn. Realismens fokus på det abstrakte, altså de strukturelle egenskapene ved objektet, bidrar til å belyse og besvare denne problemstillingen.

Casestudien er særlig relevant når grensene mellom fenomenet som studeres og dets naturlige kontekst ikke er innlysende (Yin 2014). Dette er i tråd med innledende refleksjon om sosiale system som åpne, komplekse og uoversiktlige (Sayer 2000; Danermark m.fl. 2002). I studien av VNK og Visit Valdres som tiltak for utvikling, er skillet mellom fenomenene og deres naturlige kontekst utydelig. VNK og Visit Valdres som utviklingsaktører kan ikke fjernes fra sin naturlige kontekst, snarere må konteksten forstås som påvirkende på arbeidet deres. Dette vil fremgå av kapittel 6.

Den åpne naturen til sosiale system og casestudiens sensitivitet for dette, gjør enkelte metodologiske karakteristikk relevant for casestudien. I casestudien opererer man med en rekke variabler som er av interesse. Dette gjør det relevant å bruke flere kilder til data, som Yin (2004) foreslår samles på en triangulerende måte. Triangulering av metode tilbyr en kryssjekking av funn og resultater da de ulike metodene byr på ulike tilnærminger til problemstillingen (Winchester & Rofe 2010). Da studien kan bli svært omfattende grunnet interessen for en rekke variabler og bruk av flere metoder, drar man nytte av tidlig utvikling av teoretiske rammer som guider datainnsamlingen og analysen (Yin 2014).

I casestudien inngås et kompromiss ved studiet av årsak og virkning (Gerring 2007). Det er derfor nødvendig å skille mellom kausale *effekter* og kausale *mekanismer* for å forstå hva

som kan studeres ved denne tilnærmingen. Kausale effekter dreier seg om grad av kausalt forhold, eksempelvis forventet effekt på A gitt endring i B, sett i en større populasjon. I dette ligger også grad av sikkerhet og presisjon i estimatet. Forskning på kausale effekter er vanskelig gjennomførbart ved én eller få case, og er først og fremst knyttet til kvantitative metoder med større utvalg. Kausale mekanismer, som er relevant for casestudiet og i realismen, dreier seg om forholdet *mellom* variabler og hvordan dette fungerer. Ved et vel gjennomført casestudie vil man være i stand til å identifisere de faktorene som ligger mellom den strukturelle årsak og dets påståtte effekt (Gerring 2007). Da undersøkes forholdet mellom det observerbare og det ikke-observerbare, slik at vi kan komme nærmere forklaringer på sosiale fenomener, samtidig som vi belyser sannsynlige mekanismer og hvordan disse opererer (George & Bennett 2005). Dette må ses i sammenheng med realismens veksling mellom konkret og abstrakt forskning.

Enheten som er gjenstand for analyse må ha identifiserbare grenser, og ved casestudier er ofte den romlige avgrensing mer synlig enn den temporære (Gerring 2007). I mitt studie er den geografiske avgrensing regionen Valdres. Valdres må forstås som en entitet utover de administrative grensene til de seks kommunene. Dette fordi sosiokulturelle og historiske forhold har produsert *identiteten* Valdres, som reproduseres i dag gjennom nåværende sosiokulturelle forhold, og mer konkret gjennom merkevarebyggingen og markedsføringen til VNK og Visit Valdres. I casestudien er kontekstuelle forhold kritisk i søken etter dybdekunnskap om et fenomen. Valdres sin historie er derfor av betydning for studien. I forskningsprosessen har jeg derfor tilegnet meg kunnskap om Valdres, men det har vært vanskelig å finne historiske fortellinger om regionen som helhet. Jeg anerkjenner likevel historiens betydning, blant annet ved til enhver tid å anse regionen som en entitet med også andre relevante avgrensinger enn de romlige administrative grensene. De administrative grensene er likevel av betydning, særlig for arbeidet med lokalsamfunnsutvikling som er tuftet på lokale verdier og en felles identitet. Som påpekt av informanten fra VNK: «Det som på en måte gjør ting enkelt, i gåseøyne, er at Valdres er en definert region, et geografisk område, seks kommuner som er urokkelig. (...) Så selv om vi har problemer, så er de i hvert fall ikke grenseløse» (03.11.15).

Jeg opererer med to case i det geografisk avgrensede området, organisasjonene Valdres Natur- og Kulturpark og Visit Valdres. Den temporære avgrensingen er mindre synlig. Prosjektet ble startet i januar 2015, men er en studie av prosesser på ulike geografiske nivå og

som foregår på ulike strata etter realismens logikk. Det er da mindre hensiktsmessig å snakke om et avgrenset tidsrom. Det er likevel av betydning av VNK ble opprettet som utviklingsregion i 2007, gjennom en tiårs avtale. Dette innebærer at tiårsplanen går inn i sitt siste år i år, og arbeidet med planer for framtiden er i gang. Opprettelsen av Visit Valdres er blitt gjort rede for. Visit Valdres er resultatet av sammenslåingen av to private medlemsorganisasjoner i regionen, som fant sted i 2015. Arbeidet som gjøres gjennom Visit Valdres må derfor ikke anses som helt ny av dato. Også de kontekstuelle forholdene som vil bli diskutert er resultat av prosesser som har foregått over lang tid, og som fortsatt pågår. Også dette gjør det mindre hensiktsmessig å snakke om en temporær avgrensing.

Ifølge Gerring (2007) kan et case konstrueres ut ifra et hvilket som helst fenomen såfremt det har identifiserbare grenser, og at caset er den primære gjenstand for slutning i studien. I min hovedproblemstilling er Valdres Natur- og Kulturpark og Visit Valdres formulert som tiltak for å konstruere fortrinn i Valdres. De to casene vil da være primære gjenstander for slutning.

4.3.1 Overførbarhet og validitet

En av casestudiens styrker er den detaljerte analysen av hvorfor noen teoretiske konsept eller forklaringer forekommer i en gitt kontekst (Baxter 2010). Konseptet overførbarhet blir derfor viktig å diskutere. Noe av formålet ved casestudien er å kunne belyse andre case gjennom dybdeforståelsen man får ved å studere ett case. Den enheten som studeres må likevel ikke forstås som en perfekt representasjon av alle andre case, men kan bidra til økt forståelse for lignende tilfeller (Gerring 2007). Når vi bruker abduksjon for å trekke slutning, vil det teoretiske rammeverket være ett av flere mulige rammeverk, og følgelig vil tolkningen være én av flere mulige tolkninger. Konklusjonen vil være en av mange mulige konklusjoner da vi kan koble ulike teorier og kunnskap til hverandre (Denzin 1989 i Danermark m.fl. 2002). Slutningen som trekkes vil si noe om hvordan noe *kan* være, snarere enn hvordan noe *må* være.

Gitt at innsamlede data vurderes som tilstrekkelig pålitelige, gjenstår ifølge Kvale og Brinkmann (2009) spørsmålet om funnene primært er av lokal interesse eller om det er mulig å overføre funn til andre situasjoner. *Analytisk generalisering* innebærer en begrunnet vurdering av hvorvidt og i hvilken grad funnene fra studien kan brukes rettleidende om hva

som kan skje i en annen situasjon (Kvale & Brinkmann 2009), eller som relevant for dette caset, i andre perifere regioner. Caset Valdres gir anledning til å kaste empirisk lys på de teoretiske begrepene og konseptene som inngår i teorien om konstruerte fortrinn, og kan eventuelt bidra til å generalisere de teoretiske påstandene som ble gitt i kapittel 3 (Yin 2014). Den konkrete studien av tiltakene VNK og Visit Valdres vil da ikke representere et utvalg som kan generalisere en større populasjon. En eventuell sammenligning av funnene i denne studien med andre tilfeller, må ifølge Kvale og Brinkmann (2009) baseres på en analyse av likheter og forskjeller mellom casene, hvor forskeren baserer påstander om generalisering på en assertorisk logikk. En slik logikk kan illustreres ved en påstand om at noe faktisk er på en måte, uten at man påstår at det ikke kunne vært annerledes. Innledningsvis ble det gitt uttrykk for at studien er et innspill til *hvordan* regional utvikling kan studeres, der jeg argumenterer for at tilnærmingen tillater et fleksibelt perspektiv på de prosesser som virker inn på mulighetene til distriktsregioner i Norge. I så måte er studien et bidrag utover eventuelle funn av fungerende mekanismer og strukturer, men som tilnæringsmåte i studiet av perifere regioner. Dette vil bli diskutert avslutningsvis i oppgaven.

Kvale og Brinkmann (2009) sier at en valid slutning er korrekt utledet fra sine premisser, og at validitet i samfunnsvitenskapen derfor dreier seg om hvorvidt valgt metode er egnet til å undersøke det som skal undersøkes. I det følgende vil jeg gjøre rede for valg av metode, som baserer seg på hvordan problemstillingen best belyses og besvares. Validiteten til studien må også evalueres på bakgrunn av de forskningsstrategiske valg som allerede er drøftet.

5 Metoderefleksjoner

Basert på problemstillingene og den skisserte forskningsstrategien er kvalitativ metode et foretrukket valg (Gerring 2007). Dette fordi kvalitative metoder åpner for dybdekunnskap om det avgrensede fenomenet det forskes på. Også for den intensive forskningsprosessen trekker Sayer (2000) frem kvalitative metoder som en typisk valgt metode for forskning på kausale forklaringer av hendelser og objekter som ikke nødvendigvis er representative.

To grunnleggende problemstillinger som best håndteres ved bruk av kvalitative metoder dreier seg om sosiale strukturer og individuelle erfaringer. Strukturene kan være av kulturell, økonomisk, politisk eller miljømessig art og kan defineres som internt relaterte objekter eller praksiser (Winchester & Rofe 2010). I tråd med formålet ved en realismeinspirert tilnærming og casestudiens styrker sier Winchester og Rofe (2010) at det meste av kvalitativ geografisk forskning på strukturer vektlegger de prosesser og relasjoner som opprettholder, modifierer eller motsetter strukturene snarere enn å spesifikt fokusere på deres form og natur.

I det følgende vil jeg gjøre rede for metodiske valg og gjennomføring av datainnsamling. I studien av VNK og Visit Valdres har det blitt gjennomført forskningsintervjuer og dokumentanalyse, som danner det empiriske grunnlaget for analysen av konstruerte fortrinn i Valdres.

5.1 Forskningsintervju

I intervjusituasjonen har man anledning til å få omfattende informasjon om individers erfaringer og synspunkter knyttet til ulike emner (Thagaard 2013). Samtidig påpeker Winchester og Rofe (2010) at menneskers ord også kan avdekke underliggende sosiale strukturer. Det er derfor viktig at en ved bruk av forskningsintervju har et reflektert forhold til hva dataene kan si noe om. Forskningsstrategien som ligger til grunn for dette prosjektet vil være med på å vinkle dette perspektivet. Etter realismens logikk vil en transparent verden ikke gi rom for vitenskap foruten ren datafangst (Danermark m.fl. 2002), men vi har allerede etablert at en av verdens egenskaper er at den ikke er transparent. Informasjon fått gjennom intervju må derfor ikke forstås som en direkte tilgang til 'fakta', men som individers betraktninger av de emner som tas opp (Silverman 2014). Med en realismetilnærming ønsker

man å undersøke og identifisere forhold mellom det erfarte, det faktiske og de underliggende mekanismene som produserer hendelser i verden (Danermark m.fl. 2002). Forskningsintervjuet kan bidra til å gi innblikk i disse erfaringene og hendelsene, og sette oss på sporet av strukturer og fungerende mekanismer.

I intervjusituasjonen stilles det en rekke krav til intervjueren (Thagaard 2013). To aspekt som vektlegges særlig, er tematikk og dynamikk. Ifølge Kvale (1997) bør et godt intervjuspørsmål bidra tematisk til å produsere kunnskap, og dynamisk med å skape en god intervjuinteraksjon. Kvaliteten på den informasjonen som hentes inn i intervjusituasjonen avhenger derfor først og fremst av forskeren (Patton 2002). En rekke metodiske grep kan gjøres på forhånd og i intervjusituasjonen for å styrke dette. I det følgende vil jeg gjøre rede for ulike prosesser knyttet til datainnsamling i studien av VNK og Visit Valdres.

5.1.1 Seleksjon av utvalg og rekruttering

Strategisk utvalg innebærer at vi velger deltakere basert på kvalifikasjoner eller egenskaper som nettopp er strategiske med tanke på problemstillingen og de teoretiske perspektiver en tar utgangspunkt i (Thagaard 2013). I studien av Valdres er de ønskede egenskapene hos deltakerne kunnskap om VNK og Visit Valdres, samt kunnskap om og personlige erfaringer med tiltak som er igangsatt i regionen. Det ble derfor naturlig å kontakte og oppsøke mennesker som jobber med lokalsamfunnsutvikling både i privat og offentlig sektor. Det har vært et bevisst valg å ikke bare snakke med mennesker som jobber i VNK og Visit Valdres. Ettersom de fleste spørsmålene som er blitt stilt i intervju ikke handler direkte om VNK og Visit Valdres. Alle informantene er likevel kjent med de to organisasjonene.

Deltakelse på en næringskonferanse på Fagernes i april 2015 ga meg kjennskap til aktører som driver med lokalsamfunnsutvikling i regionen, og som ble ansett som relevante for studien min. Andre informanter ble jeg gjort oppmerksom på gjennom søk på nett, blant annet på de felles nettsidene til VNK og Visit Valdres. Der er alle aktører i VNK, deriblant styret i Visit Valdres, presentert.

Fordi utvalget i en kvalitativ studie ikke er ment å være representativt (Bradshaw & Stratford 2010), er antallet deltakere av mindre betydning enn i en kvantitativ studie. Hvor fyldig

informasjonen en får er, validiteten av informasjonen og dens mening, avhenger mer av forskerens ferdigheter enn av størrelsen på utvalget. Fordi jeg i studien av Valdres har benyttet meg av flere metoder, synes et utvalg på fem informanter å være hensiktsmessig. Valget om å bruke flere metoder begrunnes blant annet i ønsket om å få dybdekunnskap om regionen og arbeidet, og fordi de ulike metodene gir ulik innsikt i arbeidet som gjøres. Dokumentmaterialet gir meg anledning til å gå tilbake i tid og se på arbeid som er blitt gjort og nedskrevet uten min innblanding eller viten om det.

Samtlige deltakere i mitt prosjekt ble kontaktet per e-post. Ettersom kvalitative metoder kjennetegnes av et fleksibelt forskningsopplegg (Thagaard 2013), kan det være vanskelig å vite hvor mye informasjon man kan gi tidlig i prosjektet. Dette fordi det typisk skjer endringer i undersøkelsesopplegget underveis (Arthur & Nazroo 2003), og innsikter forskeren får i løpet av prosjektet bidrar ofte til å utvikle problemstillingen videre (Thagaard 2013). Dette var tilfellet i mitt prosjekt. Intervjuene ble gjennomført i tre perioder, og underveis ble fokus for prosjektet noe endret på grunn av ny informasjon fått gjennom intervjuer. Jeg ble blant annet gjort oppmerksom på den forestående sammenslåingen av Valdres Destinasjon og Valdres Næringsforum i et intervju, og dette fremsto som et interessant case å se nærmere på. Dette la grunnlaget for den endelige problemstillingen og videre seleksjon av deltakere.

5.1.2 Gjennomføring av intervju

De fem intervjuene ble, som nevnt, gjennomført i tre omganger. For prosjektets progresjon opplever jeg at oppdelingen av feltarbeidet både har negative og positive sider. Den åpenbare ulempen er at utvikling av data tar lenger tid, som tidvis har bremset prosessen. En fordel var at jeg fikk anledning til å transkribere de første intervjuene før neste runde fant sted, som gjorde meg i stand til å reflektere rundt egen rolle i intervjusituasjonen. Jeg brukte også kunnskap tilegnet fra intervjuene til å avgjøre retningen for prosjektet.

Første runde med intervjuer ble gjennomført i august 2015. Som diskutert under seleksjon av deltakere, hadde informantene til felles at de satt på verdifull kunnskap for mitt prosjekt, og at de hadde erfaring fra eller kunnskap om lokalsamfunnsutvikling i Valdres. Utsagnene til informantene er derfor deres egne, og representerer ikke de organisasjonene de jobber for. En

oversikt over alle informantene er vedlagt i vedlegg 1.

Spørsmålene som ble stilt i første runde med intervjuer var åpen av karakter og dreide seg først og fremst om deltakernes egne oppfatninger av utfordringer regionen står overfor, mål for fremtiden og hvilke midler som må til for å nå målene. Det ble også stilt spørsmål om støttende aktører, kontakt ut av regionen og samhandlingsdynamikk på tvers av næringer og kommuner. Intervjuene bar derfor preg av at deltakerne fikk snakke fritt om det de selv opplevde som relevant, som gjerne var ting jeg ikke hadde tenkt på i forkant. Jeg var bevisst formuleringen av spørsmålene, ettersom jeg hadde skapt meg et bilde av hvilke utfordringer som var mest kritiske. Intervjuene kan likevel sies å være noe strukturerte da emnene var fastlagt på forhånd.

De ulike deltakerne har ulike roller i lokalsamfunnet og ulike forutsetninger i intervjusituasjonen. Den semistrukturerte modellen er derfor hensiktsmessig for å ivareta fleksibilitet samtidig som vi holdt oss innenfor prosjektets rammer. Utgangspunktet for intervjuguiden var blant annet kommunenes kommuneplaner, nyhetsartikler fra nasjonale og lokale medier, relevant teori og notater fra Valdreskonferansen i april 2015. Ettersom jeg ikke bor i Valdres, foreslo alle deltakere bortsett fra én at jeg oppsøkte arbeidsstedet deres for intervjuet. Det siste intervjuet ble gjennomført i Oslo. Felles for tre av deltakerne er at de har kontorer i samme kontorfellesskap, hvor de ønsket å gjennomføre intervjuene. Dette bidro til å gi inntrykk av at informantene ikke opplevde tematikken som kontroversiell. Tross i at intervjuene ble gjennomført på deltakernes arbeidsplasser, opplevde jeg aldri situasjonene som spesielt formelle. Deltakerne bidro til å gjøre meg tryggere i min rolle som forsker, blant annet ved småprat før intervjuene fant sted og deres interesse i meg og mitt fagfelt.

Deltakerne jeg intervjuet viste stort engasjement i de tema jeg ønsket å dekke. Fordi formen på intervjuet tillot deltakerne å snakke forholdsvis fritt om det jeg ønsket å ta opp, opplevde jeg at mange av spørsmålene jeg ønsket å stille ble besvart før spørsmålet ble stilt. Jeg kunne med fordel gi tydeligere uttrykk for at denne formen for samtale var ønskelig, da flere deltakere underveis spurte om de hadde snakket for mye. Jeg forsikret dem da om at det de snakket om i aller høyeste grad var interessant og relevant. Ettersom jeg ved de første intervjuene ikke hadde en klart avgrenset problemstilling, så jeg nytten i å la deltakerne snakke om utfordringer og potensielle satsingsområder de selv fokuserte på.

Det ble gjort lydopptak av alle intervjuene etter samtykke fra deltakerne. Jeg informerte om at lydopptakene vil bli slettet ved prosjektets slutt, og at bare jeg har tilgang til opptakene. Filene ble behandlet i tråd med Norsk Samfunnsvitenskapelig Datatjenestes (NSD) retningslinjer. Lydopptak bidrar til å skape en naturlig flyt i samtalen da forskeren ikke er opptatt med å notere alt som blir sagt. Opptakene gjør en også i stand til å organisere resten av intervjuet mens det pågår slik at man er klar til å stille neste spørsmål når det er behov for det (Dunn 2010). Når det er sagt, kan bruk av lydopptaker gjøre deltakerne ubekvemme vel vitende om at det de sier blir tatt opp, særlig når lydopptakeren er synlig og minner dem om det formelle ved situasjonen de befinner seg i. I mitt tilfelle valgte jeg å bruke mobiltelefonen min til å gjøre opptak. Dette har både fordeler og ulemper, for eksempel kan det fremstå som lite profesjonelt å ha telefonen oppe under intervjuet. Jeg tror likevel det utgjorde en fordel i å være en kjent gjenstand som i mindre grad minnet deltakerne på det formelle ved intervjusituasjonen. Telefonen var til enhver tid på flymodus og kunne ikke forstyrre oss ved innkommende samtaler eller meldinger. Foruten lydopptak tok jeg notater for å forsikre meg om at jeg fanget essensen i deltakernes respons (Dunn 2010). Jeg noterte blant annet detaljer fra intervjuet som ikke blir fanget opp av lydopptaket, blant annet stemning og kroppsspråk. Jeg noterte også informasjon om skriftlig materiell deltakerne viste frem eller viste til. Dette innebar blant annet power point-presentasjoner og skiftelige avtaler deltakerne hadde med seg.

5.1.3 Intervjuguide

For å få informasjon om de tema vi forsker på, er det viktig at spørsmålene stilles på en måte som gjør deltakeren i stand til å reflektere over tematikken, som igjen oppmuntrer dem til å komme med fyldige kommentarer (Thagaard 2013). En godt utformet intervjuguide kan bidra til dette. En intervjuguide er en liste over emner man ønsker å dekke i intervjuet og rekkefølgen på disse (Dunn 2010). Formen på intervjuguiden kan variere fra en grov skisse over tema som skal dekkes, til ferdig formulerte spørsmål (Kvale 1997). Ved semistrukturerte intervjuer har guiden ofte førstnevnte struktur, som åpner for fleksibilitet. Da kan samtalen kan flyte naturlig samtidig som man har anledning til å styre samtalen over på emner som ikke er dekket enda (Dunn 2010). Guiden bidrar også til å gjøre prosessen med å intervju flere personer mer systematisk, ved at man på forhånd vet hvilke tema man ønsker å belyse (Patton 2002).

Det skilles gjerne mellom hovedspørsmål og oppfølgingsspørsmål i forskningsintervju. Hovedspørsmålene danner grunnlaget for intervjuguiden og brukes for å dekke emner som er sentrale for prosjektet (Thagaard 2013) og for å få samtalen over på nye tema. Disse spørsmålene er gjerne utledet fra problemstillingen og aktuell teori på feltet. Ved oppfølgingsspørsmål oppfordres deltakeren til å utbrodere eller presisere innen det aktuelle emnet (Thagaard 2013). Min intervjuguide besto av mellom åtte og ti hovedspørsmål med enkelte oppfølgingsspørsmål knyttet til disse. Som tidligere nevnt ble guiden tidvis overflødig da deltakerne ofte svarte på flere av mine oppsatte spørsmål samtidig. I guiden hadde jeg også notert nøkkelord om prosjektet mitt, blant annet om relevant litteratur, at jeg var kjent med kommuneplaner og deltok på Valdreskonferansen, og egen interesse i feltet. Dette for å huske å gi deltakerne noe kontekst før oppstart. Informasjonen var allerede formidlet ved første kontakt per mail, men følte naturlig å gjenta i intervjusituasjonen.

Spørsmål kan stilles på mange ulike måter, og er avgjørende for deltakernes respons (Dunn 2010) og de data som utvikles i intervjusituasjonen. Å være bevisst på hvordan man formulerer spørsmålene er derfor kritisk. Rekkefølgen på spørsmålene er også av betydning, ettersom noen spørsmål krever en større kontekst (Patton 2002). De første spørsmålene var deskriptive, om deltakernes bakgrunn og rolle i lokalsamfunnet, og spørsmålet knyttet til identitetsfølelse. Ved å vise til rammeverket mitt, som innebar kommuneplaner, nyhetsartikler og Valdreskonferansen, ga jeg uttrykk for at det dannes et bilde av en region med behov for noe omstilling. Dette er delvis en antakelse jeg bringer med meg inn i intervjusituasjonen, og kan derfor oppleves som enten førende eller uheldig å ta opp tidlig i intervjuet. Samtidig hadde jeg på forhånd informert om at studien dreier seg om regional omstilling, og for en naturlig progresjon i intervjuet var det hensiktsmessig å snakke om utfordringer før strategier og målsettinger.

Gjennom respons fra deltakere og egne refleksjoner ble jeg oppmerksom på at guiden måtte bearbeides og tilpasses til hvert intervju. Guidene var derfor forskjellige for de ulike intervjuene, selv om temaene som ble dekket var de samme. Særlig etter første intervju så jeg behov for å omformulere enkelte spørsmål. Kritisk for godt formulerte spørsmål er et forståelig språk som er tilpasset deltakeren (Dunn 2010), og det ble etterhvert åpenbart at enkelte begrep og formuleringer ble for teoretiske. Blant annet var det blitt formulert på Valdreskonferansen at regionen må tilpasse seg endrede rammevilkår. Jeg forsøkte å bruke

denne uttalelsen til å formulere et spørsmål om hvordan endrede strukturer globalt skaper utfordringer lokalt og videre hvordan dette kan brukes til regionens fordel. Dette fikk jeg tilbakemelding om at var et vanskelig spørsmål. I denne intervjusituasjonen fikk jeg omformulert meg tilstrekkelig til at deltakeren kunne svare, og spørsmålet ble skrevet om til neste intervju.

Enkelte spørsmål ble som nevnt bearbeidet og omformulert mellom intervjuene. Andre så jeg behov for å stille til samtlige deltakere uten variasjon. Dette gjaldt blant annet spørsmål om utfordringer. I ulike skriftlige kilder gis det uttrykk for utfordringer Valdres står overfor, samtidig som det gjerne vektlegges at utfordringene ikke er unike for regionen, men heller typiske for distriktsregioner i Norge. Jeg følte likevel at det var av betydning for studien å spørre informantene hva de mener er de mest kritiske utfordringene. Dette skulle vise seg å gi interessante svar, da det viste seg å være bred enighet om hvilke utfordringer man står overfor, men ulike meninger på *hvorfor* dette var en utfordring, og hvordan dette best takles.

Prosessen med å bearbeide intervjumaterialet ble påbegynt etter hver runde med intervjuer. Foruten å starte en analyseprosess, bidro dette til å gjøre meg mer bevisst på egen rolle i intervjusituasjonen til neste runde med intervjuer. Transkriberingen gjorde meg i stand til å ta vurderinger med tanke på hvordan spørsmål ble stilt, hvordan jeg forholdt meg til deltakerne og i hvilken grad jeg ga tilbakemeldinger underveis i intervjuet.

5.2 Tekstanalyse

Tekst er i dette prosjektet både brukt supplerende ved intervju, som utgangspunkt for spørsmål til intervju, og som kilde til data. I dette ligger at deler av det skriftlige datamaterialet i stor grad behandles som bakgrunnsmateriale for intervjuer og for redegjørelsen av caset i oppgaven. Samtidig er dokumenter og annen skriftlig tekst brukt som empirisk grunnlag for analysen. Dette er av betydning for studien. På den ene siden brukes altså dokumenter og skriftlig materiale for å etablere 'fakta' om de ulike casene i studien. På den annen side forstås dokumentene ikke som forklaring på hva som 'virkelig' har skjedd (Silverman 2014). Jeg vil derfor argumentere for at min tilnærming til de skriftlige materialene har vært at de både fungerer som en *ressurs* og som et *tema*. Med tema forstås jeg dokumentene som konstruerte data, hvor sannhetsverdien til innholdet ikke er relevant å

ta stilling til. I stor grad dreier de ulike skriftlige materialene som inngår i studien seg om visjoner for fremtiden, med utpekte satsingsområder og strategier for å nå definerte mål. Sentralt for studien har vært hvordan det jobbes for å få til lokalsamfunnsutvikling i Valdres. I så måte gir dokumentene et innblikk i det arbeidet som legges inn i lokalsamfunnsutviklingen, uten at jeg tar stilling til hvorvidt det skrevne er *sant* eller ikke. Det er likevel av betydning for studien og analysen at det skriftlige datamaterialet er produsert og publisert uten innblanding av meg som forsker (Silverman 2014). Dette er tilfellet for alle skriftlige kilder jeg har benyttet meg av.

Som offentlig organ forholder VNK seg til offentleglova, som legger til rette for at offentlig virksomhet er åpen og gjennomiktig.¹⁴ På de felles nettsidene til VNK og Visit Valdres ligger det derfor dokumenter fra oppstarten av arbeidet med et merkevareprogram i 2006 og frem til i dag. Av særlig interesse for dette prosjektet er referat fra møter, presentasjoner fra interne og eksterne aktører om gjennomført og planlagt arbeid, avtaleverk, årlige handlingsprogram og partnerskapsavtaler mellom VNK og andre aktører i regionen.

Foruten organisasjonens egne saksdokument, har planprogram og kommuneplanene i de seks kommunene stått sentralt. Fordi jeg i intervju ønsket å snakke om utfordringer regionen sto overfor, ble referering til kommuneplanene et viktig grep for å komme inn på temaet uten at mine påstander fremsto som synsing. Særlig utviklingstrekk knyttet til fraflytting og aldersstruktur er fremhevet som utfordringer i kommuneplanene. Av nyere dokumenter har særlig Mimirs mulighetsstudie for næringsutvikling i Valdres stått sentralt. Rapporten tar i bruk noe materiale utarbeidet av Telemarksforskning i 2012, mens hovedelementet i studien har vært korte samtaler med over 60 aktører i regionen fra ulike bransjer og sektorer. Tre av mine informanter er blant de 60 aktørene i rapporten til Mimir. Samtalene mellom Mimirs konsulent og aktørene har dreid seg om dagens situasjon i Valdres, ønsket utvikling for fremtiden, og hva som eventuelt kan fremme og hemme en slik utvikling. Foruten de kortere samtalene møttes aktørene og Mimir igjen før ferdigstilling av rapporten for å diskutere og fremstille forslag til strategier for næringsutvikling.

---

¹⁴ § 3: Saksdokument, journalar og liknande register for organet er opne for innsyn dersom ikkje anna følgjer av lov eller forskrift med heimel i lov. Alle kan krevje innsyn i saksdokument, journalar og liknande register til organet hos vedkommande organ.

Utover lokale planer for næringslivet og kommuneplaner i de seks kommunene, har planer på andre politiske nivå vært av interesse. Innlandsutvalget var et regjeringsoppnevnt utvalg med mandat til å se på muligheter for vekst i næringslivet i Hedmark og Oppland. Utvalget ble opprettet i 2013, mens sluttrapporten var klar i oktober 2015. Under reiseliv trekkes Valdres og særlig Beitostølen fram som en av landets beste vinterdestinasjoner. Samtidig belyser rapporten utfordringer i regionen og anbefalinger fra utvalget. Sluttrapporten er blitt brukt som kilde til data og fungerer derfor som empirisk grunnlag for analysen.

Regional Planstrategi for Oppland i perioden 2012-2016 har også vært relevant, da planen blant annet tar for seg utfordringer og muligheter for å bygge attraktive samfunn i fylket. Også i denne strategien brukes Vareide og Storms (2012) rapport fra Telemarkforskning om *Næringsutvikling, innovasjon og attraktivitet i Oppland*. I planen belyses blant annet utfordringer knyttet til næringslivet og befolkningsstrukturen:

«Oppland klarer ikke i tilstrekkelig grad å tiltrekke seg og beholde de med høyere utdanning. Vi må stimulere samfunnets evne til å utdanne tilstrekkelig antall personer innen områder som næringslivet etterspør. Den største utfordringen ligger i mangelen av et kompetanseintensivt næringsliv som skal stå for etterspørselen»
(s. 6).

Den regionale planstrategien fra fylkeskommunen er særlig relevant da et viktig delmål til VNK er å samordne oppfølgingen av deres fokusprogram og støtteprogram med fylkeskommunens planstrategi.

Fordi det stadig gjennomføres og planlegges prosjekter i regi av VNK og Visit Valdres, opplevde jeg det som viktig å holde meg oppdatert på det som foregikk i regionen og være publikum for markedsføringen til VNK og Visit Valdres. Jeg har derfor valgt å følge VNK på facebook, som viste seg å være svært nyttig da kanalen blir brukt flittig til å nå ut til interesserte. I tillegg valgte jeg å kjøpe nettbasert abonnement på lokalavisa, Avisa Valdres, i perioden jeg jobbet med prosjektet. Av og til opplevde jeg å 'få treff' på saker som viste seg å være svært relevante for mitt prosjekt. Men først og fremst var motivasjonen bak å følge aktører på facebook og abonnere på lokalavisa å få et innblikk i regionen utover det som kan leses av intervjutranskripsjonene og i publiserte dokumenter.

5.3 Valdreskonferansen 2015: *Lykkes sammen*

Deltakelsen på Valdreskonferansen i april 2015 må også behandles som metode for innsamling av data, da deltakelse på et arrangement eller hendelse i miljøet som blir forsket på utgjør en betydelig andel av kvalitativ forskning (Winchester & Rofe 2010). Konferansen fant sted forholdsvis tidlig i prosjektet og ble brukt til å få økt innsikt i spørsmål som synes sentrale for oppgaven. Konferansens tittel var *Lykkes sammen*, med underspørsmål om hvorvidt samarbeid med andre er løsningen, og hva som i så tilfelle er suksessfaktorer for et godt samarbeid. Konferansen ga meg bedre kjennskap til ulike aktører som jobber med lokalsamfunnsutvikling. Det skulle også vise seg at formuleringer fra konferansen ble sentrale for det videre arbeidet og i intervjuer. *Endrede rammevilkår*, som står sentralt i litteratur knyttet til regional utvikling, ble formulert allerede innledningsvis av konferansieren fra Valdres Næringshage. Daværende innovasjonsdirektør i SIVA, Ola Borten Moe, ga uttrykk for utfordringer knyttet til Valdres posisjon og geografiske skala: «Norge er i utkanten geografisk og politisk, Valdres er periferi i periferien» (20.04.15). Regiondirektør i Innovasjon Norge Oppland, Christian Hedløv-Engh trakk på statistikk for å gi en statusrapport om Valdres sine muligheter og utfordringer innen befolkningsstruktur, hyttebygging, nyetableringer og ulike forventningsindikatorer. På bakgrunn av dette ble det gitt uttrykk for et behov for å utnytte de endrede rammevilkårene, som ble knyttet til stor optimisme i reiselivssektoren.

Jeg informerte om deltakelsen på konferansen før samtlige intervju, og opplevde dette som positivt for intervjusituasjonen. På denne måten visste informantene at jeg allerede kjente til aktuelle problemstillinger som var blitt diskutert på konferansen. Data som ble samlet inn på Valdreskonferansen eksisterer i form av notater gjort på arrangementet. Disse har først og fremst blitt brukt som bakgrunn for intervjuer.

5.4 Koding av data

Ved koding søker man å identifisere og organisere kvalitative data, med mål om å redusere datamengden og å utforske de innsamlede data (Cope 2010). Arbeidet med skriftlig koding av data fra intervjuene ble påbegynt så snart intervjuene var transkribert. Når det er sagt, ble det åpenbart at analyseprosessen var i gang allerede under intervjuene og ved seleksjon og

innsamling av skriftlig datamateriale. Ting som enten ble sagt eller sto skrevet som syntes relevant til de konsepter som inngår i teorien om konstruerte fortrinn, ble notert i en feltdagbok og senere utviklet til kategorier da den skriftlige kodeprosessen ble påbegynt. Den intensive kodeprosessen begynte ved at jeg leste gjennom de transkriberte intervjuene og de skriftlige kildene, som videre ble kategorisert ut ifra sentrale konsept i studien.

Cope (2010) skiller mellom manifesterte meldinger og latente meldinger, der førstnevnte er koder som er åpenbare. Eksempler på dette er kodene 'VNK', 'reiseliv' eller 'lokalmat', som ble kodet dersom dette ble nevnt eksplisitt. Latente meldinger er koblinger jeg selv trekker mellom det som blir sagt eller skrevet, og hva jeg mener dette er en latent melding om. Denne type koding krever at forskeren tar avgjørelser basert på de inntrykk en skaper seg i møte med datamaterialet. Latente koder ble særlig relevant med tanke på dialogen mellom data og teori i denne studien. Teorien om konstruerte regionale fortrinn baserer seg på de tre konseptene kunnskapsbase, relatert variasjon og plattformtilnærming. I intervjuene ble ikke konseptene diskutert med direkte referanse til disse begrepene, men med en annen ordlyd. Min jobb ble derfor å se hvordan utsagn fra intervju og funn i dokumentmaterialet var knyttet til konseptene i teorien. Kodingen innebar derfor å finne koblinger mellom informantenes utsagn, det skriftlige datamaterialet og det analytiske rammeverket.

I kapittel 3 vektlegges også stedsspesifikke uformelle institusjoner. Der ble det etablert at institusjoner kan være vanskelig å forstå og operasjonalisere. Fordi de uformelle institusjonene utgjør vedvarende kollektive krefter, individuelle handlinger, grupperutiner og sosiale normer og verdier, vil funn fra intervjuer og skriftlig datamateriale sjeldent gi direkte uttrykk for dette. Latente meldinger for å koble funn fra kildene mot det analytiske rammeverket ble derfor nødvendig. Arbeidet med å kode datamaterialet var tidvis krevende, blant annet på grunn av de latente meldingene som synes helt nødvendig for å få til nevnte dialog mellom teori og data. En del utsagn og funn i skriftlige kilder synes å være relevant for flere av konseptene som inngår i teorien om konstruerte fortrinn og institusjonelle ordninger. Samtidig underbygde dette tanken om at 'den virkelige verden' er mer kompleks enn en strukturert oppbygd teori.

De manifesterte meldingene utgjør deskriptive koder, som reflekterer tema eller mønstre som synes åpenbare eller som er blitt direkte uttalt av en informant (Cope 2010). Denne type kode ble brukt til å kategorisere funn som typisk svarte for hvem, hva, hvor og når-spørsmål, og

var særlig nyttige for å se når og hvordan VNK og Visit Valdres arbeid sammenfalt.

In vivo koder er direkte sitat hentet fra intervjuene, eller mye brukte uttrykk fra intervjuene (Cope 2010). Denne type koder ble brukt når utsagn fra informanter direkte belyser et fenomen som synes å være knyttet til formuleringer fra teorien. Eksempler på dette er utsagn om befolkningsutviklingen, eller sitat om kontakt ut av regionen.

Arbeidet med koding kan i stor grad sies å være påbegynt allerede da intervjuguiden ble utformet. Da guiden ble laget, ble spørsmålene i stor grad knyttet til ulike tema, deriblant utfordringer, muligheter og samhandling. Gjennom kodingen ble disse temaene videre gruppert ved bruk av mer spesifikke koder, eksempelvis ‘befolkningsutvikling’, ‘arbeidsplasser’ og ‘samarbeid’. Fordi intervjuguiden var informert av teori, var kodene direkte knyttet til det analytiske rammeverket som bidrar til å besvare oppgavens problemstilling.

Det er også blitt brukt en form for koding på det skriftlige datamaterialet, som i stor grad ligner den kodeprosessen som ble gjort for de transkriberte intervjuene. Igjen ble latente meldinger sentralt i behandlingen av materialet, som belyser konseptene som inngår i teorien om konstruerte fortrinn. Bruken av både intervjuer og dokumenter viste seg å gi en nødvendig bredde i materialet og den ønskede dybdekunnskapen om arbeidet som gjøres for lokalsamfunnsutvikling. Kodene i det skriftlige datamaterialet dreide seg i større grad om gjennomføring av ulike prosjekt, inngåelse av ulike partnerskapsavtaler, samarbeid mellom ulike aktører og definerte mål fra ulike hold. Intervjuene ga større innblikk i hvordan det faktisk jobbes for å nå definerte mål. Kodene ble følgelig noe ulike for de to typene kildemateriale.

5.5 Etiske betraktninger

Siden samfunnsforskning er en sosial prosess, må en anerkjenne det manglende tydelige skillet mellom forskningen, forskeren og samfunnet ellers. Forholdet mellom disse må vurderes både ved utforming av designet på studien, og i gjennomføringen av forskningen (Dowling 2010). Når en studerer folks adferd eller stiller dem spørsmål, må en derfor ikke bare være bevisst egne verdier og overbevisninger, men også det ansvaret forskeren har i

møte med informanten (Silverman 2014). Dowling (2010) mener at gjennomføringen av god og etisk forsvarlig forskning i stor grad avhenger av hvordan man håndterer de unike forholdene man som forsker har til informanter og andre som er med på å forme forskningen. Ettersom det ligger stort ansvar i å tolke, representere og publisere andre menneskers opplevelser (Bradshaw & Stratford 2010), kreves det at forskeren forholder seg til etiske retningslinjer som både gjelder for forskningsmiljøet internt og i relasjon til omgivelsene (Thagaard 2013).

5.5.1 Forskningsetikk

Forskningsetikk dreier seg om forskerens atferd generelt, og dens ansvar og forpliktelser overfor andre involverte i forskningen spesielt (Dowling 2010). Forskerens respekt for informantene i studien innebærer at deltakelse baseres på informert samtykke. Dette gjøres for å sikre at informanter deltar frivillig og er tilstrekkelig informert om studien (Ragin & Amoroso 2011). Samtykket skal sikre at deltakerne forstår hva studien innebærer gjennom informasjon om studiens overordnede formål og hovedtrekkene i designet (Kvale & Brinkmann 2009). Samtykket informerer også om at deltakerne har anledning til å trekke seg fra studien dersom de måtte ønske det. Studien om Valdres forholder seg til Norsk Samfunnsvitenskapelig Datatjenestes (NSD) krav til samtykke. Alle informanter ble tilsendt skriftlig samtykkeskjema ved første kontakt og ble signert før gjennomføring av intervjuene. Fordi intervjuene ble gjennomført i tre perioder og problemstillingen ble utformet over tid, tok samtykket en noe generell tilnærming til temaet. Dette synliggjøres under begrunnelse for formål og bakgrunn for studien i det informerte samtykket: «Formålet med denne studien er å se hvordan Valdres tilpasser seg en kunnskapsbasert økonomi ved å ta utgangspunkt i nyere teorier i økonomisk geografi om innovasjon, læring og samhandling». Videre gir jeg informasjon om hva spørsmålene vil omhandle: «samhandlingsdynamikk og innovasjonsaktivitet, utfordringer og muligheter for regionen, og strategier for å nå målsettinger». Det ble altså ikke gjort rede for den endelige problemstillingen i det informerte samtykket, men problemstillingen er i ettertid blitt formidlet til informantene på e-post.

5.5.2 Kritisk refleksivitet

Ansvar et en som forsker har i møte med informanter og samfunnet generelt, kan styrkes gjennom en forpliktelse til teoretisk informert og kritisk etisk adferd. Dette innebærer en bevissthet om hvordan en identifiserer og løser eventuelle etiske dilemma når de oppstår (Dowling 2010). *Kritisk refleksivitet* er en pågående prosess der en til enhver tid har selvet som forsker og forskningsprosessen under granskning (England 1994 i Dowling 2010). Dette innebærer en kritisk analyse av egen situasjon parallelt med forskningen, samtidig som en anerkjenner egen sosial posisjon i intervjusituasjonen.

Tidlig i studiet startet jeg å skrive en forskningsdagbok. Notatene var både av faglig karakter og mer personlige refleksjoner knyttet til mitt forhold til informanter og studien mer generelt. Én refleksjon jeg gjorde meg i møte med samtlige informanter var min rolle utover det at jeg møtte dem som masterstudent og forsker. Alle informantene var interessert i å vite hvorfor jeg hadde valgt Valdres som case. Det ble da naturlig å informere om at jeg har vært mye i regionen, på ferier på familiehytta. Dette innebar at jeg på samme tid var forsker og en del av hyttebefolkningen, en gruppe aktører som ble nevnt under flere intervju og som er sentral i arbeidet med lokalsamfunnsutvikling og verdiskaping. En tredje rolle jeg fikk i noen av intervjuene var knyttet til min alder og min situasjon som snart klar for arbeidsmarkedet. I enkelte intervju ble jeg brukt som eksempel, særlig med tanke på arbeidsplasser: «Det er nok enklere å etablere seg her som håndverker i ulike fag, enn å være samfunnsgeograf. Fordi du har kanskje en jobb hvert femte år som er ledig liksom. Og det er jo ingenting». (Informant fra Valdres2020 11.08.15).

Rollen som hyttebeboer og potensiell arbeidstaker var roller jeg ikke var bevisst da jeg gikk inn i intervjusituasjonen, men som er verdt å reflektere rundt. Jeg opplevde disse utsagnene som et forsøk på å relatere meg og min situasjon til de tema som ble dekket i intervjuet. Samtidig er dette et åpenbart eksempel på hvordan jeg ikke kan fjerne meg fra andre roller jeg har, utover rollen som forsker. Vi har allerede etablert at forskningen er en sosial prosess og at forskeren tar med egne holdninger, verdier og perspektiver i forskningsprosessen. De personlige meningene og karakteristikkene forskeren tar med i forskningspraksisen utgjør subjektivitet. Dette står sentralt i kvalitativ forskning nettopp fordi forskningen involverer interaksjon med andre mennesker (Dowling 2010). Det samme gjør *intersubjektivitet*, som vil

si at jeg som forsker, mine informanter og selve naturen ved vår interaksjon endres i løpet av prosjektet. Ettersom jeg har tilbrakt tid i regionen og har inntrykk av regionen som jeg tar med i intervjusituasjonen, er intersubjektivitet sentralt da dette refererer til mine tolkninger som skapes, bekreftes eller eventuelt avkreftes i interaksjonen med mine informanter (Dowling 2010). Dette illustreres best ved å se til hvordan fokus for studien endret seg noe etter å ha fått ny kunnskap gjennom intervju om nåværende situasjoner i regionen. Et annet eksempel er hvordan Valdres tidligere har vært en feriedestinasjon for meg, hvor arbeidet med lokalsamfunnsutvikling har gått meg hus forbi. Gjennom et dypdykk i arbeidet med lokalsamfunnsutvikling som gjøres i regionen, får jeg økt forståelse for de prosesser som virker for å utvikle regionen, og prosesser og strukturer som virker begrensende for utvikling.

Eventuelle utfordringer knyttet til subjektivitet og intersubjektivitet håndteres ifølge Dowling (2010) best ved kritisk refleksivitet. Igjen står gransking av egen rolle i forskningen og overfor informantene sentralt, samt anerkjennelsen av egen rolle snarere enn å benekte eventuell påvirkning på forskningen.

6 Konstruksjon av fortrinn i Valdres

I kapittel 3 ble det gjort rede for elementer som inngår i teorien om konstruerte fortrinn. Disse utgjør kjernen i problemstillingen som spør *hvordan* og *hvorfor* VNK og Visit Valdres brukes som tiltak for å konstruere fortrinn. I det følgende vil VNK og Visit Valdres studeres i lys av konseptene kunnskapsbase, relatert variasjon og plattformpolitikk. Det institusjonelle miljøet og institusjonelle ordninger vil også diskuteres med referanse til den gjennomgåtte litteraturen. Det analytiske rammeverket ble gitt uten noen metode for å studere disse konseptene lokalt. Tilpasning og operasjonalisering av teoretiske begrep vil bli gjort underveis i kapitlet.

6.1 Kunnskapsbase

Kunnskapsbase ble i kapittel 3 definert som hovedtypen kunnskap som er avgjørende for innovasjonsaktiviteter og utvikling av ny kunnskap i en bedrift (Asheim m.fl. 2011). Argumentene knyttet til kunnskapsbase handler om potensialet for innovasjon, at dette finnes i alle regioner såfremt man er bevisst hvilken kunnskap som dominerer i innovasjonsaktivitetene (Tödting & Trippel 2005). I studien av tiltakene VNK og Visit Valdres er den symbolske kunnskapsbasen relevant. Dette fordi begge tiltakene i stor grad dreier seg om produkter og tjenester knyttet til kultur- og opplevelsesnæringene, og merkevarebygging knyttet til meningsinnhold og estetikk. Arbeidet som gjøres i Visit Valdres og VNK er i tråd med beskrivelsen av den symbolske kunnskapsbasen: store deler av arbeidet ligger i produksjonen av nye ideer og bilder, og mindre i den fysiske produksjonsprosessen. Bildene og symbolene som dannes er forankret i lokal historie og kultur, som gjør kunnskapen er kontekstavhengig. Dette gjør at produktet ikke kan kopieres andre steder, som bør ses i tråd med behovet for å produsere produkter og tjenester innen områder hvor en ikke kan utkonkurreres av andre steder som har billigere arbeidskraft eller råvarer (Europakommisjonen 2006).

Redegjørelsen for symbolsk kunnskapsbase i kapittel 3 har gitt innblikk i elementer som er sentrale for innovasjonsprosesser i bedrifter og organisasjoner som har en symbolsk kunnskapsbase. Relevant her er kunnskap om samarbeidspartnere, kunnskapsflyt i lokale, tidsbestemte prosjekter og kreative prosesser (Isaksen & Asheim 2008). I den følgende

analysen vil jeg derfor gjøre rede for hvordan VNK og Visit Valdres bruker *know-who*, altså kunnskap om samarbeidspartnere med komplementær spesialisering. Først vil prosessene bak merkevarebyggingen brukes til å vise hvordan VNK i hovedsak har en symbolsk kunnskapsbase.

Arbeidet som gjøres i VNK, som knyttes til symbolsk kunnskapsbase, beskrives som *merkevarebygging*. Dette er formulert i avtalen fra 2007, hvor det heter at «langiktig merkevarebygging knyttet til natur- og kulturverdier - og lokal styring - skal gi økt verdiskaping og livskraft i lokalsamfunnene» (s. 6). Den tiårige avtalen viser hvordan kreative prosesser har vært med på å bygge natur- og kulturparken, prosesser som er knyttet til meningsinnhold og produksjonen av bilder (Isaksen & Asheim 2008):

«Som en del av arbeidet fram til etablering av Valdres Natur- og Kulturpark er det gjennomført prosesser som har ført fram til valg av merkevarenavn, slagord og grafisk design. (...) Slagordet 'Valdres skjerper sansane' gjenspeiler det rike mangfoldet av sterke sanseopplevelser Valdres kan tilby. Det er viktig å fokusere på det som er unikt for Valdres, de beste eksemplene er stølslandskapet og stavkirkene.» (s. 5).

Under opplistede konkurransefortrinn i avtalen tydeliggjøres det kontekstspesifikke. Her nevnes blant annet en særegen og variert natur- og kulturarv, kulturminner, festivaler og «den levende mystikken er et særpreg som krydrer historiefortellingene fra regionen.» (s. 7).

En hovedstrategi bak merkevarebyggingen er at man basert på miljø, identitet, kvalitet og særpreg skal ta ut høyere marginer i markedet for næringslivet i regionen (VNK 2007). *Identitet* og *særpreg* er immaterielle kvaliteter som utgjør kjernen i merkevaren Valdres. I en intern presentasjon fra VNK defineres merkevare som at en selger det man har til de som tror på det samme en selv tror på.¹⁵ På den måten gjøres merkevarebyggingen til et verdispørsmål, hvor VNK har fått rollen til å velge hvilke verdier Valdres skal kobles til. Informanten fra VNK forklarer i intervju at man ved merkevarebygging velger en retning for å være tydelig på hvem man er og ønsker å være. Verdiene VNK knytter til Valdres i merkevarebyggingen er knyttet til natur- og kulturverdier, som markedsføres med betydelig innhold av semiotikk og estetiske kvaliteter ved regionen. Dette knyttes videre til følelser og

---

¹⁵ VNK sin visjon: Norges sterke regionale merkevare. Henning Wangsnes. 20.01.2016.

opplevelser gjennom slagordet *Valdres skjerper sansane*. Arbeidet med merkevarebygging tydeliggjør at VNK domineres av en symbolsk kunnskapsbase.

Slik kunnskapsbasene er definert og forklart i kapittel 3, knyttes *know-how* til ingeniørbasert kunnskap. Problemløsning gjennom kombinasjon av kjent kunnskap gjør kunnskapsutviklingen hovedsakelig induktiv (Isaksen & Asheim 2008). Denne forståelsen av *know-how* synes noe smal i studien av VNK og Visit Valdres. Mye av arbeidet til VNK innebærer samarbeid med andre aktører, som forutsetter kunnskap om samarbeidspartnere. Samtidig besitter VNKs ansatte annen kunnskap som gjør dem i stand til å vurdere og gjennomføre arbeid som er av faglig karakter. Kunnskap om merkevarebygging og markedsføring er eksempler på *know-how* i en servicekontekst. Kombinasjon av kunnskap kan illustreres ved å vise til logoen som ble laget i 2006. VNK brukte da kunnskap om samarbeidspartnere for å få logoen tegnet, men hadde også evne til å vurdere logoen etter egne krav. Dette viser at selv om VNK og Visit Valdres domineres av en symbolsk kunnskapsbase, er *know-how* også del av kunnskapen de bruker i arbeidet med lokalsamfunnsutvikling.

Prosessene som inngår i merkevarebyggingen spenner bredt, men sentralt er partnerskapsavtaler og samarbeid med aktører i regionen. Partnerskapsavtalene til VNK er per mai 2016 utelukkende med andre organisasjoner i Valdres, eksempelvis Valdres Næringshage¹⁶, Valdresmusea AS¹⁷ og Visit Valdres. Disse partnerskapene kan bidra til at aktører med spesialisert kompetanse eller kunnskap blir involvert i prosjekter hvor organisasjonen mangler relevant kompetanse (Isaksen & Asheim 2008). Informanten fra VNK forteller i intervju at det kan være en idé å også ha partnerskapsavtaler med enkeltaktører, for eksempel lokalmatprodusenter, både for at de skal føle større eierskap til VNK, og fordi «de er veldig gode Valdresambassadører, de er ute og prater» (03.11.15).

VNK samarbeider likevel med enkeltaktører i prosjekter. Informanten fra VNK bruker begrepet Valdresambassadør om aktører som leverer produkter og tjenester fra regionen. Kunnskap om hvilke Valdresambassadører VNK kan og bør samarbeide med, er en viktig del

---

¹⁶ Møtebok sak nummer: U-19/08. Partnerskapsavtale med Valdres Næringshage. Utviklingsstyret og Valdresrådet. 27.02.2008.

¹⁷ Møtebok sak nummer: U-58/10. Partnerskapsavtale med Valdresmusea A/S. Utviklingsstyret. 08.09.10.

av organisasjonens kunnskapsbase. *Know-who* refererer til kunnskap om potensielle samarbeidspartnere med komplementær spesialisering (Jensen m.fl. 2007), eller som i tilfellet til VNK, spesialisering innen områdene VNK har pekt ut som viktige og som er i tråd med verdiene de knytter til merkevaren Valdres.

Behovet for kunnskap om hvem som kan være med å bygge merkevaren fremgår av den tidligere nevnte interne presentasjonen, hvor det heter at «VNK kan ikke bygge produkter og opplevelser alene. Vi bør derfor søke flere partnerskap- og samarbeidsavtaler med de som vil bygge merkevaren Valdres sammen med oss» (upaginert). Informanten fra VNK utdyper betydningen av samarbeid om merkevarebyggingen i intervju:

«For jeg kan ikke sitte alene og tenke - nei nå skal jeg bygge merkevaren Valdres. Og så begynner jeg å kjøre annonse i Aftenposten, og så skal jeg lage brosjyrer og se hva som skjer. Det er ikke sånn det fungerer. Jeg må bygge produkter sammen med de der ute, og så må jeg satse på at de produktene er så spennende og bra at de kommuniserer av seg selv» (03.11.15).

Selv om det per i dag ikke eksisterer partnerskapsavtaler med enkeltaktører i næringslivet, kan aktørene søke til VNK om å bruke Valdres-logoen på vegne av sin bedrift. Merkevarebyggingen som skjer i VNK blir i så måte materialisert i de fysiske produktene fra regionen som bærer Valdres-logo. Mulighetene for partnerskapsavtaler med enkeltaktører, som følgelig fører til mer langsiktige forpliktelser mellom partene, ble i intervju med informanten fra VNK illustrert ved å vise til Rakfiskfestivalen:

«Altså når vi har fått rolla til å forvalte merkevaren Valdres og vi ikke samarbeider med den aktøren i næringslivet som kanskje drar mest... da burde vi gå og skamme oss. Det må vi gjøre. Og det gjør vi per i dag. Vi har ingen formell avtale som er signert. Men jeg bruker en del tid på rakfiskfestivalen. Jeg hjelper dem, jeg tenker strategi, jeg er med å tenke produktutvikling, jeg er med dem på å utvikle festivalen. (...) Så det er et sånt godt eksempel på hvordan det offentlige i de prosjektene kan være med det private i forhold til å jobbe sammen» (03.11.15).

Eventuelle partnerskapsavtaler med enkeltaktører i regionen vil kunne gi VNK økt kunnskap om potensielle samarbeidspartnere og aktører som kan inngå i tidsbestemte prosjekter. VNK er også avhengige av aktørenes produkter og tjenester i merkevarebyggingen, ettersom disse

produktene og tjenestene inngår i de bildene VNK skaper og markedsfører ut av regionen. VNK styrer merkevaren, men en vellykket merkevarebygging forutsetter at produktene og tjenestene i regionen lever opp til de bilder VNK skaper. I den interne presentasjonen vises det til at verdileveransen til Valdres er at Valdres skjærer sansene, og at dette er et *løfte* hvor utfordringen ligger i at Valdres må svare til forventningene som skapes. I intervju forklarer informanten hvordan merkevarer fungerer som en identitetsmarkør og knytter dette til endrede forbrukertrender. Han mener at produsentene i Valdres kan tilby *noe annet*, som tydeliggjør behovet for samkjøring mellom VNKs verdigrunnlag og produktene fra regionen:

«Så jeg håper forbrukeren kommer dit at man sier at dette vil ikke jeg ha, dette velger jeg vekk. Hvem er det da som har det motsatte? Jo i Valdres har dem fjellgris for eksempel, jeg vil heller betale 150 kroner mer for kiloen enn å kjøpe svineribbe fra Sverige som er full av vann som jeg ikke vet hvor kommer fra. Bevisste forbrukere kan være med å velge regionen Valdres» (03.11.15).

Den symbolske kunnskapsbasen er relevant også når en ser Visit Valdres i lys av konseptet kunnskapsbase. Visit Valdres skal fungere som et operativt redskap som aktivt skal bidra til å nå målene som også gjelder for VNK. Fordi Visit Valdres har spesialkompetanse i reiselivsnæringen, fungerer de som utøvende part i denne satsingen. Formålet med Visit Valdres er å styrke regionens verdiskaping ved å trekke flere besøkende til Valdres. Redskapet er aktiv markedsføring av reiselivsprodukter fra Valdres i Norge og internasjonalt. Informanten fra Valdres Destinasjon og Valdres Næringsforum forklarer hvordan Visit Valdres (fortsatt Valdres Destinasjon da intervjuet fant sted) jobber aktivt mot det nasjonale og det internasjonale markedet:

«I destinasjonsselskapet så, altså de skal drive salg eller markedsføring av reiselivsproduktet og det skal foregå både nasjonalt og internasjonalt. Og nasjonalt så handler det særlig om hyttebefolkningen. Og gjøre de oppmerksom på aktivitetene som foregår til enhver tid og slike ting. Internasjonalt er det mer retta mot turoperatørbransjen og da spesielt i fire marked, i Tyskland, Holland, Danmark og Sverige. (...) Vi har en del slike turoperatørvisninger og en del presseturer for internasjonal presse, og det er de turoperatørvisningene som gjør at en får salg» (12.08.15).

Markedsføringen innebærer at det skapes bilder av regionen som spiller på de samme verdiene som er blitt diskutert under VNK. Visit Valdres medlemsbedrifter inngår også i andre samarbeidskonstruksjoner som illustrerer hvordan kunnskap om samarbeidspartnere utnyttes av aktørene. Dette vil bli diskutert i neste delkapittel.

6.2 Innovasjonsfremmende samarbeidskonstruksjoner i

Valdres

Asheim, Boschma og Cooke (2011) argumenterer for at relatert variasjon i næringsstrukturen fostrer kunnskapsoverføringer som bidrar til regional utvikling. *Relatert* refererer til teknologien som inngår i produksjonen, mens *variasjon* refererer til ulike sektorer. For diskusjonen om relatert variasjon er det nødvendig med en avklaring av begrepet 'teknologi'. Teknologi er læren om teknikker og de tilhørende materielle produkter innenfor et bestemt område. Det er vanlig å snakke om teknologi som produksjonsteknikker, altså fremgangsmåter og hjelpemidler som brukes for å omdanne råstoff til ferdige produkter. Samtidig betegner begrepet teoretisk kunnskap innen de forskjellige vitenskapene, eksempelvis pedagogikkens kunnskaper og læringsprosesser (SNL 2015). Konseptet relatert variasjon slik det brukes av Asheim, Boschma og Cooke (2011), diskuteres i tilknytning til firma som er lokalisert i nærheten av hverandre enten i byer eller i industrielle klynger. Det er derfor behov for å avklare hva jeg legger i teknologibegrepet i studien av Valdres.

Teknologi som fremgangsmåter og hjelpemidler i foredlingsprosesser er relevant blant annet i produksjon av lokalmat. Likevel kan teknologien som inngår i produksjonen av to lokalmatprodukter, for eksempel rakfisk og ost, være svært forskjellige. Teknologien som inngår i produksjon av ost og 'teknologien' som inngår i salg av gårdsopplevelser vil følgelig være enda mer forskjellige. Fellesnevneren til aktørene VNK og Visit Valdres samarbeider med synes å være på etterspørselssiden. Merkevarerbyggingen og markedsføringen av produktet eller tjenesten står derfor sentralt. Da relatert variasjon dreier seg om kunnskapsoverføringer, vil kunnskap om hvordan treffe nye markeder, hvordan organisere drift, og kunnskap om markedsføring av produkter være teknologi, eller kompetanse, som de ulike aktørene har i ulik grad. Dette er i tråd med Engens (2012) argumenter om at det er behov for en annen tilnærming i forståelsen av tjenesteutvikling kontra utvikling av nye

produkter og teknologi. Forfatteren gjør rede for *demarkasjonstilnærmingen*, som forklarer at tjenestebasert næringsvirksomhet er grunnleggende forskjellig fra vareproduksjon, og at innovasjon og innovasjonsaktiviteter derfor må studeres på andre måter enn ved industrielle innovasjoner. Selv om flere av medlemsbedriftene i Visit Valdres knyttes til syntetisk kunnskapsbase, er det allerede etablert at det er den symbolske kunnskapsbasen som er relevant i studien av Visit Valdres og VNK. De innovasjonsaktiviteter en forsøker å få til gjennom arbeidet til VNK og Visit Valdres dreier seg i større grad om kunnskap og kompetanse om markedskanaler, markedsføring og design, og mindre om teknologi slik begrepet ble definert innledningsvis.

Det er også behov for å redegjøre for *hvordan* VNK og Visit Valdres kan betraktes i lys av konseptet relatert variasjon. Studier av den økonomiske effekten av relatert variasjon i Europa har i størst grad blitt gjennomført ved bruk av kvantitative metoder (se blant annet Frenken m.fl. 2007, Boschma & Iammarino 2009 og Aarstad m.fl. 2016). Dette kan gjøres ved å se til klassifisering av industrier og videre etablere en definisjon av relatert variasjon basert på dette. En industri vil da være relatert til en annen dersom de deler én eller flere klassifiseringer. I studien av Valdres og tiltakene VNK og Visit Valdres er det mindre hensiktsmessig å benytte seg av statistikk over industrier i regionen, med tanke på regionens og bedriftenes størrelse. Det er heller ikke et mål ved studien å undersøke de økonomiske effektene, men få innblikk i tiltak som har som mål å fostre overføringsmekanismer i regionen. Intervjuene og dokumentene danner det empiriske grunnlaget, og belyser konsepter og fenomener som er knyttet til relatert variasjon. Datamaterialet kan på den måten gi innblikk i de aspektene Asheim, Boschma og Cooke (2011) argumenterer for at relatert variasjon virker positivt for. Samhandling, kunnskapsoverføringer og læringsmuligheter i nettverk i Valdres vil derfor bli diskutert. Sentralt for disse elementene er *møteplasser*.

I kapittel 3 ble det etablert at relatert variasjon i næringsstrukturen virker positivt for den regionale økonomi i regioner hvor bedriftene er lokalisert i klynger eller i byer. Mekanismene som virker i utviklingen av dynamiske kjerneregioner er mest sannsynlig ikke relevant i studiet av mindre regioner hvor det forventes liten grad av utilsiktede kunnskapsoverføringer (Isaksen & Sæther 2015). I Valdres synes det noe optimistisk å forvente store mengder utilsiktede kunnskapsoverføringer grunnet små og få bedrifter, og store avstander. Ideen bak konseptet relatert variasjon vil fremdeles være relevant ettersom deler av innovasjonsaktivitetene i servicesektoren dreier seg om å treffe nye markeder, nye måter å

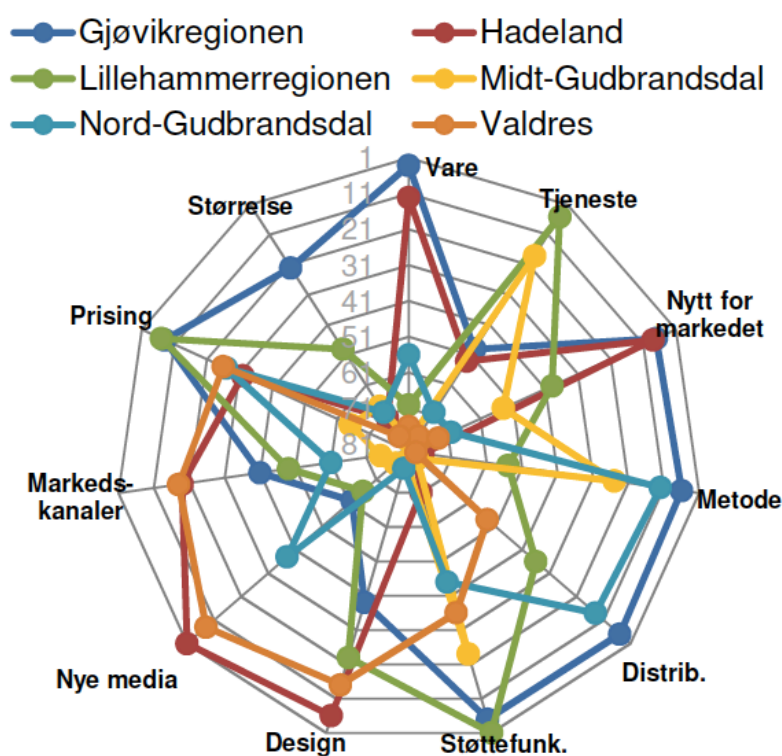
markedsføre et produkt eller en tjeneste på og andre ikke-fysiske prosesser. Variasjonen er allerede tilstede blant medlemmene i Visit Valdres, som vi vet favner om alle bransjer i regionen. Det som gjør næringene og bedriftene relaterte er etterspørselssiden, altså kundene som produktene og tjenestene selges til. Kunnskapsoverføringer som kan fostre innovasjonsaktiviteter knyttet til markedsføring og salg kan derfor skje mellom bedrifter som ellers har liten kognitiv nærhet, altså bedrifter som ikke deler samme kunnskapsbase og ekspertise (Boschma 2005).

Mattsson, Sundbo og Fusing-Jensens (2005) studie av innovasjonssystemer i turistnæringen støtter argumentasjonen om at det i Valdres ikke er relevant å snakke om konvensjonelle innovasjonssystem. Forfatterne sammenfatter funn fra åtte casestudier i turistnæringer i verden og bruker begrepet innovasjonssystem for å karakterisere svært avgrensede og lokale systemer på destinasjonsnivå. De understreker likevel at systemene snarere er *nettverk* enn konvensjonelle innovasjonssystem. Dette fordi begrepet innovasjonssystem vektlegger mer stabile og langvarige relasjoner, mens nettverksbegrepet knyttes til løsere koblinger mellom aktører og tidsbegrenset samarbeid. Også i norsk kontekst har Jakobsen og Lorentzen (2015) undersøkt innovasjonssamarbeid blant firma i ulike typer regioner. Studien viser at seks av ti bedrifter som innoverer på bygda (rurale- og småbygdregioner) er involvert i *innovasjonssamarbeid*. Jeg vil argumentere for at det mest relevante begrepet å bruke i studien av VNK og Visit Valdres er *innovasjonsfremmende samarbeidskonstruksjoner* (Rønningen 2012), og at dette kan undersøkes ved å se på nettverk og møteplasser for aktører som opererer i ulike bransjer.

Innovasjonsstatistikk er relevant for konseptet relatert variasjon da det argumenteres for at kunnskapsoverføringer trigger nye ideer og derfor er en verdifull ressurs som er helt nødvendig for innovasjon. Statistikken kan ikke alene si noe om grad av kunnskapsoverføringer i en region, eller hvilke mekanismer som virker ved kunnskapsoverføringer. Statistikken kan likevel vise status i regionen og hvordan Valdres posisjonerer sammenlignet med andre regioner i landet.

I Vareide og Storms (2012) rapport brukes ulike innovasjonsindikatorer til å måle innovasjoner i regioner, også de indikatorene Engen (2012) mener er hensiktsmessige ved tjenesteutvikling. Dette gjelder markedskanaler, nye media og design. Statistikken tar altså for seg de indikatorene som synes særlig relevante i studien av Visit Valdres og VNK.

Analysen viser at Valdres skårer bra for markedsinnovasjon, men lavt for produktinnovasjon. Markedsinnovasjoner er mest relevant i studien av Visit Valdres og VNK ettersom merkevarebygging er hovedaktiviteten til VNK og Visit Valdres driver med aktiv markedsføring av særlig reiselivsproduktene i regionen. På den annen side skårer Valdres svært dårlig for innovasjoner innen vare, tjeneste, nytt for markedet og metode. Den lave skåren for produktinnovasjoner gjør at Valdres rangeres nederst av regionene i Innlandet, og blir liggende på plass 73 av 83 regioner i Norge.

Figur 8. Regionene i Oppland rangert etter ti indikatorer for innovasjon. Kilde: Vareide og Storm, 2012.

Statistikk over vekst i næringslivet er også relevant her. I Vareide og Storms (2012) rapport brukes tre indikatorer til å måle vekst i næringslivet i regionene i fylket. Disse tre er andel foretak med omsetningsvekst høyere enn prisstigningen, andel vekstforetak justert for bransjestrukturen i regionene og andel foretak med vekst i verdiskapingen. Sammen utgjør de tre indikatorene en vekstindeks som rangerer regionene i Oppland og i forhold til resten av Norges regioner. Valdres rangeres nederst av de seks regionene i Oppland og som nummer 76 av totalt 83 regioner i Norge. Disse tallene er fra 2010, men synes å være stadig relevant

ifølge mulighetsstudien for næringsutvikling i Valdres, som mener Valdres mangler offensiv kultur for utvikling og innovasjon, samt manglende tilgang på kompetanse.

Arbeidet med mulighetsstudien for næringsutvikling i Valdres og den publiserte rapporten fra Mimir gir innblikk i samhandlingsdynamikken i næringslivet i regionen. Ordføreren i Nord-Aurdal kommune, som fulgte prosessen bak mulighetsstudien, forteller at aktørene som ble intervjuet i forbindelse med rapporten savner møteplasser til å utveksle ideer og erfaringer:

«For i det prosjektet vi hadde med å lage næringsstrategi, da sier de som kommer der, som kommer fra forskjellige bransjer, at det er dette vi har savnet. For vi trenger å møtes for å prate sammen. For du skjønner det, sier de, at vi møtes ikke så ofte og prater om slike ting. (...) Bare det å møtes og diskutere hvordan vi kan posisjonere oss i Valdres-samfunnet, for å spille oss gode, for å lage møteplasser da. Så det var ålreit å høre. Så det tror jeg er noe vi må ta fatt i når vi skal bygge kunnskapsbroer over til hverandre. Ulike bransjer, ulike næringer, ulike ståsted. Ja, det å lære av hverandre» (18.02.16).

Informanten forteller at det var tydelig at aktørene trengte å komme sammen på tvers av kommunegrenser og at det var blitt diskutert underveis i arbeidet «om kanskje Visit Valdres kan ta initiativ til slike møter i fremtiden». Blant annet viser hun til Innovasjon som har arrangert næringsfrokoster i Vang, men at det fremdeles mangler møteplasser som er åpent for alle næringsdrivende i regionen, «det er ikke sånn idémyldring for alle» (18.02.16).

I den publiserte utgaven av mulighetsstudien kommer det fram at de litt over 60 aktørene som er blitt intervjuet ønsker at et mål for fremtiden er en arbeidsform preget av entreprenørskap, en utviklingskultur og nettverk. Videre står det at aktørene mener det er behov for flere gründere og mer knoppskyting i eksisterende bedrifter.

Det fremgår av intervju og i næringsstudien at det er få møteplasser hvor aktører kommer sammen for å utveksle erfaringer og ideer. VNK forsøker å skape nettverk og møteplasser i prosjekter hvor de samler aktører for en felles innsats på utpekte områder. Informanten fra VNK forklarer hvordan prosjekter initiert av VNK kan være med på å skape nettverk for aktører som inngår i prosjektet. På spørsmål om hvordan den enkelte entreprenør forholder seg til VNK utover merkevarebyggingen, brukte informanten eksempel fra

lokalmatsatsingen. Med økonomiske midler fra VNK og Fylkeskommunen ble det igangsatt et lokalmatprosjekt hvor det først ble samlet ti-tolv aktører i regionen. VNK har da gått ut og sagt at de ønsker å lage et opplegg rundt lokalmat fra Valdres og markedsføre det. De ti-tolv første som sa seg interessert ble organisert i det informantene kaller et *bedriftsnettverk*, hvor aktørene bidrar med en egenandel. VNK bidrar med materiell til ulike messer slik at aktørene markedsføres under samme logo og slagord. I forbindelse med prosjektet leide VNK inn profesjonell fotograf til å ta bilder av gårdene og maten, som blir publisert på de felles nettsidene til Visit Valdres og VNK. Informanten forteller videre at ved å synliggjøre disse ti-tolv aktørene, håper VNK at flere ønsker å delta. Samtidig gir informanten uttrykk for utfordringer i arbeidet:

«Så det er et godt eksempel på hvordan man går inn som regionalaktør mot en type bedrift, organiserer dem, lager ei lita gruppe, lager et definert prosjekt, er med å løfter dem. Og sørge for at også de i gruppa prater sammen. Men det krever veldig mye arbeid av VNK, ekstremt mye arbeid. På grunn av at alle disse ti-tolv aktørene har travle dager, de skal tjene penger, de har kanskje ikke tid til å møte på et eller annet felles møte» (03.11.15).

Informantens erfaring fra prosjektet belyser en betydelig utfordring. Forsøket på å etablere nettverk og møteplasser vanskeliggjøres av at bedriftene er små, gjerne enkeltmannsforetak, som har lite tid og ressurser til andre oppgaver enn de som inngår i den daglige driften av deres virksomheter. Informanten fra Valdres2020 belyser samme utfordring: «Det er mange små virksomheter da, som har mer enn nok med daglig drift ikke sant. Altså det er en og to personer i små virksomheter, som skal gjøre alt. Og da blir det jo ikke igjen så veldig mye krefter til å drive med utvikling» (11.08.15).

Samtidig etterlyser de samme aktørene møteplasser for utveksling av ideer og erfaringer på tvers av næringer og kommuner. Møteplassene vil være helt sentrale dersom en skal få til kunnskapsoverføringer på tvers av næringer, ettersom Valdres preges av små bedrifter og store avstander. Et spørsmål for fremtiden vil være hvem som har ansvaret for å etablere møteplassene. Bedriftsnettverkene informanten fra VNK refererer til *kan* fungere som innovasjonsfremmende samarbeidskonstruksjoner, men slik det er beskrevet av informanten synes *variasjonen* å utebli. De ti-tolv aktørene er innenfor samme næring, og kan potensielt ha så stor kognitiv nærhet at det ikke forekommer kunnskapsoverføringer mellom aktørene.

På den annen side kan VNKs deltakelse i prosjektene representere den nødvendige variasjon. Det er sannsynlig at VNK lærer i de ulike prosjektene de tar del i, og denne kunnskapen vil tas med videre i nye prosjekter.

6.2.1 Kontakt ut av regionen

I de gjennomførte intervjuene ble spørsmål om kunnskap og læring også knyttet til kontakt ut av regionen, og hvorvidt informantene har inntrykk av at bedriftene har koblinger til miljø utenfor Valdres. Spørsmål om dette er aktuelle da økende diversitet og kompleksitet i læringsprosesser i ulike næringer skaper behov kompetanse og kunnskap som gjerne befinner seg utenfor den enkelte bedrift eller regions ressursbase. Slik skapes et behov for kontakt med aktører utenfor egen bedrift og region (Bathelt m.fl. 2004). Innovasjon og utvikling av bedrifter og den regionale økonomi kan derfor sies å avhenge av hvordan en benytter kunnskap som befinner seg utenfor egen kunnskapsbase.

På spørsmål om kontakt med aktører utenfor regionen, fremgår det av intervju og dokumenter at dette i størst grad finner sted i reiselivsnæringen. Informanten fra Valdres Destinasjon og Valdres Næringsforum mener det er et ganske bredt samarbeid i næringen, særlig på fylkesnivå. Reiselivet i Valdres inngår i flere formelle nettverk og samarbeid med andre regioner og destinasjoner i Norge. Ett av dem, FjellNorge, ble presentert på Valdreskonferansen som et formalisert samarbeid på tvers av destinasjoner og fylker, som inngår i regjeringens prosjekt for restrukturering av reisemålsselskapene i Norge gjennom reiselivsstrategien *Destinasjon Norge* (Nærings og Handelsdepartementet 2012). Prosjektgruppa til FjellNorge består av aktører fra offentlig sektor, mens andre involverte er destinasjonsselskap og aktører fra næringslivet i fylkene Hedmark, Oppland og Buskerud. Ifølge prosjektleder Ragnhild Kvernberg i FjellNorge deler destinasjonene enkelte kjennetegn, som klima og miljø og infrastruktur, i tillegg til at destinasjonene har stor produktlighet. Et annet poeng som ble gjort var at destinasjonene har de samme utfordringene. Eksempel på hvordan destinasjonene jobber sammen, er Leirin Lufthavn på Fagernes hvor destinasjonene som inngår i FjellNorge samarbeider om chartertrafikken. Satsingen i FjellNorge går på den måten direkte inn under arbeidsområdene til både Visit Valdres og VNK. Sistnevnte fordi flyplassutvalget er et underorgan i VNK. Informanten fra Valdres Destinasjon og Valdres Næringsforum referer til Kvernbergs foredrag på

Valdreskonferansen:

«Så nå har reiselivsbedriftene begynt å samarbeide en del på chartertrafikken. Og nå blir det etablert et mer fast FjellNorge samarbeid, antakelig som et samvirkeforetak. Der en skal markedsføre felles internasjonalt. (...) Destinasjonene som går sammen om det, og i fra Valdres tror jeg det er sju bedrifter som skal være med på den satsingen, også er det en del bedrifter i de fire andre regionene» (12.08.15).

I Innlandsutvalgets sluttrapport heter det at reiselivet i regionen «må motiveres til å samarbeide med aktører/destinasjoner/produkter innad i regionen eller i andre regioner som kan bidra til økt interesse for regionens reiselivsprodukter internasjonalt» og at «reiselivsbransjen i Innlandet er sammensatt av få store og mange små aktører. Felles innsats mot det internasjonale markedet er avgjørende for suksess» (upaginert). Videre heter det at innretningen av et slikt samarbeid kan finne posisjon og finansiell plass ved å se til tiltak og modeller fra for eksempel FjordNorge-satsingen¹⁸. FjellNorge synes å være et direkte svar på dette. Innlandsutvalget foreslår videre at det etableres et bransjesenter på Lillehammer for reiseliv og reiselivsforskning knyttet til fjellregionene. Lokaliseringen begrunnes med nærhet og potensielt samarbeid med relevant utdannings- og forskningsinstitusjon i Høgskolen i Lillehammer.

Forsknings- og utviklingsinstitusjoner (FoU) *kan* være viktig for å stimulere til innovasjon (Lindkvist & Vatne 2004), ved å fungere som kunnskapsinfrastruktur med oppgave om å produsere og spre kunnskap (Hauge m.fl. 2009). Innlandet skårer lavt på FoU- og utdanningsstatistikk, som forklares med sterkt sentralisert forskningsvirksomhet i Norge (Onsager 2009). Evne til innovasjon i vid forstand er jevnere fordelt, og her kommer Innlandet godt ut. I Innlandet mangler mange steder FoU-institusjoner, men dette kompenseres for i nettverk hvor en kobler seg opp mot lokale kunnskapsressurser (Lindkvist & Vatne 2004). Avhengig av hvilken kunnskap som dominerer i produksjonen, vil ulike næringer ha ulikt behov for FoU-tjenester. FoU benyttes oftest i forbindelse med løsning av konkrete problemer, mens næringene i Innlandet i større grad er fundamentert i en praksisorientert kunnskapsbase (Hauge m.fl. 2009). Eksempelvis er innovasjonsaktiviteter i

---

¹⁸ Landsdelsselskap for Møre og Romsdal, Sogn og Fjordane, Hordaland og Rogaland som leder det internasjonale markedsarbeidet for destinasjonsselskaper i regionen.

reiselivet sjeldent basert på formell ekspertise og interne FoU-avdelinger, men framkommer ad-hoc basert på ideer fra ledere eller andre aktører i næringen (Engen 2012). Dette er i tråd med VNK og Visit Valdres symbolske kunnskapsbase hvor kunnskapsflyt typisk skjer lokalt i tidsbestemte prosjekter (Isaksen & Asheim 2008).

En viktig oppgave i Visit Valdres er markedsføring av reiselivsproduktet i regionen, prosesser der de kommunikative elementene er viktige og kunnskapen er kontekstsspesifikk (Isaksen & Asheim 2008). Denne kunnskapen er derfor mer avhengig av det lokale miljø enn FoU-aktiviteter. Kunnskap kan likevel deles i nettverk som går på tvers av geografisk lokalisering. Informanten fra Valdres Destinasjon og Valdres Næringsforum trekker frem NHO Reiselivs Destinasjonsforum, som har dagssamlinger hvert år, og hvor det holdes faglige foredrag og diskusjoner. Informanten gir uttrykk for at dette er veldig nyttig for næringen. Samlingene fungerer som møteplasser hvor en kan dele erfaringer, og på den måten få tilgang på kunnskap som ligger utenfor din region.

Samarbeidskonstruksjonene reiselivsnæringen i Valdres inngår i, er i tråd med forslag fra Innlandsutvalget som påpeker at reiselivsbransjen i Innlandet er sammensatt av mange små og få store aktører og at det er avgjørende at en gjør en felles innsats rettet mot det internasjonale markedet om en skal oppnå økt verdiskaping. Visit Valdres fungerer i så måte samlende for aktørene i regionen og sørger for markedsføring av reiselivsproduktet både i Norge og i utlandet.

6.2.2 Potensiale for synergieffekter

Mulighetsstudien for næringslivet i Valdres tar for seg næringsområder med potensiale for vekst. I rapporten redegjøres det for arena-håndbokens definisjon av nettverk og klynger. Klynger defineres som «en geografisk samling av bedrifter som er koblet sammen gjennom komplementaritet eller likhet i behov og som gjennom dette realiserer stordriftsfordeler». Mimir trekker fram klyngers utviklingsperspektiv, og skriver at velfungerende klynger bidrar til oppgradering av aktører og utvikling gjennom blant annet innovasjonspress, komplementariteter og kunnskapsspredning. Mimir mener det er både sterke miljøer og ressursmessige forutsetninger i Valdres som det er naturlig å bygge videre på i framtiden, og argumenterer for at disse bør prioriteres og gis verktøy og rammer for utvikling gjennom en

klyngesatsing.

Fra et samfunnsgeografisk perspektiv fremstår Mimirs identifiserte potensiale for klynger i Valdres noe optimistisk. Dette kommer både av kritikk av selve klyngebegrepet, som ifølge Teigen (2009) er uklart og «har kommet ut av kontroll» (s. 96), og at Valdres ikke oppfyller de krav som stilles til klynger. Tross uklare definisjoner er det bred enighet om at klyngene må være dynamiske, arenhåndbokens definisjon vektlegger blant annet rivalisering mellom bedrifter, samarbeid med konkurrenter på avgrensede områder og etablering av nye selskaper gjennom avhopping fra etablerte selskap. Videre heter det at man i klynger har tilgang til avansert og spesialiserte underleverandører, spesialisert kapital og avansert og spesialisert humankapital.¹⁹

På bakgrunn av beskrivelsen av næringslivet i Valdres i kapittel 2, samt funn i intervjuer og dokumentmateriale som allerede er blitt gjort rede for, synes klyngepotensialet i Valdres å være heller svakt. Det er uklart hvorvidt Mimir mener klyngene skal bestå av bedrifter fra ulike næringer eller fra samme næring, men en eventuell klyngesatsing med aktører fra *samme* næring står i kontrast til anbefalingene til Asheim, Boschma og Cooke (2011), da variasjonen uteblir. Da står en i fare for at aktørene har for stor kognitiv nærhet og har lite å lære av hverandre. Basert på diskusjonen synes nettverk, møteplasser og innovasjonsfremmende samarbeidskonstruksjoner å være mer hensiktsmessige begrep å bruke i Valdres, og at strategier for framtiden bør reflektere potensialet en har for vekst. Strategiene bør også speile variasjonen i næringslivet, slik at de i størst mulig grad svarer til de forventninger entreprenørene har (Asheim m.fl. 2011).

I Europakommisjonens rapport argumenteres det for at konseptene som inngår i teorien om konstruerte fortrinn fungerer som et alternativ til beste-praksis-strategier. Det samme gjør Tödting og Trippels (2005) resonnement om at det finnes potensiale for innovasjon 'overalt', men at innovasjonsaktiviteter i ulike typer regioner vil variere. Mimirs beslutning om å diskutere klynger i mulighetsstudien for næringslivet i Valdres synes å være en uheldig bruk av beste-praksis-strategier, da det ikke blir tatt hensyn til de store forskjellene som finnes mellom Valdres og regioner som har fått klyngestatus gjennom Innovasjon Norge, Forskningsrådet og SIVAs program. Teigen (2009) mener det er behov for å rydde opp i

---

¹⁹ Håndbok for Arena-Programmet. 5.utgave. 22.10.2010. Innovasjon Norge, Forskningsrådet og Siva.

klyngebegrepet og anerkjenne dets manglende relevans i studien av perifere økonomier:

«Det er mange eksempler på at bygdeområder argumenterer for sitt utviklingspotensiale ved å hevde at i periferien vår finnes det klynger. De som på den andre siden innser, eller ser det slik, at klynger og periferi er to helt ulike fenomen, har behov for å forstå begge fenomenene. Klyngeøkonomiens konkurransefordeler er gjennomanalysert i en stor internasjonal litteratur. Periferiøkonomiens konkurransefordeler har derimot gått i glemmeboka» (s. 97).

Klyngebegrepet slik det brukes i konteksten Valdres vitner om en mismatch mellom strategiene og de lokale institusjonene. Et ikke uvanlig tilfelle ved utarbeidelse av strategier for utvikling er at eksogent inspirerte strategier har som mål å kompensere for svakt utviklede lokale institusjoner, men fører til avsporing i utviklingsprosessen som følge av manglende balanse mellom det institusjonelle miljø og strategiene (Rodríguez-Pose 2013). Mimirs identifiserte klyngepotensiale fremstår som en eksogent inspirert strategi som ikke matcher næringslivet eller det institusjonelle miljø i Valdres.

Tross kritikk av klyngebegrepet og Mimirs forståelse av potensialet for klynger i Valdres, gjøres det noen interessante poeng i mulighetsstudien. Mimir trekker frem ni ulike næringer de ser særlig potensiale i, og vektlegger at en forutsetning for vekst er at aktørene i de ulike næringene ønsker å jobbe offensivt med innovasjon og omstilling. Næringene Mimir ser særlig potensiale i, er: 1) kulturbasert næringsutvikling, 2) reiseliv, 3) hytteturisme, 4) helse og rekreasjon, 5) jordbruk og mat, 6) skog og treforedling, 7) service og handel, 8) bygg og anlegg og 9) offentlig tjenesteproduksjon. Næringene som er blitt trukket frem har ifølge Mimir potensiale for synergieffekter grunnet gråsoner mellom næringene, med fokus på etterspørselssiden. De argumenterer derfor at utviklingsarbeidet må favne bredt, og fostre samarbeid mellom ulike bransjer, slik Asheim, Boschma og Cooke (2011) også argumenterer for.

Et eksempel på en slik gråsoner er satsingen innen helse og rekreasjon, hvor regionen har lange tradisjoner. Det ligger ifølge Mimir stort potensiale i samarbeid mellom offentlig og privat sektor i helsetilbud, samtidig som tilbudene kan rettes mot både innbyggerne og hyttebefolkningen i regionen. Dette satsingsområdet ble trukket frem i flere intervju. Informanten fra Valdres Destinasjon og Valdres Næringsforum mener helsetjenester rettet

mot hyttebefolkningen vil skape et fortrinn i Valdres, og at dette kan sørge for at også en stadig eldre hyttebefolkning bruker flere døgn i året på hytta:

«Men på sikt så burde en heller prøve å snu det til noe positivt, og si at her har vi et veldig godt helsetilbud, det gjør at det kan være mer spennende å ha en fritidsbolig i Valdres enn det å ha den i Hallingdal hvis de ikke har det samme gode tilbudet» (12.08.15).

Et annet eksempel som trekkes frem er knyttet til varehandelen. Her ser Mimir potensiale for innovasjon knyttet til transport av mat og andre produkter til hyttene, gitt samarbeidsløsninger mellom butikkene og lokale transportselskap. Mimir argumenterer for at det derfor kan være mer hensiktsmessig å organisere et klyngearbeid basert på *kundebehov*, heller enn *bransje*. Selv om klyngebegrepet er lite relevant for Valdres, er det grunn til å tro at andre former for samarbeidskonstruksjoner på tvers av næringer vil bidra til kunnskapsoverføringer og innovasjon (Asheim m.fl. 2011). Dette vil også kunne skape nye vekstbaner i regionen, slik Mimir skisserer. Vekstbaner ble i kapittel 3 definert som områder med potensiale for vekst, som kan komme av nye kombinasjoner av eksisterende kunnskap og kompetanse. Mimirs identifiserte gråsoner fremstår som potensielle vekstbaner gitt gjennomføring av strategiene.

Mulighetsstudien for næringslivet i Valdres må likevel forstås som nettopp det - en mulighetsstudie. Rapporten tar for seg visjoner og strategier for fremtiden, med utgangspunkt i allerede sterke områder og ved å være bevisst svakere sider som krever utvikling. Når det i rapporten gis uttrykk for at det eksisterer stort ubrukt potensiale i synergieffekter mellom næringer, vitner det om at det per i dag er behov for større grad av samarbeid, samhandling og kommunikasjon mellom aktører i ulike næringer.

6.2.3 Oppsummering

Det fremgår av intervju og dokumenter at VNK i noen grad bidrar til å skape møteplasser og nettverk, først og fremst mellom aktører i samme næringer. Disse nettverkene er prosjektbaserte og vanskeliggjøres noe av at aktørene har begrenset med tid og ressurser til å drive utviklingsarbeid og delta på felles møter. Innen reiselivsnæringen synes det å være noe mer samhandling, ettersom aktørene og Visit Valdres inngår i samarbeid med andre

destinasjoner. Møteplasser som fostrer kunnskapsoverføringer på *tvers* av næringer mangler i regionen, og bør etableres etter ønske fra aktører i regionen og vil ifølge Asheim, Boschma og Cooke (2011) bidra til å fostre innovasjonsaktiviteter og føre til nye vekstbaner.

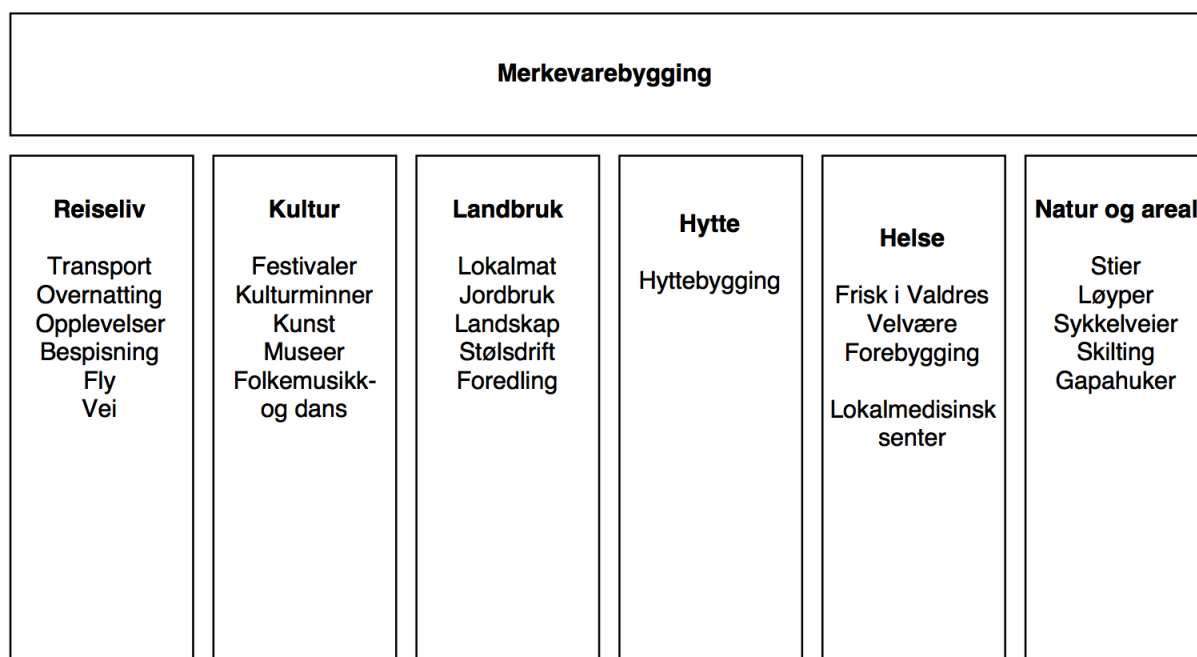
6.3 Plattformtilnærming for utvikling av regionale fortrinn

I Europakommisjonens rapport (2006) foreslås et helhetlig rammeverk for strategier for regional utvikling. Ved en plattformtilnærming bringes næringene i regionen sammen slik at strategiene speiler variasjonen i næringslivet. I avtalen om VNK fra 2007 finner vi at konseptet natur- og kulturpark skal befestes som en modell for *helhetlig* bygdeutvikling. Videre heter det at det er avgjørende at regionen må bli bedre enn konkurrentene på *utvalgte* områder. Arbeidet til VNK konkretiseres i årlige handlingsplaner, og en gjennomgang av disse viser at organiseringen av arbeidet har endret seg noe. Handlingsplanen for 2016 er bygget opp etter ny mal, med fokusprogram og støtteprogram. Fokusprogrammene er Leve i Valdres, Næring i Valdres, Kultur i Valdres, Frisk i Valdres og Kompetanse i Valdres. Som tidligere nevnt er reiseliv ikke lenger et eget prioritert næringsområde i VNK, da Visit Valdres fungerer som operativt redskap for reiselivsnæringen. Andre områder som er knyttet til reiselivsnæringen på ulike måter er likevel sentralt i VNKs arbeid. Dette innebærer blant annet arbeid med samferdselssaker, som vei og flyplass.

Både den opprinnelige modellen til VNK og det nye systemet med fokusprogram og støtteprogram vitner om en bred tilnærming i arbeidet med lokalsamfunnsutvikling, ettersom VNK engasjerer seg i saker som angår de fleste næringene i regionen. Under de ulike fokusområdene til VNK har det blitt, og blir fremdeles, iverksatt en rekke tiltak for å nå mer eller mindre konkrete mål. Samtidig er de utvalgte fokusområdene begrunnet i allerede eksisterende fortrinn og områder hvor Valdres har tradisjoner, unike kvaliteter og naturgitte forutsetninger. Den institusjonelle base brukes på den måten som utgangspunkt for satsingen som gjøres i VNK, samtidig som strategiene er tilpasset tilgjengelige ressurser i regionen (Asheim m.fl. 2011).

For bedre forståelse av arbeidet er årsmeldingene til VNK blitt gjennomgått. Avtalen fra 2007 og de årlige handlingsplanene tar først og fremst for seg strategier og visjoner for

fremtiden, mens årsmeldingene gir innblikk i allerede gjennomførte tiltak. Årsmeldingen fra 2013 brukes som eksempel for å vise til faktiske tiltak. Dette året organiserte VNK sammen med Valdres Næringshage deltakelse for 14 utstillere på hyttemessa i Oslo. Samme år ble 'Valdresdagen' arrangert i Oslo, et arrangement VNK deltok på, men som var i regi av daværende Valdres Destinasjon. Valdresdagen er blitt arrangert flere år, og har som mål å trekke flere hyttefolk ved å vise til kvaliteter ved regionen. Kvalitetene formidles gjennom servering av lokal mat og musikalske innspill. Mer generelt gjøres det i årsmeldingen rede for VNKs arbeid i næringslivet, der det fremgår at «VNKs viktigste oppgave overfor næringslivet har vært det generelle arbeid med tilrettelegging og merkevarebygging både generelt og innen de ulike innsats- og virkemiddelområder - herunder samferdsel, arbeidsgiveravgift m.v.» (VNK 2013, s. 7). Rapporten viser også til det påbegynte arbeidet med ny strategi for næringsutvikling i regionen, et samarbeid VNK hadde med daværende Valdres Næringsforum. Med utgangspunkt i områder VNK engasjerer seg i, kan deres arbeid illustreres på følgende måte:

Figur 9. Næringsovergripende merkevarebygging i VNK.

Illustrasjonen er ufullstendig, men viser i grove trekk de næringer som inngår i fokusområdene til VNK, slik det fremgår av dokumenter og intervjuer. Visit Valdres rolle ligger i at det i medlemsmassen deres er aktører fra samtlige næringer fra illustrasjonen. I tillegg jobber VNK og Visit Valdres sammen om prosjekter, eksempelvis nevnte

Valdresdagen. Hvordan VNK engasjerer seg innen de ulike næringene varierer, men felles er den overordnede merkevarebyggingen som har som mål å løfte alle disse næringene.

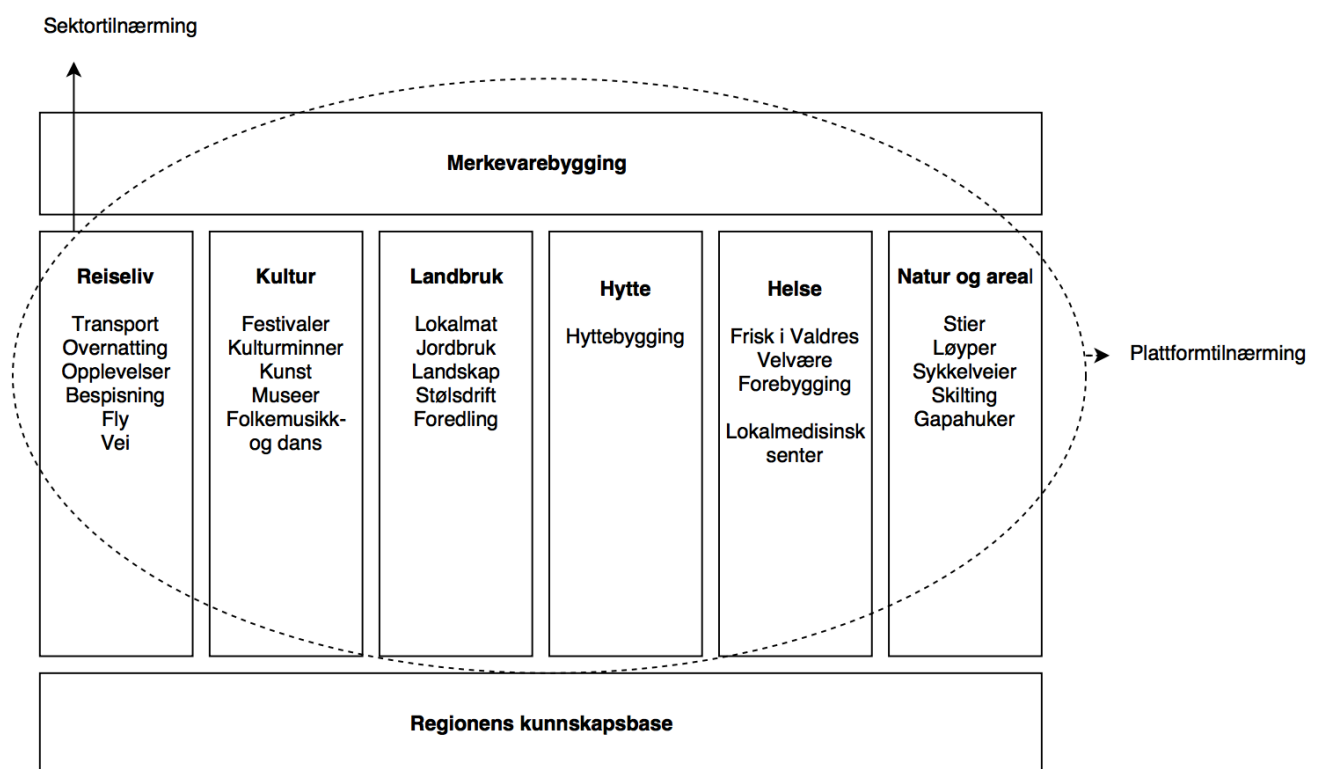
Elementene som er listet opp under næringene i illustrasjonen er ikke nødvendigvis tiltak VNK har gjennomført. Det lokalmedisinske senteret eies og drives av de seks kommunene, men synes likevel relevant i studien av VNK. Dette fordi VNK har *Frisk i Valdres* som eget fokusprogram og at et av de identifiserte konkurransefortrinnene fra avtalen fra 2007 er «en foregangsregion innen helse, velvære, rekreasjon og rehabilitering» (VNK 2007, s. 7). Disse områdene har derfor vært del av merkevarebyggingen til VNK. Andre områder, eksempelvis hyttenæringen, kan også ha hatt betydning for opprettelsen av det lokalmedisinske senteret. Ordføreren i Nord-Aurdal forklarer i intervju hvordan senteret henger sammen med fritidsbefolkningen:

«Og hadde ikke vi hatt så mange hytter og lagt til rette for det og høystandard og slike ting så tror ikke jeg at vi hadde bygd det lokalmedisinske senteret. (...) Så det er noe med at du får da et integrert samfunn som tar vare på de som kommer på besøk. Og nå utviklet vi dette her med dialyse ikke sant, slik at folk kan komme til Valdres, ta feriedialyse på det lokalmedisinske senteret» (18.02.16).

Eksempelen tydeliggjør at skillene mellom VNK og den naturlige kontekst er ikke innlysende (Yin 2014), da arbeid gjort i VNK kan ha bidratt til å muliggjøre opprettelsen av det lokalmedisinske senteret. Dette er likevel vanskelig å bekrefte. Rodríguez-Pose (2013) argumenterer for at det i forbindelse med lokal kapasitetsbygging er umulig å løsrive de ulike utfallene fra hverandre, og det synes også vanskelig å vite hvordan eller hvorvidt VNKs arbeid med merkevarebygging direkte har påvirket prosessene bak byggingen av det lokalmedisinske senteret.

Fordi plattformpolitikk skal bygge på konseptene relatert variasjon og kunnskapsbase forutsetter en hensiktsmessig plattformtilnærming at det forekommer overføringer mellom næringene, da dette skal fostre innovasjonsaktiviteter. Det er altså i *samsillet* mellom ulike næringer en utvikler regionale kunnskapsbaser (Hagen & Haraldsen 2009), da det utvikles unike egenskaper som vanskelig lar seg kopiere. På den måten konstrueres regionale fortrinn. Tross VNKs brede tilnærming utnyttes ikke plattformens fulle potensiale. Et poeng ved plattformtilnærmingen er at en fokuserer på regionens næringsplattform og den

kunnskapsbase denne plattformen bygger på (Hagen & Haraldsen 2009). Ettersom analysen av VNK og Visit Valdres viser at det er begrenset med overføringer mellom næringer, vil det være mindre hensiktsmessig å snakke om en felles etablert kunnskapsbase i regionen. Mimirs funn av ubrukt potensiale i synergieffekter mellom næringer gir grunn til å tro at eksisterende bedrifter i liten grad brukes til å stimulere nye bruksområder i dag. Dette underbygges av Vareide og Storms (2012) innovasjonsindeks som viser at Valdres skårer lavt på nye produkter og tjenester på markedet. Ettersom strategiene til VNK er listet opp under fokusprogram som tar for seg næringer hver for seg, minsker mulighetene for flere utfall per instrument slik Asheim, Boschma og Cooke (2011) argumenterer for at strategiene bør legges opp til. Det blir likevel ikke riktig å påstå at VNK har en sektortilnærming til næringene i regionen, ettersom deler av aktivitetene deres angår flere næringer. Plattformtilnærmingen til VNK er derfor tydeligst i deres hovedaktivitet, merkevarebyggingen.

Figur 10. Plattformtilnærming og sektortilnærming.

En vellykket plattformtilnærming forutsetter at strategiene bygger på regionens samlede kunnskapsbase. Ved sektortilnærming utarbeides det strategier for hver sektor separat. Figuren er basert på Asheim, Boshma og Cooke, 2011.

Selv om strategiene til VNK først og fremst er knyttet til den enkelte næring, og ikke er bygd på regionens samlede kunnskapsbase, er det sannsynlig at VNK tar med seg kunnskap fra

prosjekter over i nye prosjekter med andre aktører. VNK kan på den måten introdusere variasjon slik det ble diskutert under relatert variasjon. Følgelig vil det at VNK er engasjert i utviklingsarbeidet i ulike næringer kunne bidra til innovasjon. Plattformtilnærmingen ivaretas også noe gjennom partnerskapsavtaler med andre organisasjoner i regionen. Eksempelvis fungerer Visit Valdres næringsovergripende, og vi kjenner at Visit Valdres og VNK samarbeider tett og jobber mot samme mål. Partnerskapsavtalene er derfor sentrale for den helhetlige tilnærmingen til VNK. I handlingsprogrammet for 2016 nevnes andre samarbeid, blant annet skal VNK sammen med Valdres Næringshage videreutvikle bedriftsnettverket for hytter og fritidsboliger. Videre står det at de ønsker samarbeid og koordinering av flere fellestiltak med de seks kommunene, næringshagen, Visit Valdres og andre relevante aktører i næringslivet. Tilsvarende for lokalmatsatsingen er en målsetting å følge opp merkeorganisasjonen Valdreskvalitet SA. Partnerskapsavtalene illustrerer bredden i VNKs engasjement, og at VNK er avhengig av å hente inn ekspertise de ikke selv har. Resultatet av noen av de mer konkrete tiltakene som er blitt iverksatt i samarbeid med andre aktører er allerede kjent, som den felles nettsiden til VNK og Visit Valdres.

Den felles nettsiden utgjør en virtuell plattform som speiler variasjonen i regionen. Nettsiden ble lansert i 2015, og gir besøkende informasjon om blant annet arrangementer, attraksjoner, spisesteder, reise og opphold. Medlemmene i Visit Valdres er presentert, deriblant lokalmatprodusenter, kunstnere, overnattingssteder og gårds- og stølsopplevelser. Informanten fra VNK understreker hvor viktig nettsiden er for regionen, da det er behov for å ha en tydelig stemme utad. Siden viser ikke bare bredde i satsingen til Visit Valdres og VNK med tanke på næringer, men også hvordan samarbeid mellom offentlige og private aktører i merkevarebyggingen er av betydning for utviklingsarbeidet. I intervju med informanten fra VNK ble det gitt uttrykk for hvordan nettsiden vil fungere som en konkurransefortrinn:

«At vi nå greier å få til en felles nettside mellom Visit Valdres og VNK. Det tror jeg ingen andre regioner i landet har greid å få til, altså det offentlige samarbeidet med det private næringsliv for å bygge kommunikasjon utad. (...) Så når vi får lansert dette, så har vi skapt et konkurransefortrinn i forhold til andre regioner. Hvert fall i Norge. I forhold til de utfordringene som jeg nevnte nå i starten (befolkningsutvikling og kompetansearbeidsplasser), så kan i hvert fall utfordringene bli mindre ved at vi blir veldig tydelige på hva Valdres står for» (03.11.15).

Lanseringen av en felles nettside mellom den største offentlige utviklingsaktøren i regionen og den største privateide medlemsorganisasjonen for næringslivet må forstås som en innovasjon innen nye markedskanaler, og kan også bidra til at en treffer nye markeder. Produktene og tjenestene i regionen blir kommunisert gjennom Visit Valdres og VNKs nettsider og utgjør på den måten en innovasjonsaktivitet der VNK og Visit Valdres er direkte involvert i aktørenes utvikling.

Analysen viser at VNKs tilnærming til utviklingsarbeidet ikke kan kalles en plattformtilnærming slik den er beskrevet av Asheim, Boschma og Cooke (2011). Samtidig fremstår ikke tilnærmingen som en ren sektortilnærming da merkevarebyggingen favner om store deler av regionen. I redegjørelsen for hvordan plattformtilnærming kan implementeres i praksis, foreslås det at prosessen starter med samtaler på tvers av næringer, før man introduserer ekstern ekspertise for validering av synspunkter og oppdatering på megatrender. Arbeidet med mulighetsstudien for næringsutvikling fremstår som akkurat dette, da aktører fra ulike næringer kom sammen og ble intervjuet om dagens situasjon i Valdres og hvilken utvikling de ønsket. Rapporten til Mimir fra februar 2016 tar også for seg viktige trender og utviklingstrekk, der Valdres muligheter for fremtiden diskuteres i lys av demografiske endringer, globale økonomiske maktforskyvninger, urbanisering, klimaendringer og teknologiske gjennombrudd. Valdres fortrinn ligger ifølge Mimir i naturgitte ressurser som rent vann, skog og grunnlag for matproduksjon. I norsk kontekst trekker Mimir frem oljesektoren, og skriver at endringene i næringen vil «bidra til redusert lønnspress og økt tilgang på kompetanse til andre norske næringer. Dette representerer en stor mulighet også for Valdres» (s. 9).

Mulighetsstudien for næringsutvikling kan på den måten representere en begynnende plattformtilnærming i Valdres. Det er enda for tidlig å si noe om resultatene av strategiene som ble utarbeidet i mulighetsstudien, og hvorvidt den vil følges opp. Dette må eventuelt studeres på et senere tidspunkt.

6.3.1 Oppsummering

Tiltakene VNK og Visit Valdres sett i lys av konseptet plattformtilnærming viser at begge organisasjonene har en helhetlig tilnærming i deres arbeid med utvikling. Visit Valdres medlemsbedrifter dekker alle næringene i regionen, og markedsføringen av spesielt reiselivsprodukter vil ha ringvirkninger for andre næringer. Innlandsutvalget (2015) argumenterer for at reiselivsstatistikk bare viser en liten del av det totale bildet for næringen, ettersom den nye typen turisme gir økt omsetning i andre næringer enn de som inngår i reiselivstatistikken. Dette og merkevarebyggingen til VNK tydeliggjør at arbeidet ikke kan fjernes fra den naturlige kontekst VNK og Visit Valdres inngår i, og at det er vanskelig å skille utfall fra hverandre og knytte utfall til de konkrete tiltakene.

I VNK jobbes det helhetlig med lokalsamfunnsutvikling ved at VNK er engasjert i saker som angår hele regionen og så å si alle næringer. Foruten konkrete tiltak gjennom prosjekter, drives det aktiv merkevarebygging som bygger på utvalgte områder hvor regionen allerede har fortrinn, naturgitte forutsetninger eller særegenheter. Selv om VNK i seg selv kan anses som en plattform uteblir samspillet *mellom* næringer, som gjør at plattformens potensial ikke blir fullt utnyttet. Plattformtilnærmingen til VNK er derfor tydeligst i deres hovedaktivitet, merkevarebyggingen.

6.4 Det institusjonelle miljø og institusjonelle ordninger

I den gjennomgåtte litteraturen om institusjoners betydning for regional utvikling vektlegges det at det er *de institusjonelle ordningene* om bør ligge til grunn for strategier. De institusjonelle ordningene referer til stedsspesifikke skikker og prosedyrer som former interaksjon generelt, og økonomiske utvekslinger spesielt (Martin 2000). Det vil ikke være hensiktsmessig å gripe inn i det *institusjonelle miljøet*, som former den unike karakteren til stedet (Rodríguez-Pose 2013).

I VNK og Visit Valdres er det institusjonelle *miljøet* en sentral del av arbeidet. Kultur og identitet brukes aktivt i merkevarebyggingen til VNK og i markedsføringsarbeidet til Visit Valdres. VNK har siden oppstart i 2007 vært tydelig på at de ønsker å bygge videre på

særegenhetene til Valdres, som er med på å skape en profil som skiller seg fra andre regioner og destinasjoner: «vi er ikke Voss, det er ikke ekstremsport, vi er heller ikke Hemsedal som jeg assosierer med fest og moro» (Informanten fra VNK 03.11.15). I merkevarebyggingen ønsker VNK å være tydelige på hvem Valdres er og ønsker å være, og dette gjøres ved å bygge videre på det institusjonelle miljøet i regionen. Valdresidentiteten fremstår som en etablert regiontilhørighet, som ble tema i flere intervjuer. Flere av informantene er blitt spurt om de føler de først og fremst er fra Valdres eller fra den enkelte kommune eller bygd. En informant ga uttrykk for at han hadde «identitetsfølelse til Valdres» (12.08.15), en annen at han først og fremst er Vangsgjelding, «men selvsagt så er jeg nesten like mye Valdris» (10.08.15). En tredje informant mener Valdresidentiteten er noe mange i regionen kjenner på:

«Jeg har inntrykk av at det er sann at de fleste Valdriser identifiserer seg med Valdres når de er utenfor dalen, når folk spør hvor du er i fra. Jeg tror det har blitt mer og mer sann altså. Og det tror jeg både er riktig og viktig» (11.08.15).

Den etablerte Valdresidentiteten både brukes i, og muliggjør merkevarebyggingen. Også de lange tradisjonene for regional samarbeid i offentlig og privat sektor muliggjør satsingen på konseptet natur- og kulturpark. Valdresidentiteten utgjør altså en viktig del av det institusjonelle miljøet i regionen, og utnyttes både av VNK og Visit Valdres. Særegenheter ved regionen brukes på den måten til profilering av stedet og i forsøket på å skape fortrinn foran andre regioner. Dette er i tråd med argumenter om å ikke forsøke å endre det institusjonelle miljøet, og å bygge videre på eksisterende fortrinn.

Sett i lys av attraktivitetspyramiden til Telemarkforskning kan en likevel problematisere måten det institusjonelle miljøet utnyttes i arbeidet. Tiltakene som igangsettes av VNK og Visit Valdres synes å fokusere på å øke regionens *besøksattraktivitet*, enda de identifiserte utfordringene og målene i kapittel 3 tyder på at det bør legges ressurser i å utvikle regionens *bostedsattraktivitet*. Suksess i reiselivsnæringen fører ikke automatisk til en langsiktig befolkningsøkning, ettersom næringen sysselsetter mange sesongarbeidere (Innlandsutvalget 2015). Med sesongarbeidere står en også i fare for å miste skatteinntekter fra de sysselsatte. Tiltakene synes heller ikke å være rettet mot å takle utfordringer med manglende kompetansearbeidsplasser, som ble fremhevet som en utfordring av samtlige informanter og i det skriftlige datamaterialet. Hidle (2011) mener at det er forskjeller i utviklingen av bosteder og turistdestinasjoner, hvor utviklingen av sistnevnte handler om å utvikle stedet

som *produkt* og *forbruksarena*. Videre viser han til at steder gjøres til en destinasjon når stedet markedsføres, ved at en skaper historier, image og varemerker som skaper motivasjon for å besøke stedet. Det er allerede blitt etablert at VNK og Visit Valdres både skaper og bruker bilder og historier fra regionen i merkevarebyggingen av Valdres. Tiltakene synes i så måte å være rettet mot utviklingen av regionens besøksattraktivitet, heller enn regionens bostedsattraktivitet.

Sett i lys av diskusjonen om manglende møteplasser for aktører fra ulike næringer, synes dette å utgjøre stedsspesifikke skikker og prosedyrer som former interaksjon (Martin 2000). Den manglende interaksjonen er stedsspesifikk i at det ikke er noen kultur for å skape arenaer eller møteplasser hvor aktørene kan komme sammen på tvers av kommuner og næringer for utveksling av ideer og erfaringer. Den er også stedsspesifikk i at blandingen av næringer og aktører er unik for regionen. Dette særlig fordi mange av næringsaktørene produserer og selger produkter som er spesielle for Valdres. Prosedyrene for interaksjon former den økonomiske situasjonen i regionen, og bør derfor ligge til grunn for strategier for regional utvikling (Martin 2000). Rodríguez-Pose (2013) argumenterer for at problemene best hankses ved utviklingsstrategier som er spesielt tilpasset de institusjonelle forholdene som fostrer innovasjonsprosesser. Utviklingsstrategiene som er blitt utarbeidet i mulighetsstudien søker å bringe næringer sammen etter kundebehov og kan derfor sies å være rettet mot den flaskehalsen som basert på diskusjonen synes å stå mest til hinder for innovasjon i Valdres.

I avtalen om VNK fra 2007 trekkes god samhandling mellom privat næringsliv og offentlig forvaltning frem som et konkurransefortrinn i regionen. Samarbeidet mellom VNK og andre private organisasjoner som er blitt diskutert viser at dette langt på vei stemmer. Den felles nettsiden til Visit Valdres og VNK er et godt eksempel i så måte. Samtidig, som uttrykt av en informant, «ligger det i sakens natur» at det blir «litt sånn spenninger» mellom det offentlige og det private (11.08.15). Informanten fra VNK forklarer at VNK har forholdsvis stor handlefrihet, og er en organisasjon som kan snu seg relativt fort rundt. Dette fordi de driver med ikke-lovpålagte oppgaver. Samtidig ble det gitt uttrykk for at samarbeidet mellom offentlig og privat sektor kan by på problemer:

«Også kan man godt være helt ærlig på at når man tenker på Visit Valdres så har vi diskusjoner på hvordan vi skal bygge merkevara. Hvordan gjør man det. Og de har jo et kanskje litt anna...for å forsvare dem da, så skjønner jeg at de tenker litt annerledes enn meg, for de er en medlemsorganisasjon, hvordan fyller vi mest mulig varme senger i morgen. Ikke sant. Hvordan få mest mulig turister her de neste 14 dagene. Så de tenker konkret salg. Salg og markedsføring. Jeg tenker langsiktig merkevarebygging. Så det går ikke på bekostning av hverandre, men det går vel litt på hvilke ressurser skal vi bruke. Jeg tenker langsiktig så det er *der* du skal dytte. Eller skal man tenke merkevarebygging i forhold til salg. Så det er rett og slett diskusjoner om hvilken strategi velger man. Så det er ikke verre enn det. Egentlig. Men i seg selv så kan det være nok» (03.11.15).

Også ordføreren i Nord-Aurdal peker på utfordringer ved organiseringen av VNK. Modellen for samarbeidet om det regionale utviklingsarbeidet, kjent som Valdresmodellen, er en modell der næringslivet ifølge informantene får ganske mye påvirkning. Dette har ført til noe murring i det offentlige, ettersom representantene fra næringslivet som sitter i ulike styrer og organ i VNK ikke er avhengige av å velges inn, slik representantene fra kommunene må, og kan derfor sitte der «hele tiden nesten» (18.02.16). På spørsmål om hvilken utfordring som synes mest kritisk akkurat *nå*, viser hun til manglende samkjøring mellom kommunene og VNK:

«Vi har ikke nok samkjøring mellom det offentlige i Valdres og den overbygging vi har på det som ikke er lovpålagt som ligger i VNK. For der har vi utviklingsoppgaver ikke sant, vi lager handlingsplan for VNK. Men det er ikke nok forankra da vet du, i en kommuneplan, felles for hele Valdres» (18.02.16).

Utfordringene Klosbøle og Wangsnes peker på må forstås som institusjonelle ordninger som utgjør barrierer for effektivitet, og bør ifølge Rodríguez-Pose (2013) ligge til grunn for strategier for fremtiden.

6.5 Lokal kapasitetsbygging og ansvarliggjøring av aktører

Rodríguez-Pose (2013) argumenterer for at det er behov for lokal deltakelse i utviklingsprosesser og i utarbeidelsen av strategier for regional utvikling. Dette for å gjøre lokale aktører mer ansvarlige for planleggingsprosessen, og for å sørge for at strategiene i størst mulig grad svarer til de forventninger aktørene har (Asheim m.fl. 2011). Mimirs fremgangsmåte for kartlegging av mulighetene for næringslivet var i følge en av informantene med på å skape en etterlengtet møteplass for aktører fra ulike næringer. Tilnærmingen til VNK og Mimir tillot aktører fra ulike næringer å prate sammen, samtidig som Mimir hadde korte samtaler med samtlige aktører på tomannshånd. Aktørene fikk da anledning til å gi innspill om hvordan de opplever dagens situasjon i Valdres, hvilken utvikling de ønsker og hva som kan fremme en slik utvikling. Disse samtalene dannet ifølge Mimir den viktigste kunnskapen i prosjektet, og var hovedelementet i prosessen bak den endelige rapporten. Tilnærmingen gir inntrykk av å være en anerkjennelse av lokale institusjoners rolle i regional utvikling, og fører til at de endelige strategiene fra rapporten fremstår som mer lydhøre for behovene til det institusjonelle miljøet, i tråd med Rodríguez-Poses (2013) argumenter. Prosessen svarer også til ønsker fremmet i møte med Styret og Valdresrådet i mars 2016, der det ble vektlagt at arbeidet med strategien må favne om en rekke ulike interesser og aktører, herunder politiske miljø og organisasjoner, representanter fra næringslivet og organisasjoner, kommuneadministrasjoner, ulike utviklingsaktører, samt utvalgte innovatører og ildsjeler.²⁰

Arbeidet med lokal kapasitetsbygging og ansvarliggjøring av aktører i utviklingsprosessen belyses også i årsmeldingene. Disse vitner om en kultur der en ser stor nytte i tilbakemelding fra de ulike aktørene i regionen. Ved gjennomgang og evaluering av ulike prosjekt noteres det i årsrapportene hvordan de ulike leverandørene av produkter og tjenester i regionen har opplevd tiltakene. *Gards- og støltsturismeprosjektet* er et godt eksempel. Prosjektet har bestått av 17 deltakere fra alle Valdreskommunene, og i årsrapporten fra 2013 finner vi at aktørene er svært positive og at flere kan melde om rekordbesøk den aktuelle sesongen. Tilbakemeldinger fra vertskap viser at de opplever økt betalingsvilje fra gjester, og at

---

²⁰ Møtebok sak nummer S-11/16: Mulighetsstudie for næringsutvikling i Valdres. Styret og Valdresrådet 16.03.2016.

kompetanseheving og nettverksarbeid i prosjektet blir oppfattet som nyttig og at det gir samhold. Rapporten gir også uttrykk for at satsingen har gitt ringvirkninger for øvrig næringsliv og at prosjektet er av stor betydning for merkevarebyggingen av Valdres.

Ønsket om lokal forankring har vært uttalt og tilstede helt fra oppstarten av VNK i 2007, og vil ifølge informanten fra VNK forsterkes dersom det blir inngått partnerskapsavtaler mellom VNK og entreprenørene i regionen. Analysen viser at ulike tiltak er blitt gjennomført for å sikre lokal deltakelse og ansvarliggjøring av aktører. Tilnærmingen til Mimir og VNK i arbeidet med mulighetsstudien fremstår som et viktig grep for å la lokale aktører ta del i planleggingen av fremtiden. Gjennom intervjuene til mulighetsstudien har Mimir og VNK også dekket mange næringer, som kan øke sjansene for at strategier for utvikling speiler variasjonen i regionen. Dette vil bidra til at strategiene svarer til forventningene til aktørene, da de baserer seg på områder som ved intervju ble formulert som viktige for fremtiden.

7 Konklusjon

7.1 Svar på oppgavens problemstillinger

- Hvorfor og hvordan brukes Valdres Natur- og Kulturpark og Visit Valdres som tiltak for å konstruere regionale fortrinn?

Studien viser at VNK ble opprettet i 2007 som en utviklingsregion som gjennom langsiktig merkevarebygging skal gi økt verdiskaping og livskraft i lokalsamfunnene i de seks Valdreskommunene. Det formelle samarbeidet mellom kommunene i Valdres har lange tradisjoner i form av et Regionråd som har tatt for seg utviklingsoppgaver fra 1970-tallet. Arbeidet var da, som nå, bygd på frivillig samarbeid mellom de involverte kommunene. Opprettelsen av VNK i 2007 begrunnes i utfordringer regionen står overfor, og som svar på hvordan regionen kan ta ansvar for egen utvikling. De lange tradisjonene for interkommunalt samarbeid sammen med en etablert regiontilhørighet i Valdresidentiteten, muliggjør det frivillige samarbeidet i VNK. Slik det fremgår av analysen er opprettelsen av VNK et forsøk på å sikre at merkevaren Valdres styres av et offentlig organ, med hjelp av det private næringslivet.

Det fremgår også av studien at målet ved sammenslåingen av Valdres Næringsforum og Valdres Destinasjon til Visit Valdres er å få en mer effektiv næringsorganisasjon som bidrar til forsterket slagkraft i utviklingsarbeidet i Valdres. Med en felles medlemsorganisasjon for reiseliv og næringsliv dekkes alle bransjer i regionen. Visit Valdres og VNK er tett knyttet gjennom samarbeid og ved at styret i Visit Valdres sitter i styret i VNK. VNK og Visit Valdres utgjør de to største utviklingsaktørene i regionen, og har til felles at de jobber under merkevaren Valdres. Dette svarer for *hvorfor* VNK og Visit Valdres brukes for å konstruere fortrinn i Valdres.

VNK og Visit Valdres er opprettet for å konstruere fortrinn ved at det utarbeides strategier for utvalgte områder og at gjennomføres tiltak i tråd med strategiene. Analysen viser hvordan de to organisasjonene besitter *know-who*, altså kunnskap om potensielle samarbeidspartnere som kan være med å bygge merkevaren Valdres. Denne kunnskapen brukes både i tidsbestemte

prosjekter og ved inngåelse av partnerskapsavtaler med andre aktører i regionen. Partnerskapsavtalene skal sikre at mål blir nådd og skape lokal forankring. Samtidig besitter mennesker som jobber i VNK og Visit Valdres *know-how*, som gjør dem i stand til å drive merkevarebygging og markedsføring. Denne type *know-how* skiller seg fra den ingeniørbaserte som ble redegjort for i kapittel 3, ettersom VNK og Visit Valdres opererer i en servicekontekst.

VNK og Visit Valdres dekker mange områder i sitt arbeid med lokalsamfunnsutvikling. Dette vises i figur 9, som tar for seg områder VNK er engasjert i. Det fremgår av analysen at tross VNK og Visit Valdres brede engasjement, begrenses effektiviteten av tiltakene av at det er få møteplasser for aktører som opererer i ulike næringer. Teorien foreslår at strategier for utvikling bygger på en plattform som bringer de ulike næringene i regionen sammen, og at strategiene hviler på regionens *samlede* kunnskapsbase. VNK er altså involvert i en rekke næringer, men skaper i liten grad arenaer for overføringer mellom næringene. VNK er likevel med på å bringe noe variasjon inn i næringer da det er sannsynlig at VNK lærer i prosjekter, og tar med denne lærdommen i neste prosjekt. Plattformtilnærmingen er likevel tydeligst i VNKs hovedaktivitet, merkevarebyggingen.

Ved å etablere en felles medlemsorganisasjon for reiseliv og næringsliv, søker Visit Valdres å skape gode rammebetingelser for bedriftene og jobbe mot samme mål som VNK. Visit Valdres brukes til å drive næringspolitisk arbeid, å markedsføre regionens bedrifter og å utvikle regionen som reisemål. Medlemsmassen til Visit Valdres dekker alle Valdreskommunene og alle bransjer i regionen. I så måte er variasjonen til stede i medlemsorganisasjonen, men slik analysen viser er det begrenset med kommunikasjon mellom medlemmene i Visit Valdres. Enkelte medlemmer tar del i prosjekt med andre destinasjonsselskap, men som diskutert er det få møteplasser for aktører fra ulike næringer i regionen.

Funn i studien viser at det er bevissthet om behovet for at aktører fra ulike næringer kommer sammen for å dele ideer og erfaringer. Dette er særlig tydelig i Mimirs mulighetsstudie for næringsutvikling i Valdres, hvor 60 aktører i regionen er blitt intervjuet. Et spørsmål for fremtiden er hvem som er ansvarlig for å skape møteplassene og danne nettverk av aktører fra ulike bransjer. Et mål ved sammenslåingen av Valdres Næringsforum og Valdres Destinasjon

til Visit Valdres var at en får synergier mellom utvikling av ulike bransjer.²¹ Ettersom sammenslåingen fant sted i oktober 2015, er det for tidlig å si noe om hvorvidt effektene av sammenslåingen har vært tilstrekkelige eller i tråd med målet. Dette må i så tilfelle undersøkes på et senere tidspunkt. En kan likevel si, basert på det analytiske rammeverket og analysen, at møteplasser for aktører i regionen vil være sentralt i forsøket på å skape de ønskede synergieffektene.

- Hvordan utnyttes det stedsspesifikke institusjonelle miljøet i forsøket på å konstruere regionale fortrinn i Valdres?

Det institusjonelle miljøet forstås i denne studien som et høyere nivå av institusjoner, som blant annet innebærer kultur og identitet (Rodríguez-Pose 2013). Det er blitt etablert at det institusjonelle miljøet brukes for å bygge merkevaren Valdres og knytte merkevaren til natur- og kulturverdier i regionen. Bevisstheten om hvilke områder Valdres kan bli bedre enn konkurrenter på, sammen med naturgitte forutsetninger og tradisjoner i regionen, viser hvordan VNK utnytter det stedsspesifikke i merkevarebyggingen, snarere enn å forsøke å skape noe helt nytt. På den måten unngår man at det forekommer en asymmetri mellom tilgjengelige ressurser og kunnskap i regionen, og den kunnskap som trengs for å bli bedre på de utvalgte områdene.

I Visit Valdres brukes kultur og identitet i markedsføringen av produktene som selges i regionen. Medlemmene i VV både *danner* og *bygger videre* på det institusjonelle miljøet gjennom sine produkter og tjenester fra regionen. Som vist i studien materialiseres merkevaren Valdres, som bygger på en stedsspesifikk kultur og identitet, i fysiske produkter som produseres i regionen. Samtidig utgjør den manglende interaksjonen mellom de samme aktørene *institusjonelle ordninger*, som ifølge Rodríguez-Pose (2013) bør ligge til grunn for strategier for regional utvikling.

- Hvordan svarer tiltakene til de mål som er formulert for regionen?

Definisjonen av VNK viser at målet med natur- og kulturparken er økt *verdiskaping* og *livskraft* i lokalsamfunnene. Visit Valdres ønsker økt verdiskaping for medlemsbedriftene,

---

²¹ Felles medlemsorganisasjon for reiseliv og næringsliv i Valdres. Mimir. 04.07.2014.

samtidig som de jobber for å nå de samme målene som VNK har. Målet om økt verdiskaping konkretiseres i undermål om å få flere gjester til regionen og sørge for at det legges igjen mer penger per besøk. Arbeidet med markedsføring av produktene og tjenestene fra regionen synes å være i tråd med målene om økt verdiskaping for medlemsbedriftene.

VNKs mål om *livskraft* i lokalsamfunnene er vanskelig å måle. Samtidig kjenner vi fra bakgrunnskapittelet at mål om vekst i antall innbyggere er formulert i flere av VNKs handlingsprogram. Også i kommuneplanene gis det uttrykk for at fraflytting og en stadig eldre befolkning er en utfordring for fremtiden. Kapittel 2 viser hvordan opprettelsen av VNK begrunnes i utfordringer knyttet til nedgang i befolkningen og endringer i næringsstrukturen. Analysen viser at tiltakene som igangsettes av VNK og Visit Valdres i stor grad retter seg mot reiselivet og hyttebefolkningen, altså utviklingen av Valdres som en turistdestinasjon. Suksess i reiselivsnæringen fører ikke nødvendigvis til langsiktig befolkningsøkning, ettersom næringen sysselsetter mange sesongarbeidere. Vekst i denne næringen fører heller ikke nødvendigvis til flere kompetansearbeidsplasser. Telemarkforsknings attraktivitetspyramide viser at Valdres er en utpreget besøksregion. Tiltakene til VNK og Visit Valdres er i så måte i tråd med argumentasjon om å bygge videre på områder hvor en allerede har kompetanse og ressurser. Når det er sagt, synes målene som er formulert for regionen å forutsette innsats rettet mot å øke *bostedsattraktiviteten* til regionen. Basert på funn i studien fremstår VNK og Visit Valdres som tiltak for å øke *besøksattraktiviteten* til Valdres.

Andre tiltak retter seg mer direkte mot mål formulert av VNK. Blant annet er det formulert ønske om lokal forankring i forpliktende samarbeid med ulike aktører. Det fremgår av analysen at VNK og Visit Valdres besitter kunnskap om samarbeidspartnere, og at dette konkretiseres i partnerskapsavtaler og i tidsbestemte prosjekt. Analysen viser også at det er aktuelt med partnerskapsavtaler med entreprenører i regionen, og at dette vil forsterke den lokale forankringen til VNK.

7.2 Valdres som eksempel på et bredere fenomen

Et målsetting ved denne studien har vært å få innblikk i hvordan VNK og Visit Valdres brukes til å konstruere regionale fortrinn. Behovet for strategier for regional utvikling har meldt seg i flere perifere regioner i Norge, da regionene står overfor mange av de samme utfordringene. Dette gir behov for å diskutere om det er grunnlag for å si noe mer generelt om funnene i studien av Valdres.

Casestudien kan potensielt belyse andre case, men forutsetter velbegrunnet vurdering av hvorvidt og i hvilken grad funnene fra studien kan brukes rettleidende om andre tilfeller (Kvale & Brinkmann 2009). Enkelte trekk ved Valdres er ikke unike for denne regionen, men heller typiske for perifere regioner i Norge. En redegjørelse av disse trekkene vil si noe om hvorvidt funnene i studien av VNK og Visit Valdres kan si noe om andre lignende tilfeller.

Utfordringene det ble gjort rede for i kapittel 2 er ikke unike for Valdres, slik det er blitt påpekt av flere informanter og i gjennomgåtte dokumenter. Det er et kjent fenomen at stadig flere distriktsregioner i Norge preges av nedgang i arbeidsplasser og antall innbyggere. De strukturelle endringene som påvirker norsk periferi kan delvis forstås ved å se til forholdet mellom stat og perifere regioner i Norge i dag. Dette forholdet må ses i lys av smal og bred regional- og distriktpolitikk. Den uttalte regional- og distriktpolitikken tar sikte på å påvirke utviklingstrekk og sterke drivkrefter i samfunnet som virker inn for distriktenes utviklingsmuligheter (Kommunal- og moderniseringsdepartementet 2015). På den annen side dreier den brede distriktpolitikken seg om den politikken som til enhver tid blir ført på andre politikkområder, som virker inn på distriktene (Regjeringen 2014a).

Politikk som blir ført på andre områder, som virker inn på distriktene, innebærer blant annet effektiviseringsprosesser som fører til nedleggelse av offentlige arbeidsplasser og omstrukturering av næringer som er viktige for distriktskommuner, som for eksempel landbruket. Samtidig fører endrede globale rammevilkår til konsentrasjon av økonomisk aktivitet i noen regioner (Pike m.fl. 2006). Andre strukturer som påvirker norske periferier er de diskuterte sentraliseringskreftene. Fylker med få og små byer har i dag lavere fødselsoverskudd og innvandring enn Oslo. Dette beskrives av Vareide og Storm (2012) som relativt nye trender, og vitner om at årsaker til sentralisering i Norge er mer sammensatt enn

tidligere.

Beskrivelsen av den nasjonale og globale kontekst regionene inngår i, gir anledning til å si at norske perifere regioner forholder seg til de samme *strukturelle rammevilkårene*. Studien av tiltakene VNK og Visit Valdres bør forstås som en studie av hvordan *lokale handlingsmuligheter* skapes og utnyttes i Valdres. Ved studien av andre perifere regioner i Norge vil spørsmålet være hvordan de lokale handlingsmulighetene utnyttes der.

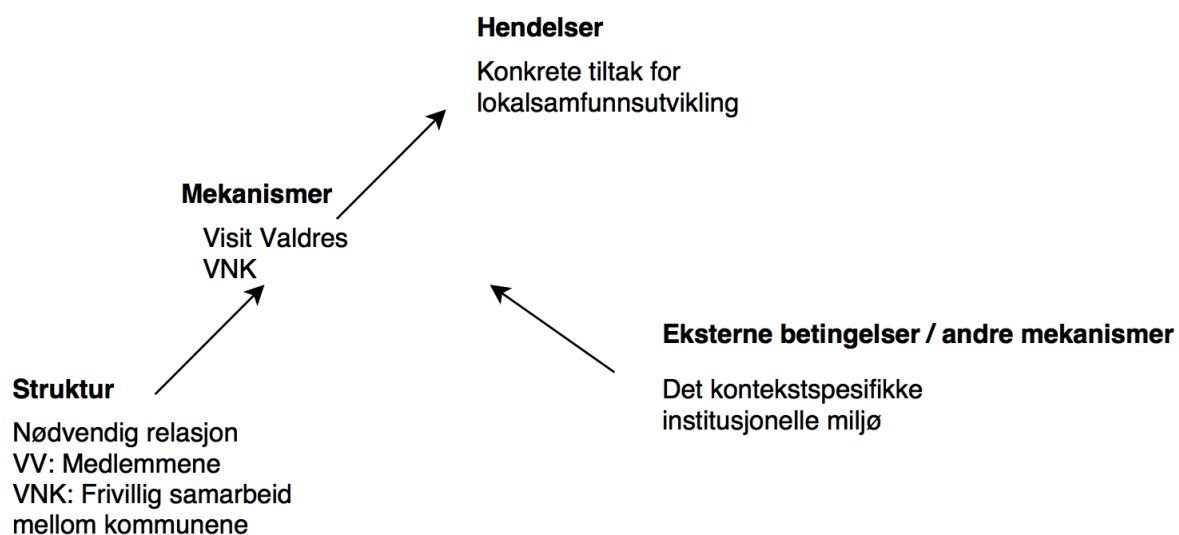
I det analytiske rammeverket vektlegges behovet for å undersøke regionens stedsspesifikke egenskaper, institusjonelle miljø og kunnskapsbase, for å på den måten avdekke hvordan den spesifikke region kan konstruere fortrinn. Regional utvikling basert på konstruerte fortrinn bygger på ideer om å utvikle regionens endogene kapasiteter for å kapitalisere på regionens styrker. Tilnærmingen begrunnes i at det er behov for alternativer til beste-praksis-modeller for regional utvikling, ettersom ulike typer regioner har ulike forutsetninger og barrierer for utvikling og innovasjon. Det analytiske rammeverket slik det er blitt gjort rede for i kapittel 3 legger derfor opp til at disse elementene må undersøkes i hvert case. Først da kan en undersøke hvordan den enkelte region kan konstruere fortrinn.

7.3 VNK og Visit Valdres i et kritisk realistisk rammeverk

Kritisk realistisk analyse dreier seg om å forstå og finne nødvendige egenskaper ved objektet som studeres. På den måten finner vi objektets struktur, hva som gjør objektene til det de er. En kan spørre seg hva som ikke kan fjernes fra objektet for at det skal forbli i sin nåværende form for å undersøke objektenes strukturer. Fordi vi som samfunnsforskere studerer åpne og komplekse system, forholder vi oss til objekter som er relasjonelle – de er hva de er i kraft av relasjoner de inngår i med andre objekter. Substansielle relasjoner er *ekte* relasjoner mellom objekter, for eksempel relasjonen mellom en utleier og en leietaker. En formell relasjon, på den annen side, er ikke ekte, men kan være at objektene deler noen karakteristikk. Dersom leietakeren og utleieren begge er 30 år deler de en karakteristikk, men det er ikke en ekte relasjon. Videre kan den substansielle relasjonen være intern og nødvendig eller ekstern og betinget. Det er den interne nødvendige relasjonen som svarer for objektets natur, da denne ikke kan fjernes for at objektet skal forbli i sin nåværende form. Den interne nødvendige

relasjonen kan være enten symmetrisk eller asymmetrisk. En symmetrisk nødvendig relasjon vil være leietaker og utleier ettersom de konstituerer hverandre. En asymmetrisk nødvendig relasjon kan illustreres med en huseier og et hus. Huset kan eksistere uten huseieren, men huseieren opphører å være huseier dersom han ikke eier et hus. Objektets struktur defineres som et sett av internt relaterte objekter, den indre komposisjonen til objektet som gjør objektet til det det er, og ikke noe annet (Danermark m.fl. 2002).

I denne studien utgjør VNK og Visit Valdres objektene ettersom de er primære gjenstander for å trekke slutning. Objektene har strukturer og kapasiteter som både muliggjør objektets eksistens (Danermark m.fl. 2002) og som gir dem anledning til å produsere hendelser ved at latente krefter blir aktivert. Satt inn i et kritisk realistisk rammeverk, finner vi VNK og Visit Valdres nødvendige egenskaper.

Figur 11. Visit Valdres og VNK i et kritisk realistisk rammeverk.

Ved strukturell analyse finner vi at Visit Valdres nødvendige relasjon er organisasjonens medlemmer. Dette fordi Visit Valdres er en medlemsorganisasjon som nødvendigvis opphører å eksistere uten medlemmer. Dette utgjør Visit Valdres struktur og gir organisasjonen krefter til å utføre utviklingsoppgaver på vegne av medlemmene sine. I VNKs tilfelle utgjør det frivillige samarbeidet mellom kommunene den nødvendige relasjonen. Dette er en asymmetrisk intern nødvendig relasjon ettersom kommunene skaper VNK, men kommunene eksisterer videre uten VNKs eksistens. VNK og Visit Valdres som objekter

innehar latente krefter som gjør at de kan produsere hendelser. I illustrasjonen er dette vist som konkrete tiltak for lokalsamfunnsutvikling. Det institusjonelle miljøet utgjør betingelser og andre mekanismer som virker inn i produksjonen av hendelser, men disse er ikke avgjørende eller bestemmende for om mekanismene utløses. VNK og Visit Valdres satt i et kritisk realistisk rammeverk er også med å svare for *hvorfor* de to organisasjonene brukes som tiltak for å konstruere fortrinn. Deres nødvendige relasjoner gjør de to til de største utviklingsaktørene i regionen, som videre gjør de til de naturlige aktørene til å lede arbeidet med lokalsamfunnsutvikling. Dette gjør det tydelig at den nødvendige relasjon muliggjør objektets evne til å produsere hendelser. Naturen til objektet må ikke forstås som fastsatt og naturlig produsert, uten evne til å endre seg. Strukturene slik det er blitt gjort rede for her, er et resultat av sin tid, og har evne til å endre seg på senere tidspunkt.

I mange tilfeller er mekanismer på et overordnet makrostrukturelt nivå svært viktige i produksjonen av det konkrete sosiale fenomen vi studerer. De trenger likevel ikke være bestemmende for eksistensen og essensen til det spesifikke sosiale objektet som studeres (Danermark m.fl. 2002). Disse utgjør andre betingelser og mekanismer som virker inn i Valdres. I studien har slike betingelser blitt forklart med referanse til megatrender slik som urbanisering og globalisering. En annen relevant struktur er den nye typen turisme som er blitt beskrevet.

I kapittel 4 ble det gjort rede for de tre domenenene som utgjør realismens ontologi. *Det faktiske* dreier seg om hva som skjer når objektenes krefter blir aktivert og hva som blir resultatet når dette skjer (Danermark m.fl. 2002). Gjennom konkret forskning i studien har ulike tiltak blitt studert. Det fremgår av analysen at samhandling mellom ulike aktører er avgjørende for gjennomføringen av disse. Dette kan dreie seg om samhandling mellom VNK og lokale bedrifter som vist i eksempelet fra lokalmatsatsingen. Et annet eksempel er samarbeid mellom daværende Valdres Destinasjon og VNK om Valdresdagen i Oslo. Sett i lys av kritisk realisme fremstår samhandling som en mekanisme Visit Valdres og VNK *kan* utløse for å skape hendelser i form av lokale tiltak. Objektene har altså i sin struktur evne til å samhandle for å produsere hendelser.

7.4 Teoretisk lærdom

Det ble innledningsvis gitt uttrykk for at studien av Valdres er et innspill til hvordan en kan studere tiltak for regional utvikling i perifere regioner i Norge. I Europakommisjonens rapport argumenteres det for at teorien om konstruerte fortrinn tilbyr en fleksibel tilnærming til regioner som står overfor utfordringer i en kunnskapsbasert økonomi. Rapporten er skrevet som en guide til beslutningstakere og som et alternativ til beste-praksis-løsninger. Forfatterne hevder at den fleksible tilnærmingen gjør teorien passende til ulike typer regioner, blant annet gamle industriregioner, fragmenterte storbyregioner og regioner som tidligere har hatt teknologiske fortrinn, men som stadig taper terreng til fremvoksende økonomier. Også perifere regioner med lav FoU-intensitet og svakere utviklet kunnskapsstruktur trekkes frem. I studien av Valdres og tiltakene VNK og Visit Valdres var det likevel behov for tilpasning til den lokale kontekst. Selv om forfatterne bak EU-rapporten hevder at teorien lar seg overføre til perifere regioner, synes den å være myntet på vareproduserende regioner av en annen størrelse enn Valdres. Ola Borten Moes utsagn på Valdreskonferansen synes relevant i denne sammenheng: «Norge er i utkanten geografisk og politisk, Valdres er periferi i periferien» (20.04.15).

Behovet for å tilpasse konseptene som inngår i teorien om konstruerte fortrinn i studien av Valdres synliggjøres i diskusjonen om relatert variasjon. Den gjennomgåtte litteraturen argumenterer for relatert variasjon som hensiktsmessig i agglomerasjonsøkonomier. For å kunne se Valdres i lys av konseptet relatert variasjon valgte jeg å undersøke fenomener som relatert variasjon skal virke positivt for. Møteplasser, innovasjonsfremmende samarbeidskonstruksjoner og nettverk ble relevante begrep for å undersøke hvorvidt det forekommer kunnskapsoverføringer mellom næringer. På bakgrunn av kapittel 2 ble utilsiktede kunnskapsoverføringer vurdert som mindre sannsynlig, som forklarer valget med å undersøke hvor og hvordan aktører kommer sammen for å utveksle ideer og erfaringer.

Diskusjonen om teknologibegrepet under kunnskapsbase viser også hvordan teorien har blitt tilpasset den lokale kontekst. Dersom studien hadde hatt entreprenører i regionen som primære gjenstand for slutning, kunne teknologibegrepet være relevant ettersom det kan brukes om for eksempel matproduksjon. Ettersom studien fokuserer på tjenesteutvikling,

markedsføring og merkevarebygging, var kunnskap og kompetanse om å nå nye markeder mer relevante.

Foruten tilpasning av begreper og konsepter til den lokale kontekst, var det behov for operasjonalisering av elementene fra litteraturen. Som tidligere diskutert gir ikke Europakommisjonens rapport eller Asheim, Boschma og Cookes (2011) artikkel noen metode for å studere lokale beslutningstakers tiltak og strategier. Forklaringer for *hvordan* elementene skal undersøkes ble derfor gitt i kapittel 6. Tilpasningen og operasjonaliseringen av det teoretiske rammeverket fungerer som et bidrag til teorien om konstruerte fortrinn.

De tre hovedelementene kunnskapsbase, relatert variasjon og plattformtilnærming lot seg, med noe tilpasning, undersøke i Valdres. Samtidig utfordrer min tilpasning påstanden om at det er akkurat *disse* tre konseptene en må ta i betraktning ved utforming av strategier. I Europakommisjonens rapport argumenteres det for at relatert variasjon er et nøkkelement i den regionale økonomier, og dette knyttes til utilsiktede kunnskapsoverføringer. Analysen viser at konseptet slik det defineres i det teoretiske rammeverket er mindre relevant i studien av Valdres, og at andre overføringsmekanismer er viktigere her. Dette foster spørsmål om hvilke andre konsepter som kan være relevant i studien av perifere regioner i Norge. Ettersom det er store forskjeller i innovasjonsaktiviteter basert på næringer, lokalisering, kunnskapsbase og by/periferi (Tödtling & Trippel 2005), foreslår jeg at teorien om konstruerte fortrinn kombineres med litteratur som tar hensyn til mer stedsspesifikke trekk slik det er blitt gjort i studien av Valdres. I denne studien har litteratur om Innlandet generelt og reiseliv- og kulturnæringene spesielt blitt brukt supplerende til EU-rapporten, slik at konseptene kunnskapsbase, relatert variasjon og plattformtilnærming får større relevans for studien.

Litteraturliste

- Aarstad, J., Kvitastein, O.A. & Jakobsen, S.E. 2016. Related and unrelated variety as regional drivers of enterprise productivity and innovation: A multilevel study. *Research Policy*, 45, 4. 844 – 856.
- Alnes, P.K., Ericsson, B. & Gløtvold-Solbu, K. 2015. Funksjonelle samfunnsutviklingsområder. Innspill til kommunereformarbeidet i Oppland. Østlandsforskning. *ØF-rapport*, 2015:3.
- Amin, A. 1999. An institutionalist perspective on regional economic development. *International journal of urban and regional research*, 23, 2. 365 – 378.
- Arthur, S. & Nazroo, J. 2003. Designing Fieldwork Strategies and Materials. I: Ritchie, J. & Lewis, J. (red.) *Qualitative Research Practice. A Guide for Social Science Students and Researchers*. Sage Publications, London. 109 – 137.
- Asheim, B., Boschma, R. & Cooke, P. 2011. Constructing Regional Advantage: Platform Policies Based on Related Variety and Differentiated Knowledge Bases. *Regional Studies*, 45, 7. 893 – 904.
- Asheim, B., Coenen, L. & Vang, J. 2007. Face-to-face, buzz, and knowledge bases: sociospatial implications for learning, innovation, and innovation policy. *Environment and Planning C: Government and Policy*, 25, 5. 655 – 670.
- Bathelt, H., Malmberg, A. & Maskell, P. 2004. Clusters and knowledge: local buzz, global pipelines and the process of knowledge creation. *Progress in Human Geography*, 28, 1. 31 – 56.
- Baxter, J. 2010. Case Studies in Qualitative Research. I: Hay, I. (red.) *Qualitative Research Methods in Human Geography*. Oxford University Press, Canada. 81 – 97.
- Boschma, R. 2005. Proximity and Innovation: A Critical Assessment. *Regional Studies*, 39, 1. 61 – 74.
- Boschma, R. & Frenken, K. 2011. Technological relatedness and regional branching. I: Bathelt, H. Feldman, M.P. & Kogler, D.F. (red.) *Dynamic Geographies of Knowledge Creation and Innovation*. Routledge, Abingdon.
- Boschma, R. & Iammarino, S. 2009. Related Variety, Trade Linkages, and Regional Growth in Italy. *Economic geography*, 85, 3. 289 – 311.
- Bradshaw, M. & Stratford, E. 2010. Qualitative Research Design and Rigour. I: Hay, I. (red.) *Qualitative research methods in human geography*. Oxford University Press, Canada. 69 – 80.
- Bukve, O. & Amdam, R. 2004. Regionalpolitisk regimeendring og regional utvikling. I: Amdam, R. & Bukve, O. (red.) *Det regionalpolitiske regimeskiftet – tilfellet Noreg*. Tapir akademisk forlag, Trondheim. 11 – 19.
- Bukve, O., Onsager, K. & Selstad, T. 2004. Teorier om regional utvikling. I: Onsager, K. & Selstad, T. (red.) *Regioner i utakt*. Tapir Akademisk Forlag, Trondheim. 33 – 55.
- Cope, M. 2010. Coding Qualitative Data. I: Hay, I. (red.) *Qualitative Research Methods in Human Geography*. Oxford University Press, Canada. 282 – 294.

- Danermark, B., Ekström, M., Jakobsen, L. & Karlsson, J.C. 2002. *Explaining Society. Critical Realism in the Social Sciences*. Routledge, London og New York.
- Dicken, P. 2015. *Global Shift. Mapping the Changing Contours of the World Economy*. (7.utgave). Sage, London.
- Distriktssenteret. 2011. *Den røde tråd – et pedagogisk opplæringsopplegg fra barn til yrkesaktiv*. Tilgjengelig på: <https://distriktssenteret.no/2011/09/15/den-rode-trad-et-pedagogisk-opplaeringsopplegg-fra-barn-til-yrkesaktiv/>. [Lest 03.03.2016].
- Dowling, R. 2010. Power, Subjectivity, and Ethics in Qualitative Research. I: Hay, I. (red.) *Qualitative Research Methods in Human Geography*. Oxford University Press, Canada. 26 – 39.
- Dunn, K. 2010. Interviewing. I: Hay, I. (red.) *Qualitative Research Methods in Human Geography*. Oxford University Press, Canada. 102 – 138.
- Easterly, W. & Levine, R. 2003. Tropics, germs, and crops: how endowments influence economic development. *Journal of monetary economics*, 50, 1. 3 – 39.
- Engen, M. 2012. En eksplorativ studie av innovasjonsprosesser i reiselivsbedrifter. I: Rønningen, M. & Slåtten, T. (red). *Innovasjon og næringsutvikling i en reiselivskontekst*. Fagbokforlaget, Bergen. 29 – 52.
- Etnedal Kommune. 2015. *Planprogram (forslag). Langsiktig generell del, kommuneplanen 2016 – 2026. Samfunnsdelen*.
- Europakommisjonen. 2006. *Constructing Regional Advantage - Full report. Principles - perspectives - policies*. European Commission, Belgium.
- Foss, A. H. 2012. Stokastiske befolkningsprognoser for Norge 2012-2060. *Statistisk Sentralbyrå, Økonomiske analyser*, 2012:2.
- Frenken, K., Van Oort, F. & Verburg, T. 2007. Related Variety, Unrelated Variety and Regional Economic Growth. *Regional Studies*, 41, 5. 685 – 697.
- Geddes, M. & Newman, I. 1999. Evolution and conflict in local economic development. *Local Economy*, 13, 5. 12 – 25.
- George, A.L. & Bennett, A. 2005. *Case Studies and Theory Development in the Social Sciences*. Belfer Center for Science and International Affairs, Massachusetts.
- Glaeser, E.L. 2010. *Agglomeration Economics*. University of Chicago Press, Chicago.
- Glosvik, Ø. 2004. Nettverk og læring i bygdeutviklingsprosesser. I: Amdam, R. & Bukve, O. (red). *Det regionalpolitiske regimeskiftet - tilfellet Noreg*. Tapir Akademisk Forlag, Trondheim. 294 – 310.
- Gerring, J. 2007. *Case Study Research. Principles and Practices*. Cambridge University Press, Cambridge.
- Hagen, S.E. & Haraldsen, T. 2009. Kultur- og Opplevelsesnæringene i Innlandet. I: Johnstad, T. & Hauge, A. (red.) *Samhandling og Innovasjon. Aktører, systemer og initiativ i Innlandet*. Oplandske Bokforlag, Vallset. 325 – 358.

- Hansen, J.C. & Selstad, T. 1999. *Regional omstilling – strukturbestemt eller styrbar?* Universitetsforlaget, Oslo.
- Hauge, A., Johnstad, T. & Ørbeck, M. 2009. Innlandets innovasjonssystem og forskningsstrategi. I: Johnstad, T. & Hauge, A. (red). *Samhandling og innovasjon – Aktører, systemer og initiativ i Innlandet*. Oplandske Bokforlag, Vallset. 125 – 154.
- Hidle, K. 2008. Regionalisering og eksogene drivkrefter - Teoretiske og metodologiske innspill. *Agderforskning Prosjektrapport*, 2008:23.
- Hidle, K. 2011. *Turisme, reiseliv og regional utvikling II. Stedet som turistdestinasjon: Hvordan forstå, fortolke og analysere turiststeder?* Forelesning i GEO123, 27.09.2011, Universitetet i Bergen.
- Hodgson, G.M. 2006. What are institutions? *Journal of Economic Issues*, 40, 1. 1 – 25.
- Innlandsutvalget. 2015. *Sluttrapport*. Innlandsutvalget, Hamar.
- IRIS. 2013. Ett hav. Muligheter og utfordringer for sameksistens mellom petroleums- og sjømatnæringene. *Rapport IRIS*, 2013:95.
- Isaksen, A. 2013. Innovative regioner. I: Abelsen, B., Isaksen, A. & Jacobsen, S.E. (red). *Innovasjon - organisasjon, region og politikk*. Cappelen Damm, Oslo. 151 – 174.
- Isaksen, A. & Asheim, B. 2008. Den regionale dimensjonen ved innovasjoner. I: Isaksen, A., Karlsen, A. & Sæther, B. (red.) *Innovasjoner i Norske næringer - et geografisk perspektiv*. Fagbokforlaget, Bergen. 19 – 40.
- Isaksen, A. & Spilling, O.R. 1996. *Regional utvikling og små bedrifter*. Høyskoleforlaget, Kristiansand.
- Isaksen, A. & Sæther, B. 2015. Innovation in small regions. *Norsk Geografisk Tidsskrift*, 69, 2. 65 – 66.
- Jacobs, J. 1970. *The economies of cities*. Cape, London.
- Jakobsen, S.E. 2004. Virker virkemidlene? Teori og praksis for omstillingsarbeidet. I: Lindkvist, K.B. (red.) *Ressurser og omstilling - et geografisk perspektiv på regional omstilling i Norge*. Fagbokforlaget, Bergen. 199 – 236.
- Jakobsen, S.E. & Lorentzen, T. 2015. Between bonding and bridging: Regional differences in innovative collaboration in Norway. *Norsk Geografisk Tidsskrift*, 69, 2. 80 – 89.
- Jensen, M.B., Johnson, B., Lorenz, E. & Lundvall, B.Å. 2007. Forms of knowledge and modes of innovation. *Research Policy*, 36, 5. 680 – 693.
- Johnstad, T. 2009. Innovasjon og Samhandling - Perspektiver på teorier. I: Johnstad, T. & Hauge, A. (red.) *Samhandling og Innovasjon. Aktører, systemer og initiativ i Innlandet*. Oplandske Bokforlag, Vallset. 59 – 91.
- Karlsen, J. 2008. Læring, kunnskap og innovasjon fra et organisatorisk ståsted. I: Isaksen, A., Karlsen, A. & Sæther, B. (red.) *Innovasjoner i Norske næringer - et geografisk perspektiv*. Fagbokforlaget, Bergen. 81 – 97.
- Karlsen, A. & Dale, B. 2014. From regional restructuring to regional renewal: Cases from Norway.

Norsk geografisk tidsskrift, 68, 2. 71 – 79.

- Kommunal og Moderniseringsdepartementet. 2015. *Distriktpolitikk under nye forutsetninger*. Tilgjengelig på: <http://www.byerogdistrikter.no/distriktpolitikk-under-nye-forutsetninger/> [Lest 04.03.2016]
- Kvale, S. 1997. *Det kvalitative forskningsintervju*. Ad Notam Gyldendal, Oslo.
- Kvale, S. & Brinkmann, S. 2009. *Det kvalitative forskningsintervju*. (2.utgave). Gyldendal Norsk Forlag, Oslo.
- Lindkvist, K.B. & Vatne, E. 2004. Ressurser, verdiskaping og regional omstilling. I: Lindkvist, K.B. (red). *Ressurser og omstilling – et geografisk perspektiv på regional omstilling i Norge*. Fagbokforlaget Vigmostad & Bjørke AS, Bergen. 9 – 31.
- Lundvall, B.Å. & Johnson, B. 1994. The learning Economy. *Journal of Industry Studies*, 1, 2. 23 – 42.
- Lundvall, B.Å., Johnson, B., Andersen, E.S. & Dalum, B. 2002. National Systems of Production, Innovation and Competence Building. *Research Policy*, 31, 2. 213 – 231.
- Mariussen, Å. 1996. Innledning. I: Mariussen, Å., Karlsen, A. & Andersen, O.J. (red). *Omstilling - fra løsriving til ny forankring*. Universitetsforlaget, Oslo. 9 – 34.
- Martin, R. 2000. Institutional approaches to economic geography. I: Barnes, T. & Sheppard, M. (red.) *A Companion To Economic Geography*. Blackwell, Oxford. 77 – 94.
- Martin, R. & Moodysson, J. 2011. Innovation in Symbolic Industries: The Geography and Organization of Knowledge Sourcing. *European Planning Studies*, 19, 7. 1183 – 1203.
- Massey, D. 1979. In what sense a regional problem? *Regional Studies*, 2, 13. 49 – 59.
- Mimir. 2014. *Felles medlemsorganisasjon for reiseliv og næringsliv i Valdres*. Tilgjengelig på: <http://docplayer.no/5298555-Felles-medlemsorganisasjon-for-reiseliv-og-naeringsliv-i-valdres.html>. [Lest 19.01.2016].
- Mimir. 2015. *Tradisjon og innovasjon. Mulighetsstudie for næringsutvikling i Valdres*. Tilgjengelig på: http://new.valdres.no/images/Filer/2016/0309/160309_vedlegg_V9-16_Mulighetsstudie_for_næringsutvikling.pdf. [Lest 16.03.2016].
- Mattsson, J., Sundbo, J. & Fussing-Jensen, C. 2005. Innovation Systems in Tourism: The Roles of Attractors and Scene-Takers. *Industry and Innovation*, 12, 3. 357 – 381.
- Nord-Aurdal Kommune. 2010. *Samfunnsdelen til kommuneplanen. Nord – Aurdal kommune 2011 – 2023*.
- Nooteboom, B. 2000. *Learning and innovation in organizations and economies*. Oxford University Press, Oxford.
- NOU. 2000. *Om oppgavefordelingen mellom stat, region og kommune*. Norges offentlige utredninger NOU 2000:22. Kommunal- og regionaldepartementet, Oslo.
- Nærings og Handelsdepartementet. 2012. *Regjeringens reiselivsstrategi. Destinasjon Norge*. Nasjonal strategi for reiselivsnæringen. Oslo
- Onsager, K. 2009. By- og småstedsregionene i Innlandet: kompetanse, innovasjon og utvikling. I:

- Johnstad, T. & Hauge, A. (red.) *Samhandling og Innovasjon. Aktører, systemer og initiativ i Innlandet*. Oplandske Bokforlag, Vallset. 19-57
- Oppland Fylkeskommune. 2012. *Mulighetenes Oppland. Regional Planstrategi 2012 – 2016*.
- Patton, M.Q. 2002. *Qualitative research and evaluation methods* (3.utgave). Sage, California.
- Porter, M. 1998. *Clusters and the New Economics of competition*. Harvard Business Review. Tilgjengelig på: <https://hbr.org/1998/11/clusters-and-the-new-economics-of-competition>. [Lest 10.12.2015].
- Pike, A., Rodríguez-Pose, A. & Tomaney, J. 2006. *Local and Regional Development*. Routledge, Oxon.
- Ragin, C.C. & Amoroso, L.M. 2011. *Constructing Social Research* (2.utgave). Sage, Los Angeles.
- Regjeringen. 2004. *Lisboa-strategien*. Nærings- og fiskeridepartementet. Tilgjengelig på: <https://www.regjeringen.no/no/dokumenter/lisboa-strategien/id106068/> [Lest 02.03.2016].
- Regjeringen. 2014a. *Om regionalpolitikken*. Kommunal og moderniseringsdepartementet. Tilgjengelig på: <https://www.regjeringen.no/no/tema/kommuner-og-regioner/regional--og-distriktpolitikk/om-regionalpolitikken/id2345452/>. [Lest 06.04.2016].
- Regjeringen. 2014b. *Bulyst*. Kommunal- og moderniseringsdepartementet. Tilgjengelig på: <https://www.regjeringen.no/no/tema/kommuner-og-regioner/regional--og-distriktpolitikk/bulyst/id585749/>. [Lest 02.05.2016].
- Rodríguez-Pose, A. 2013. Do Institutions Matter for Regional Development? *Regional Studies*, 47,7. 1034 – 1047.
- Rodríguez-Pose, A. & Storper, M. 2006. Better Rules or Stronger Communities? On the Social Foundations of Institutional Change and Its Economic Effects. *Economic geography*, 82, 1. 1 – 25.
- Rønningen, M. 2012. Finnes det innovasjonsfremmende system i reiselivet? I: Rønningen, M. & Slåtten, T. (red.) *Innovasjon og næringsutvikling i en reiselivskontekst*. Fagbokforlaget Vimostad & Bjørke AS, Bergen. 128 – 155.
- Sayer, A. 2000. *Realism and Social Science*. Sage, London.
- Selstad, T. 2004. Administrative grenser og regionalisering. I: Lindkvist, K.B. (red.) *Ressurser og omstilling – et geografisk perspektiv på regional omstilling i Norge*. Fagbokforlaget Vigmostad & Bjørke AS, Bergen. 33 – 53.
- Silverman, D. 2014. *Interpreting Qualitative Data*. (4.utgave). Sage, London.
- Skarstad, H.J. 2005. *Naturbasert bygdeutvikling - regionale natur- og kulturparker*. Grønn kunnskap 2005:9.
- SNL. 2015. *Teknologi*. Tilgjengelig på: <https://snl.no/teknologi>. [lest 02.04.2016]
- Storper, M. 1997. *The Regional World. Territorial Development in a Global Economy*. The Guildford Press, New York.
- Storper, M. 2005. Society, community, and economic development. *Studies in comparative*

international development, 39, 4. 30 – 57.

- St.meld. nr. 34. 2001. *Om distrikts- og regionalpolitikken*. Kommunal- og moderniseringsdepartementet, tilgjengelig på:
<https://www.regjeringen.no/no/dokumenter/stmeld-nr-34-2000-2001-/id194648/?ch=1&q> [lest 02.03.2016].
- Sæther, B. 1999. *Regulering og innovasjon: Miljøarbeid i norsk treforedlingsindustri 1974 – 1998*. Dr.polit.-avhandling. Institutt for sosiologi og samfunnsgeografi, Universitetet i Oslo.
- Sæther, B., Isaksen, A & Karlsen, A. 2008. Regional Innovasjon – en introduksjon. I: Isaksen, A., Karlsen, A. & Sæther, B. (red). *Innovasjoner i norske næringer – et geografisk perspektiv*. 13 – 16.
- Sør-Aurdal Kommune. 2008. *Kommuneplanens samfunnsdel for Sør – Aurdal 2008 – 2018*. Tilgjengelig på: <http://www.sor-aurdal.kommune.no/Handlers/fh.ashx?MIId=655&FillId=305>. [lest 10.09.2015]
- Teigen, H. 2009. Periferiens konkurransefordeler. I: Johnstad, T. & Hauge, A. (red). *Samhandling og innovasjon. Aktører, systemer og initiativ I Innlandet*. Oplandske Bokforlag, Vallset. 93 – 12.
- Thagaard, T. 2013. *Systematikk og Innlevelse. En innføring i kvalitativ metode* (4.utgave). Fagbokforlaget, Bergen.
- Tödtling, F. & Trippel, M. 2005. One size fits all? Towards a differentiated regional innovation policy approach. *Research Policy*, 34, 8. 1203 – 1219.
- Valdres Natur- og Kulturpark. 2007. *Avtale 2007 – 2017. En 10-årig plan for Lokalsamfunnsutvikling i Valdres*. Tilgjengelig på: <https://distriktssenteret.no/wp-content/uploads/2013/05/0802-avtale-2007-2017-10-aarsavtale.pdf>. [lest 05.12.2015]
- Valdres Natur- og Kulturpark. 2010. *Langtidsprogram 2010 – 2017*. VNK, Fagernes.
- Valdres Natur- og Kulturpark. 2013. *Årsmelding*. Tilgjengelig på:
http://new.valdres.no/images/stories/Filer/moter_saker/2014/Arsmelding_2013_med_bilde_versjon_1903.pdf. [lest 05.05.2015]
- Valdres Natur- og Kulturpark. 2016. *Handlingsprogram*. Tilgjengelig på:
http://new.valdres.no/images/Filer/2015/Valdresrådet_1612/15120220vedlegg20sak202820Handlingsprogram.pdf. [lest 17.04.2015].
- Valdres Næringsforum. 2014. *Om Næringsforumet*. Arkivert på: <http://archive-no.com/page/1996884/2013-05-01/http://www.vnforum.no/default.asp?nid=484&lid=1>. [lest 07.03.2016].
- Van der Panne, G. Agglomeration externalities: Marshall versus Jacobs. *Journal of Evolutionary Economics*, 14, 5. 593 – 604.
- Van Oort, F.G. 2004. *Urban growth and innovation: Spatially bounded externalities in the Netherlands*. Gower Publishing, Ltd.
- Vang Kommune. 2014. *Kommuneplan 2015 – 2027. Samfunnsdel*.
- Vareide, K. & Storm, H.N. 2012. Næringsutvikling, innovasjon og attraktivitet. Oppland. Telemarkforskning. *TF-notat*, 2012:8. Bø i Telemark.

- Vestre Slidre Kommune. 2012. *Planprogram. Langsiktig, lengre del, kommuneplanen 2012 – 2025. Samfunnsdelen.*
- Winchester, H.P.M & Rofo, M.R. 2010. Qualitative Research and Its Place in Human Geography. I: Hay, I. (red.) *Qualitative Research Methods in Human Geography*. Oxford University Press, Canada. 3-25.
- Wood, A. & Roberts, S. 2011. *Economic Geography. Places, Networks and Flows*. Routledge, Oxon.
- Yin, R.K. 2014. *Case Study Research: Design and Methods* (5.utgave). Sage, California.

Vedlegg

Oversikt over informantene

Hallgrim Rogn. Intervjuet 10.08.2015 i Vang.

Hallgrim jobber som Innovangsjonsminister i samvirkeforetaket Innovangsjon. Innovangsjon holder til i Vang og arbeider med næringsutvikling, møteplasser og bosteder med et overordnet mål om befolkningsvekst i kommunen.

Morten Stensby. Intervjuet 11.08.2015 på Fagernes.

Morten er opprinnelig fra Gjøvik, men har bodd i Valdres i snart 40 år. Han har hatt ulike jobber i privat og offentlig sektor i løpet av sin tid i Valdres, 14 av årene som nyhetsredaktør i Avisa Valdres. Da intervjuet fant sted hadde han ansvaret for Valdres2020, et prosjekt som formidler informasjon om kommunereformen.

Mikael Fønhus. Intervjuet 12.08.2015 på Fagernes.

Mikael har jobbet som innleid daglig leder i Valdres Næringsforum, daglig leder i Valdres Destinasjon og daglig leder i Visit Valdres i en overgangsperiode etter sammenslåingen av de to førstnevnte.

Henning Wangsnes. Intervjuet 03.11.2015 på Fagernes.

Henning er kreativ sjef og kommunikasjonssjef i VNK. Før han ble ansatt i VNK startet han et firma kalt Kreativ strek. Henning har fulgt VNK fra starten og står bak logo og designprofilen til VNK.

Inger Torunn Klosbøle. Intervjuet 18.02.2016 i Oslo.

Inger er ordfører i Nord-Aurdal kommune for Arbeiderpartiet. Hun sitter derfor i Valdresrådet, VNKs øverste organ, og er også styreleder i styret til VNK.

Eksempel på intervjuguide, tidlige intervjuer.

- 1) Din rolle i Valdressamfunnet, hvem er du og hva driver du med?
- 2) Identitetsfølelse – hvor er du fra utenfor regionen?
- 3) Gjennomgåtte dokumenter gir inntrykk av en region med behov for omstilling/utvikling. Hvordan vil du formulere de utfordringer regionen står overfor?
- 4) Hvilke mål jobbes det mot å nå?
Hvilke midler for å nå målene?
- 5) Samhandlingsdynamikk i regionen – offentlig, privat og offentlig/privat.
Tilstrekkelig? Hva fungerer / fungerer ikke? Er det av betydning for suksess?
- 6) Kontakt ut av regionen – tilstrekkelig? Med hvem / hvordan? Er det av betydning for suksess?
- 7) Hvordan kan endrede rammevilkår brukes til regionens fordel?

Eksempel på epost ved første kontakt med informant:

Hei,

Jeg er masterstudent i samfunnsgeografi ved Universitetet i Oslo og skriver for tiden en masteroppgave om regional utvikling i Valdres. Jeg har i den anledning ved flere tilfeller vært i regionen og intervjuet ulike aktører til mitt prosjekt. Jeg kontakter deg med forespørsel om deltakelse ved intervju, da jeg mener du sitter på kunnskap og erfaringer som er verdifull for min studie. Intervjuene mine har stort sett tatt én time, og det tas lydopptak underveis. Disse har bare jeg tilgang til, og de slettes ved prosjektets slutt.

Mer konkret kan jeg si at jeg i prosjektet mitt ser på hvordan Valdres tilpasser seg nye rammebetingelser i en global økonomi. Spørsmålene dreier seg derfor om utfordringer og muligheter for fremtiden, særlig med fokus på arbeidet som gjøres i Valdres Natur- og kulturpark og Visit Valdres.

Om dette høres interessant ut, er jeg fleksibel på når jeg kan ta turen til Fagernes. Dersom du har flere spørsmål om studien, må du gjerne kontakte meg eller min veileder. Studien er forøvrig meldt til Norsk Samfunnsvitenskapelig Datatjeneste.

Mvh

Ida Marie Gildestad